

FRAMTIDENS BIOGRAFER

Robert Karlsson

Högskolan i Skövde 2008

Examensarbete i hypermedievetenskap C, 15 hp

Handledare: Karl Hansson

Examinator: Tyrone Martinsson

Inlämnad: 2008-05-22

Inlämnad efter korrigerig: 2008-10-16

Abstract

Denna kandidatuppsats tar upp tankar kring hur de svenska biograferna kan komma att förändras i framtiden. Uppsatsen innehåller en historisk bakgrund om biografen, en enkätundersökning om film och biografvanor i Skövde och intervjuer med ett flertal personer inom den svenska filmbranschen. Uppsatsen fokuserar sig i grund och botten på tankar kring hur biografen kommer att förändras för biografpubliken där visningsförhållanden och tillgång till film är två viktiga aspekter. Uppsatsen lägger extra stor vikt vid vad som kommer att förändras i och med att den svenska biografen går in i en ny digitaliseringsera.

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställningar.....	6
1.3 Metod.....	6
2. Historisk bakgrund.....	8
2.1 Födelsen (1890-talet).....	9
2.2 Biografen etablerar sig (1900-1910-talet).....	9
2.3 Utbyggnader och sammanslagningar (1910-talet).....	9
2.4 Den negativa biotrenden (1920-talet).....	10
2.5 De amerikanska filmbolagens intåg (1920-talet).....	11
2.6 Filmen får ljud och färg (1930-talet).....	12
2.7 Den stora biograftillväxten i takt med publiken (1930-1940-talet).....	13
2.8 Efterkrigstiden (1940-1950-talet).....	14
2.9 Biografen får konkurrens (1940-1950-1960-talet).....	15
2.10 Filmreformen (1960-talet).....	18
2.11 Biostäder (1970-1980-talet).....	19
2.12 Biobesöken stabiliseras (1980-1990-talet).....	21
2.13 Nya filmvisningsformat (1900-2000-talet).....	22
2.14 SF Bio mot monopol (2000-talet).....	23
3. Biografverksamheten i Sverige idag.....	26
3.1 Typer av filmgrupper.....	27
3.2 Visning av biograffilm.....	28
3.3 Distribution av biograffilm.....	30
3.4 Andra visningsformer av film.....	30
3.5 Biografpubliken.....	31
4. Biografkulturen i Skövde.....	31
4.1 Enkätundersökning.....	31
Fråga 1: "Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?".....	32
Fråga 2: "Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?".....	33
Fråga 3: "I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?".....	34
Fråga 4: "I vilken visningsform ser du helst en långfilm?".....	36
Analys av fråga 1-4.....	37
Fråga 5: "Vad skulle kunna få dig att gå på bio oftare?".....	39
4.2 Biograf Odeon.....	41
4.3 Biostaden Saga.....	42
5. Biografens digitalisering.....	43
6. Framtidens biografer.....	45
6.1 Ensidigt filmutbud.....	46
6.2 De små biografernas överlevnad.....	51

6.3 De stora biografernas digitalisering.....	54
6.4 Censuren.....	56
6.5 Biografen möter konkurrensen.....	57
6.6 Digitala evenemang.....	61
6.7 3D – biografens räddning?.....	62
6.8 Framtidens biograf.....	65
7. Slutsats.....	68
8. Käll- och litteraturlista.....	71

1. Introduktion

Fotografiet *The World is Young* taget av Wayne Miller år 1958, illustrerar en levande biograf – en biograf fylld av gapskrattande barn i biofåtöljer. Jag funderar ofta över denna bild. Är detta snart en svunnen tid? Är biografen som medium borta inom en snar framtid? Jag känner i dagsläget ett orosmoln, därför har jag valt att undersöka hur framtidens biografier kan komma att se ut. Jag väljer att undersöka det i Sverige.

Anledningen till att jag valt att göra denna undersökning ligger i mitt stora intresse för biografverksamhet. Mycket av detta intresse har uppkommit genom mitt tvååriga arbete med Föreningen Skövde Filmfestival, där jag under ett år bland annat ansvarat för repertoarsättningen. Att jag väljer att skriva om framtidens biografier nu har ett samband med den ständiga diskussionen om att biograferna i Sverige ska digitaliseras. Möjligheten för digitala biografier har funnits i flera år, men har inte kommit till skott på allvar i Sverige. Folkets Hus och Parker, som äger ca 3% av biografmarknaden har provat på att digitalisera sina biografier, och därigenom finns det exempel att hämta upp.

Genom digitaliseringen ändras nämligen biografens visningssituation en hel del. Utöver film kan även andra evenemang så som opera, sportevenemang och konserter visas på biografduk direktöverförd via satellit. Genom digitaliseringen är det även möjligt att ta del av den nya formen av 3D-film.

Min undersökning fokuserar på hur framtidens biograf kommer att upplevas av publiken. Därför kommer jag inte direkt att gå in på några tekniska specifikationer för den digitala utrustningen. Istället kommer jag att titta närmare på hur ett biografbesök skulle kunna se ut för åskådaren. Allt ifrån arrangemang vid sidan om biografen, till upplevelsen av evenemanget i biografen. Vad kommer det att finnas för biografier tillgängliga för publiken? Vad kommer publiken att kunna se på bio? Hur kommer åskådaren att uppleva det framtida biografbesöket, och hur skiljer sig den framtida upplevelsen åt från idag? För att avgränsa mig, kommer denna undersökning basera sig på biografkulturen i Sverige och även till viss del specialisera sig på Skövde som biografstad.

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att få en övergripande bild av hur den svenska filmbranschen, det vill säga personer som arbetar med film- och biografverksamhet i Sverige, ser på biografens

framtid – hur biografen kommer att förändras för publiken. Ett andra syfte är att ta reda på biopublikens biografvanor idag, och hur de kan förändra sig i framtiden.

1.2 Frågeställningar

- Vilka förändringar kan komma att ske med biografen i Sverige?
- Vad kan biografens förändringar komma att innebära för publiken i Sverige?
- Finns det en framtid för biografen som mötesplats i Sverige?

1.3. Metod

För att studera den framtida biografen i Sverige, anser jag att en studie av historien är av stor vikt. Därför har jag studerat dels filmhistorien och dels biografhistorien. För att hålla mig uppdaterad angående det nuvarande biografläget i Sverige har jag studerat tidsskrifter och diverse internetsidor. Jag har hämtat mycket av mitt faktamaterial av historiken från Leif Furhammars bok *Filmen i Sverige*, Kjell Furbergs bok *Svenska biografier* och Ronald Bergans bok *Allt du behöver veta - Film*. För att öka aktualiteten kring biografen som mötesplats har jag hittat värdefulla exempel från filmtidsskriften *Filmrutan*, dagstidningar som *Svenska Dagbladet* och *Dagens Nyheter*, samt internetsidor som www.sfi.se (Svenska Filminstitutets internetsida), www.filmnyheterna.se (drivs av Svenska Filminstitutet), www.sf.se (SF Bios internetsida), www.fhp.se (Folkets Hus och Parkers internetsida), www.varagardar.se (Våra Gårdars internetsida), www.folketsbio.se (Folkets bios internetsida) m fl.

För att få en ännu mer fördjupad bild av dagens biografersituation och för min nyfikenhet kring hur filmbranschen ser på biografens framtid har jag gjort ett antal intervjuer. Jag har valt att prata med personer som arbetar med film, för att på så vis fånga upp skilda åsikter och tankar, men även för att få nya infallsvinklar. Jag har valt att prata med biografdistributörer, biografägare/biografföreståndare, biografkedjeinformatörer, journalister, kommunalt anställda som arbetar med film och personer som arbetar med frågor kring digitala biografier.

Anledningen till att jag valt just dessa beror på att de har en god insyn i hur filmen går från att vara en färdig produktion till att visas för en publik. Distributörerna är värdefulla för att biograferna ska få filmer, och är intressant att prata med för att se hur distributionen kan förändras – med andra ord vilka filmer som publiken kan ta del av i framtiden.

Biografägarna/biografföreståndarna sätter oftast programmet för sina biografier, och styr också vad som visas för publiken. I vissa fall har biografkedjorna informatörer som är kontakten för information från företaget, i dessa fall har jag pratat med denne. Kommunalt anställda

har stort inflytande över en viss typ av biografutbud på orten och kommunens filmvisningssatsningar. Projektanställda personer som arbetar med digitala biografier är värdefulla att prata med just för att de har mycket information om vad många tror är framtidens biografvisningar med digital projektor.

För att få ett större perspektiv på hur biografen uppfattas idag har jag gjort en enkätundersökning i Skövde där jag ställt fem frågor till 100 personer inom målgruppen 18-30 år. För att få kunskap om grunden i hur man skapar enkäter och viktiga aspekter att tänka på vid ett enkätskapande har jag utgått från Göran Ejlertssons bok *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. En vanlig form att ta till vid enkätundersökningar är att skicka enkät per post till slumpvis utvalda. Jag har istället valt att ställa mina frågor direkt till de Skövdebor jag träffat på. På detta sätt har jag varit garanterad 100 svar från de 100 personer som valde att delta i enkätundersökningen. Jag har valt personer efter vad jag trott har varit deras ålder (18-30 år). Ifall personen inte har varit mellan 18-30 år har han/hon heller inte varit aktuell för undersökningen. Jag har inte ställt frågan till folk som befunnit sig i en hyrfilmsbutik eller på en biograf då jag tänkt detta skulle ha varit missgynnande för undersökningen. Personerna som svarat på enkätundersökningen har istället befunnit sig på caféer, i butiker, utanför matvaruhandlar, på torg och busshållplatser.

Till enkäten har jag valt att ställa fyra enkla frågor där den som svarat på enkäten har fått välja det alternativ som passar bäst. Dessa fyra frågor är följande: ”Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?”, ”Hur ofta ser du en långfilm i något annat visningsformat än bio?”, ”I vilket format är det vanligast att du ser långfilm?” och ”I vilket format ser du helst film?”. Vid dessa frågor har personen som svarat på enkäten ett flertal alternativ att välja emellan, varvid de två sista frågorna även en möjlighet att välja alternativet ”annan visningsform” ifall de övriga alternativen inte passade. Utöver de nyss nämnda fyra frågorna har jag valt att ta med en avslutande fråga i enkätundersökningen, en fråga utan alternativ som lyder ”Vad skulle få dig att gå på bio oftare?”.

Anledningen till att jag har valt målgruppen 18-30 år beror på att jag har velat göra en enkät för en framtida biografmålgrupp. Min uppfattning är att biografmarknaden vänder sig till ungdomar och unga vuxna. Anledningen till att jag valde personer från 18 år till min enkät var för att man då är myndig och bör vara mer självständig än tidigare ålder. Just denna målgrupp mellan 18-30 år känns också relevant för att undersöka hur utspridd den illegala nedladdningen är – hur vanligt det är att långfilm ses i denna form.

För att göra tydligare skillnader mellan olika grupper av människors svar har jag valt att

samla faktauppgifter från de svarande personerna genom att fråga ta reda på deras ålder, kön och yrke. De som inte har ett yrke har kunnat anmärka att de är arbetssökande eller studerande.

Eftersom jag har valt att skriva om framtiden innebär det att svaren på mina frågeställningar inte är några direkta sanningar. Det är egentligen omöjligt att svara på vad som kommer att hända i framtiden. Detta är jag väl medveten om, men väljer att ta upp detta ämne för att få fram teorier och diskussionstankar angående den framtida biografverksamheten i Sverige. Jag är nyfiken på hur filmbranschen ser på biografens utvecklingsmöjligheter och framtidsplaner.

Jag har tänkt skapa ett framtidsscenario förankrat på historiska fakta och spekulationer om biografens förändringar. Jag har tagit hjälp av expertråd angående dagens filmbransch och deras teorier om framtiden för biografen. För att ge en tydligare bild av biografens popularitet idag har jag gjort en enkätundersökning i Skövde.

Utifrån film- och biografhistorien, nulägesundersökningen från tidsskrifter och internet, intervjuer samt enkätundersökningen har jag samlat mina tankar för en avslutande slutsats.

2. Historisk bakgrund

Jag kommer under följande sidor att i korthet sammanfatta den historia som biografen och filmen gått igenom. Denna sammanfattning beskriver utöver de stora viktiga aspekterna i historien, även olika skeenden som går att dra paralleller till dagens biografersituation i Sverige. Leif Furhammars *Filmen i Sverige*¹ ligger till grund för historieberättandet. Kjell Furbergs *Svenska biografer*² används för viktiga detaljer om biograferna i Sverige. Ronald Bergans bok *Allt du behöver veta – Film*³ kompletterar i första hand denna bakgrund med detaljer om den amerikanska film- och biografutvecklingen.

”Den tekniska uppfinningen kom till fjärran från alla tankar på ett industrialiserat nöjesliv, och när uppfinningen kom till Sverige lite före sekelskiftet var det inte många som gärna kunde förutse vilka behov den så småningom skulle komma att tillfredsställa. Längre förblev den en spännande kuriositet med ganska odefinierade framtidsutsikter”.⁴

¹ Leif Furhammar, *Filmen i Sverige*, (1991,1999), (Stockholm: Bokförlaget Bra Böcker, 1999).

² Kjell Furberg, *Svenska biografer*, (2000), (Bokförlaget Prisma (P.A. Norstedt & Söner AB), 2000).

³ Ronald Bergan, *Allt du behöver veta - Film*, (2006), (Damm förlag AB, 2007).

⁴ Furhammar, s. 11.

2.1 Födelsen

År 1891 demonstrerades Thomas Alva Edisons kinetoskop som började användas kommersiellt år 1894 i samband med fonografen. Detta var ett tittarskåp som skapade en illusion av att bilder rörde sig, genom att fotografier lades efter varandra. Den 28 december 1895 hölls den första officiella visningen av Auguste och Louis Lumières kinematograf. Denna visning ägde rum på Cinématographe Lumière i Paris. Det mest positiva med denna uppfinning var till skillnad från tittarskåpet att en större publik kunde ta del av den så småningom kallade filmen i en lokal. Detta var den första biografvisningen, och Cinématographe Lumière var världens första bio.

Med utgångspunkt i denna första visning, och med ett visst framåtblickande, kan >>biograf<< definieras som en lokal vilket är särskilt anordnad för regelbunden projicering eller annan visning av rörliga bilder, i synnerhet spelfilm på en duk eller skärm i offentliga föreställningar inför en betalande publik.⁵

Ett halvår senare, den 28 juni 1896, kom biografen till Sverige och Pilstorps tillfälligt uppbyggda sommar-teater. Genombrottet kom under sommaren 1897 då föreställningar på Kinematografen i Gamla Stockholm hölls för folket. Här visades små filmsnuttar på någon minut av dokumentära upptagningar från världens hörn och kanter, paraduppvisningar och en och annan komisk liten scen.

2.2 Biografen etablerar sig

Det var i och med etablerandet i Stockholm 1904 som filmvisningarna annonserades för första gången som biograf, från visningsapparaten Royal Biograph. Biopubliken under denna tid bestod av underklass och folk med en aningen mindre pengar än medelinkomsttagande. Det var allt ifrån pigor och tjänstefolk, till ansvarstagande ungdomar och skolbarn. Mycket av detta låg i det billiga priset, 25 öre för barn och 50 öre för vuxna. Biograferna sågs som den fattiges teater och kultur. Signaturen ”Waldeck” skriver i Svenska Dagbladet den 1 mars 1905:

Dörrarna öppnas och publiken strömmar in i en lokal, som liknar en uppsnyggad källare.⁶

Under år 1909 är biograferna inte lika eftertraktade längre. Biograferna används inte alltid för att visa film, utan levandeattraktioner blir desto vanligare med bondkomiker och skäggiga damer. Biografens dåliga publik sammanflätas med de dåliga tiderna och depressionen hade

⁵ Furberg, s. 10.

satt sina spår i biografens tidigare huvudmålgrupp. Nyhetens behag hade även gått förlorad, de små korta filmsnuttarna var inte så eftertraktade längre. Biografägarna började se visioner av att professionalisera verksamheten och de första lokala biografkedjorna växte framförallt i de större städerna. Genom biograffirmornas verksamhet började svensk inhemsk filmproduktion att bli större. Det var biografägarnas egenproduktion som utvecklade filmen som ofta var naturromantiska dokumentärer.

Mot slutet av 1907 hade Kristianstads biografteater omvandlats till ett aktiebolag med namnet Svenska Biografteatern, som kom att benämnas Svenska Bio under ledning av den verkställande direktören Charles Magnusson 1908. Den ende konkurrenten blomstrade upp 1910 och var det multinationella franska bolaget Pathé.

Svenska Bio distribuerade åren 1906-1911 ungefär 350 olika "svenska bilder" till sina biografer.⁷

2.3 Utbyggnader och sammanslagningar (1910-talet)

Enligt Kjell Furbergs bok *Svenska biografer* kom biografbygget igång efter år 1910. Antalet fasta biografer beräknades år 1911 till 200 stycken. Man började inreda biograferna med ståtlig arkitektur inspirerad av teatrarna, mycket för att öka sitt kulturella rykte – därigenom inrättades så även filmcensuren. Biografbranschen hade nu börjat stadga sig, och de levande attraktionerna blev allt färre. Publiken började nu verkligen hitta till biograferna. Under 1910-talet tredubblades besökarantalet med stor sannolikhet. Mycket av den publika framgången låg i att arbetarnas fritid ökade, och att biograferna erbjöd det billigaste offentliga nöjet. Nu var det industriarbetarklassen som var den största målgruppen. År 1911 introducerades journalfilmer och veckorevyer. Filmen bjöd nu även på ett internationellt utbud från Danmark och Frankrike. Under mitten av 10-talet kände teatern stor konkurrens från biografen, som menade att film stal publiken.

2.4 Den negativa biotrenden (1920-talet)

År 1919 sammanslås Svenska Bio och Filmindustri AB Skandia som bildar ett gemensamt filmbolag AB Svensk Filmindustri, SF. Under 20-talet började biograferna växa till palats och salonger. Situationen såg ljus ut för den svenska filmbranschen, men snart blev det desto sämre. I Sverige var det stor arbetslöshet, främst inom den tidigare arbetarklassen under 20-talet. När tiderna hårdnade sjönk biopublikantalet.

⁶ Furhammar, 22.

⁷ Furhammar, 28

På ett par år gick den svenska biografnäringen miste om ungefär en fjärdedel av sitt publikunderlag innan den nedåtgående kurvan stabiliserade sig på en bottenivå som sedan i stort sett förblev oförändrad fram till ljudfilmsgenombrottet. Lägre än så skulle den inte nå förrän på gränsen till 1970-talet.⁸

I och med krisen skedde en stor deflation som gav en kraftig biljettsänkning med runt 17% ända upp till 25%. De två inkomstkällorna hade tidigare varit filmhyran och exportintäkten. Under ett par år minskade intäkterna med över 40%. SF:s stora satsningar föll med biografbranschen i stöpet.

Det är mycket sannolikt, att SF-ledningen vid sammanslagningen av Skandia och Svenska Bio hade spekulerat i att inte bara lägga under sig hela den svenska produktionen och hela kontrollen av biografnäringen utan också monopolisera distributionsledet och därmed behärska hela den svenska marknaden, inklusive den amerikanska filmimportören. (...) Det blev inget distributionsmonopol för SF.⁹

2.5 De amerikanska filmbolagens intåg (1920-talet)

Likt filmbranschen och expansionspolitiken i Hollywood, startade filmbolag egna filmbyråer i Sverige. De samarbetade med Sveriges Filmuthyrareförening som bedrev stark politik mot biografägare och SF. SF i sin tur hade varit med i föreningen fram till 1923 då de gick ur med sina fyra filmbyråer. De amerikanska filmbolagen började ta sig an biograferna, trots att de hade svårt att hitta de attraktiva biograferna. 1924 bildades en utbrytargrupp från Sveriges Biografägareförbundet som kallades sig Svenska Biografernas Förening (SBF). 1927 hade SBF hand om ca 200 biografer i landet varpå de hade goda samarbeten med de amerikanska bolagen, men snart satsade de även på att skapa svensk film. Två läger hade bildats i Sverige. På ena sidan stod SF och Svenska Biografägareförbundet, på andra sidan Sveriges Filmuthyrareförening och SBF. Sakta men säkert blev det en stor amerikanisering över filmmarknaden i Sverige. Utav 5 000 långfilmer under 20-talet var endast 3% svenska. Utav de utländska filmtitlarna var hela 70% amerikanska. Hollywood snodde åt sig svenska regissörer och skådespelare, biografbyggandet inspirerades av USA, och marknadsföringen var synnerligen amerikaniserad. Nu handlade det om stora annonser, biograferna fick neonskyltar och det förekom gatureklam.

Många hade trott att biografen hade börjat gå mot sin död i början utav 20-talet då publiken svek och radion började bli alltmer populär. Mot slutet av 20-talet började trots allt publiken

⁸ Furhammar, 91

⁹ Furhammar, 92

hitta tillbaka till biograferna. I slutet av 20-talet introducerades även ljudfilmen i de större städerna, något som blomstrade ut rejält år 1930.

2.6 Filmen får ljud och färg (1930-talet)

Den svenska filmen hade kommit till sin yttersta kris. Svensk Filmindustri var nära på att lägga ned produktionen. Under 1929 och 1930 började filmproducerandet på nytt med hjälp av att introducera ljudfilmen. Två svenska ljudfilmer kom ut under år 1929, dessa var *Konstgjorda Svensson* och *Säg det i toner*, båda med ljud från en grammofonskiva. Filmerna visades i Stockholm, där de blev stora succéer. Året 1930-1931 gick 19 svenska ljudfilmer upp i Stockholm. På mindre biografer ute på landsorten kunde det dröja några år innan ljudfilmen kom. Efter 1931 fanns det bara ljudfilm.

Ljudfilmens genomförande i Sverige var en ofrånkomlig nödvändighet, dikterad av marknadssituationen och bestämd utifrån. Den amerikanska importen var av helt avgörande betydelse för biografnäringens fortbestånd, och när den amerikanska filmen valde att driva igenom ljudfilmen hade de svenska biograferna bara att rätta sig därefter och installera den apparatur som krävdes för att importerna skulle kunna utbjudas och konsumeras.¹⁰

Tekniken med ljud till film hade redan provats 20 år innan, men då genom att ljudsätta filmen på plats i biografen. Den teknik som lanserades år 1929 var ungefär av samma kaliber. Strax därpå kom Vitaphone upp och lanserade ett system de kallade för Movietone, där bilden och ljudet löpte parallellt på filmremsan, detta blev en stor tillgång.

Övergången till ljudfilm var svår. Biograferna var tvungna att bli mer ljudisolerade. Filmerna blev betydligt mer svårinspelade. Redigeringsyrket fick helt nya uppgifter och skådespelarna ställdes inför betydligt större prövningar nu när deras röster skulle höras. Med utländska filmer blev plötsligt språket ett problem. Två tänkbara alternativ stod framför prövningen i Sverige – dialogen ersattes med svenska röster (dubning) eller en textrad då översättning sattes längst ner i bilden. Prövningen i Sverige gjorde textningen till segrare till skillnad från många andra länder.

Färgfilmen introducerades på den amerikanska marknaden under 30-talet genom trefärgssystemet utvecklat av Technicolor. I mitten av 30-talet skapades 20% av alla Hollywood-filmer i Technicolor¹¹. Framförallt vanligt var det med Technicolor-tekniken i

¹⁰ Furhammar, 129

¹¹ Bergan, s. 35.

Disneys tecknade filmer, men även de påkostade succéartade filmerna *Borta med vinden* och *Trollkarlen från Oz* lanserades med färgskalan.

2.7 Den stora biograftillväxten i takt med publiken (1930-1940-talet)

Biopubliken fick ett rejält uppsving på 30-talet. Från 7,5 miljoner biobesök år 1929/1930 till 12,4 miljoner under 1938/1939¹². Omdebatterat har det dock varit inom den svenska filmhistorien hur publikens tillströmning kunde bli så stor med tanke på den då dåvarande depressionen, men tittar man på årsstatistiken av besök/invånare i Stockholm var det en sjunkande biobesökartrend från 1930/1931 till och med 1933/1934.

Den stora anledningen till den annars stora biopublikframgången sägs ha berott på det stora utbudet av amerikansk hollywoodproducerad ljudfilm. Ändå var det ett fåtal filmer som gav de stora publiksiffrorna. Publiken började upptäcka sina filmidoler på den stora vita duken, extra populär i Sverige var skådespelerskan Greta Garbo. Den stora andelen film kom under 1930-talet ifrån USA, hela 65% av stockholmspremiärerna var amerikanska. Filmgenrer började lanseras. I takt med att publiken hittade till biograferna började en kraftig satsning på att bygga nya biografer.

Biograferna ägdes av enskilda personer, dels av Folketshusföreningar och nykerhetsloger, dels av aktiebolag och liknande juridiska enheter.¹³

Annars gick utvecklingen mot större biografbyggen som var centralt ägda. Den arkitekturiska funktionalismens biograf, så kallad funkisbiografen, blomstrade fram. Neonskyltar började sättas upp i allt större utsträckning.

Man kan säga att det var först nu som den renodlade biografen föddes, fri från ambitionen att efterlikna teatern och med självkänsla nog att stå på egna ben. (...) Kanske uppnåddes seklets konstnärliga höjdpunkt när det gäller arkitektur, formgivning och inredning i den veritabla biobyggarboom som kännetecknade förkrigs- och beredskapstid, fram till och med 1943".¹⁴

I och med ljudfilmen blev filmduken ett måste, och högtalaren sattes bakom duken. Ingången i mitten av biografen slopades, där fanns ju de bästa platserna i salongen. Efter den stora biografbyggarökningen under 30-talet infördes ett etableringsstopp på biografbranschens önskemål – vilket gjorde att alla nytilltänkta biografbyggarprojekt som inte påbörjats fick slopas, etableringskontrollen hävdes först 1954.

¹² Furhammar, 133.

¹³ Furhammar, 135

¹⁴ Furberg, 14-15

65 aktiva visningslokaler ökade i Stockholm från 1930-talets början till slut och hamnade på 96 stycken. Fyra biografkedjor stod för den stora ökningen av biografier i Sverige – SF:s, Sandrews, Europa Films och Ri-teatrarnas biografkedjor. Det växte under 1930-talet även fram en svensk filmkritik som ansåg att filmen var en konststart som inte skulle liknas till litteraturen, utan kunde bli sedd som en film.

Kriget kom, men biopubliktillväxten liksom det övriga nöjeslivet i Sverige ökade. Under året 1944 till 1945 gick biopubliken i Stockholm tillsammans med Göteborg över 20 miljonersstreck, i relation till år 1936 då det gick runt 13 miljoner biobesökare i dessa två städer sammanräknade. Tillväxten gällde även landsortsbiograferna. Detta gjorde att Sandrews köpte upp landsortskedjan Royal Film år 1941. Under början av 40-talet köpte SF upp Jönköpings Biograf AB och Malmö Biograf AB. Folkets Hus biografier etablerade sig och började ses som ett hot för branschen.

Carl Anders Dymling menade i *Jubileumsboken Svensk Filmindustri tjugofem år* som kom ut 1944 att den svenska publiksmaken låg i ”en ohjälplig böjelse för det rörande, det ömt känslofulla, det sentimentala”¹⁵. En film skulle enligt honom ”röra vid känsloträngarna”¹⁶.

2.8 Efterkrigstiden (1940-1950-talet)

Biopubliktillströmningen minskar till viss del i början på efterkrigstiden, nöjesskatten höjs något ofantligt ”den goda lönsamheten under krigsåren var nu och för all framtid ett vackert minne blott”¹⁷. 40% av bruttopriset gick nu till nöjesskatt. Biljettpriserna höjdes därigenom 1948, samtidigt som produktionskostnaderna steg. Stat och kommun tjänade nästan dubbelt så mycket som producenten fick tillbaka. Det låg ingen intäktsbalans mellan biograf och producent – biografbolagen kunde ta in svenska filmer med stora vinstaffärer, men ändå blev det röda siffror i produktionsledet. Detta ledde till en filmproducentsstrejk som började 1951. Samma år beslutade regeringen att 20% av den statliga nöjesskatten skulle återgå till producenten för svartvita filmer, producenter som skapat färgfilm fick tillbaka 35% av skatten.

Biopubliken kom att öka trots höjda biljettpriser i Sverige under slutet på 40-talet och under 50-talet. År 1956 var biobesökantalet större än någonsin i Sverige hela 80 miljoner biobesök gjordes. Då hade Sverige som mest biografier dessutom – 2500 stycken. Ansett till biobesökare per invånare var det ett Europarekord.

¹⁵ Furhammar, 197.

¹⁶ Furhammar, 197.

¹⁷ Furhammar, 199.

Till detta rekord bidrog starkt den unika biografägarstrukturen i Sverige med folkrörelseägda biografier. Nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen började tidigt under seklet att förse sina loger och Folkets Hus med filmprojektorer”.¹⁸

De folkrörelseägda biograferna var oftast oglamorösa salar där användningsområdena var större än biograferna: samlingslokal, konsertlokal, teatersalong, möteslokal och danslokal.

2.9 Biografen får konkurrens (1940-1950-1960-talet)

Under samma tid som Sveriges biografbesök ökade, var det motsatt effekt i USA. År 1947 började den snabba spridningen utav det nya rörliga bildmediet tv-apparaten. I början av 1950-talet hade 50% av alla hushåll minst en tv-apparat, den siffran började snart att växa. TV:n väckte avsky i filmbranschen, men samtidigt var de tvungna att konkurrera med den. 3D-film lanserades och blev en fluga. Många gick och såg film genom polaroidglasögon i papp som skapade en 3D-effekt. Hollywood producerade under denna tid 30 filmer i 3D per år, men 3D-filmens upphäussning försvann snart.

3-D-upplevelsen var obekvämt för dem som redan hade glasögon. Huvudvärk var vanligt förekommande och nyhetens behag blåste snabbt över.¹⁹

Det kommer även andra utmanare till den traditionella filmen under denna tid. Drive-in-bio är en av dessa. Det byggdes ungefär 4000 drive-in-biografier i USA, men i takt med det minskade intresset för drive-in-bio under 60-talet då en efter en av dessa biografier försvann.

Drive-in-bio utomhus började redan 1933 i USA, men blomstrade ut under 1950-talet. Biopubliken såg filmerna från sina bilar, som parkerats i en halvcirkel framför en enorm biobud. Ljudet kom ur små högtalare som hängdes på insidan av var och en av bilarna. Drive-in-bion lockade småbarnsfamiljer, som då slapp betala barnvakt, och unga par. Med de senare i åtanke visade åtskilliga drive-in-biografier skräckfilmer i lågbudgetklassen, något som kallades "drive-in-foder".²⁰

Något annat anmärkningsvärt i den amerikanska filmbranschen under denna tid är den antitrustlagstiftning (lagstiftning som förbjuder eller försvårar uppkomsten av karteller och monopol) som det pratas om i den amerikanska regeringen redan innan andra världskriget, men som inte träder i kraft förrän 1949. Anledningen till denna regel var att de stora amerikanska filmbolagen hade monopol på marknaden. Ett filmbolag kunde producera,

¹⁸ Furberg, 16.

¹⁹ Bergan, 46

²⁰ Bergan 45

distribuera och visa film, vilket gjorde det oerhört svårt för konkurrenter att ta sig in på marknaden – något som flera filmaktörer är kritiska till i dagens biosverige.

Genom TV:ns inbrott blev filmbranschens uppgift att satsa på att utveckla biografens visningsförhållanden.

Filmens styrka förutsattes ligga i de spektakulära resurserna och svaret på televisionens frammarsch blev följaktligen en målmedveten satsning på färg, stereoskopiska experiment, vidfilms-format och ökad ljudeffekt.²¹

Färgfilmen blev allt mer dominant i USA, vilket smittade av sig på de visade filmerna i Sverige. I mitten av 1950-talet var andelen filmer i färg större än andelen svartvita filmer. År 1953 kom 3-D flugan från USA till Sverige.

Efter den första visuella chocken var 3D-sensationen snart förflyktigad²².

1954 uppfann producenten Mike Todd 70 mm-systemet, men systemet var aldrig i närheten av att kunna konkurrera ut 35 mm-systemet. Normalbildens format (förhållandet 1:1,37) användes som standard fram till 50-talet. Cinemascopeformatet (1:2,35) utvecklades fram för att förbättra upplevelsen och visa skillnaderna från televisionen. Cinerama (1:2,6) och Cinemacircle (1:2,55) som introducerades 1958 i Sverige, var tekniker där man använt sig av tre projektorer på en och samma gång. Duken blev därigenom betydligt större, men det fanns mycket problem med formatet. Tillgången på film var dålig, och frakterna var dyra. 1964 utvecklades cineramaformatet på de få svenska biografen den hade introducerats. Bildformatet vidfilm (1:1,66 och 1,1:85) introducerades i Sverige 1953 – fast då en fuskvariant. Vidfilm användes med en normal filmbild, något förstord, som skar av bilden i uppkant och nerkant. Detta gjorde det svårt för filmfotograferna att rätta sig efter, då biografmaskinisten valde var bilden skulle klippas. Idag används tre format: det normala 4:3-formatet (som är väldigt ovanligt), vidfilmsformatet och Cinemascope-formatet.

23

Normal Vidfilm CinemaScope

4:3

1.85:1

2.35:1

²¹ Furhammar, 218

²² Furhammar, 219

²³ Bildkälla: <http://www.magazin.se/film/index.php?p=format>

Cinemascopeformatet var det format som blomstrade efter lanseringen. Detta gjorde att många biografier fick bygga om sina biodukar, och då även sina ridåer.

De nya förbättringarna av biografen och filmen gav publiken ett större filmintresse i Sverige, men problemet var att detta lanserades långt innan televisionen för den svenska biopubliken. Det tog lång tid innan Sverige var redo för televisionen, mycket på grund av en passiv regering. 1956 började de reguljära TV-sändningarna i Sverige. Effekterna av TV:ns lansering i Sverige ledde precis som i USA till ett kraftigt försämrat biografpubliksnitt. 1963 gjordes knappt 40 miljoner biobesök, en halvering från 1956. Samma år, 1963, hade 1,8 miljoner svenskar TV-licens.

Under efterkrigstiden hade det varit oerhört få ungdomar som intresserat sig för biografen och filmen i Sverige, men den skaran växte på 50-talet och genom ungdomskulturen blev dessa en viktig målgrupp för biografen. Televisionen började så småningom även att visa spelfilm, som tidigare uteslutande visats på bio. Kortfilmen och dokumentärfilmen fick svåra tider på biograferna, men räddades tack vare televisionens satsning. Det var först på 60-talet som filmbranschen i Sverige började ändra sin form och inse att biografen var inne i ett nytt skede i historien. 1963 gjordes en höjning av biljettpriserna på biografen.

Branschens tröghet hade i alla fall en fördel ur publikens synpunkt: distribution och import av utländsk film drevs i stort sett efter gamla rutiner, vilket innebar att den sektorn av biorepertoaren påfallande länge behöll sin variationsrikedom.²⁴

Filmproduktionen var fortfarande anpassad till de tidigare målgrupperna.

(...) några kvalitetsfilmer per år till den kulturellt anspråksfulla publiken för prestigens skull, många publikfriande underhållningsfilmer till gemene man för pengarnas skull. Eftersom pengarna tills vidare var ett större problem än prestige fick kvalitetsfilmen maka åt sig rätt mycket.²⁵

Många svenska färgfilmer hade svårt att gå runt rent ekonomiskt, vilket gjorde att antalet minskade. Biografbranschen krävde i princip att de skulle få hjälp av staten för att klara sig. Förändringarna som staten utförde efter mycket om och men var att sänka biografskatten till 25% av biljettpriset, stödet för producenterna ökades för svensk film till 80% av stadens andel av nöjesskatten (oavsett svartvit film eller färg) och 20% av den återstående nöjesskatten gick

²⁴ Furhammar, 257

²⁵ Furhammar, 257

till en kvalitetsfilmsatsningsfond (för långfilm och kortfilm). Statens Filmpremierfond som använde sig av kvalitetspremierna fick mycket kritik för deras val av filmer att ge stöd till.

2.10 Filmreformen (1960-talet)

Under 40 och 50-talet hade diskussioner om filmen och filmstöd börjat bli alltmer frekvent i dagstidningarna. Filmen hade blivit kulturellt accepterad av många. Samtidigt började då en ny era filmkritiker som hade större krav på filmen än att de inte skulle vara dåliga.

År 1963 gjordes en total omvandling av filmindustrin i Sverige, en så kallad filmreform som förhandlats fram mellan staten och den svenska filmbranschen genom Sveriges Biografägareförbund, Folket Hus-föreningarnas Riksorganisation, Föreningen Våra Gårdar (nykterhetsrörelsens biograforganisation), Sveriges Filmuthyrareförening u.p.a. och Föreningen Sveriges Filmproducenter. Det filmreformen tog fram var stiftelsen Svenska Filminstitutet (SFI). Ett nytt stödsystem lanserades via ett ekonomiskt understöd från de utländska repertoarfilmerna. Det tog några år, sen kunde SFI ge pengasummor i miljontal som stöd till de svenska producenterna. Filmreformen var knuten till ett konstnärligt kvalitetskrav vilket gjorde att filmens kulturella ställning förbättrades. En av initiativtagarna till filmreformen och upphovsmannen till SFI var den frispråkige Harry Schein.

Filmreformen gjorde att den tidigare nöjesskatten slopades och ersattes av en 10 procentig avgift från biobiljettintäkterna från de biografer som i princip visade film dagligen. En tredjedel av dessa pengar gick till producenterna, en tredjedel gick till kvalitetsfilmer utifrån kvalitetskriterier, och den slutliga tredjedelen skulle användas till övrigt främjande av film. Genom Filminstitutets kvalitetsjury instiftades även priset guldbaggen som delades ut för starka prestationer inom den svenska filmen.

Filminstitutet hade även det övergripande ekonomiska ansvaret för filmstudiorörelsen. Det startades även ett filmarkiv där den äldre filmen kunde bevaras. Filmhuset blev det kulturella centrumet för filmen, men även till viss mån för andra kulturområden.

Under 60 och 70-talet var censuren ett hett samtalsämne. Hur långt kunde man gå inom sex, våld och hemfridsbrott. Totalförbudandet av filmer ökade under slutet av 60-talet. Censur och debatt kring vad som var lämpligt att visa har ända in i dagens samhälle diskuterats, idag tolererar publiken betydligt mer.

TV:n utmanade också tv-tittarens toleransnivå, men höll sig fortfarande populär. Under skiftet mellan 1969 och 1970 fick den svenska televisionen två kanaler och färg-tv blev norm.

Färgfilmen hade på bio varit ett styrkebesked under 50-talet, men minskade drastiskt under slutet av 50-talet, på grund av den stora kostnaden. I mitten på 60-talet började den svenska färgfilmen komma igång igen. 1968 var större delen av alla svenska filmer i färg, och så har det sedan dess varit.

Filminstitutets satsning på kvalitetsfilm hade ökat antalet svenska filmer rejält, men antalet besökare hade gått åt motsatt håll när det gäller svensk film. Fast det var inte bara svensk film som kantades av publikbortfall, hela biografbranschen såg en mörk tid i Sverige. Trots det stora publikbortfallet hade den svenska filmen god ekonomi, mycket tack vare filmreformen och dess bidrag.

Under 60-talet var det ungdomarna som var biograferna trogna. Samtidigt växte biografkedjorna SF, Sandrews och Europa genom att köpa upp de mindre biografägarnas biografier. Därefter gjorde de noggranna analyser, och kunde sedan lägga ned de minst inkomstdrivande biograferna och etablera de utvecklingsbara.

2.11 Biostäder (1970-1980-talet)

Filmavtalet förändrades under 1970-talet, och gav kvalitetsfilmen mindre bidrag. De stora succéfilmerna för biopubliken minskade under 1972-1980 med hälften så många som tidigare period. Biografpubliken låg runt 23 miljoner under stora delar av 1970-talet, men förvärrades 1976 då filmbolagen ansåg att filmhyrorna skulle höjas. 1979 kom det ett nytt stort biopublikras. Någon genre av film på bio som hade lyckades var porrfilmen som levde gott från 1969 till 1980. Anledningen till att den då avtog, samt det stora biopublikraset, låg mycket i genombrottet för videon och kabeltelevisionen. Samtidigt öppnade de nya medieformerna upp för filmintresset i stort, och konsumenterna hade aldrig varit fler än under det stundande 1990-talet.

Från USA tog konceptet med biostäder, eller så kallade multiplex-biografier (multibiografier), form i Sverige under 1970-talet.

(...) de traditionella biograferna med en salong ersättas av filmstäder med flera salonger. Dessa bestod av en enda byggnad som delats in i vanligen sex till åtta biosalonger (de flesta av dem var mindre än de tidigare ensalongsbiograferna). Det

gav, åtminstone, ytligt sett, distributörerna ett större antal kanaler och publiken ett bredare val av filmer och föreställningar.²⁶

I Sverige var Sandrews först med multibiografen, där man gjort om biografen Grand från en salong till tre små salonger (Grand återinvigdes 1970). Denna utveckling uppkom mycket genom att man tyckte att biografosalongerna var för stora. Sandrews fortsatte att dela på större biografosalonger under 1970-talet, och det skulle visa sig vara en smart lösning.

Ri-teatrarna lät bygga om sin biograf Rigoletto i Stockholm 1980 till multibiograf, medan Esselte byggde multibiograferna Down Town i Göteborg och Malmö, som SF tog över strax efter invigning. I dessa tre biografbyggen anlätades arkitekten Lennart Clemens. Clemens inredde efter sin tanke om att multibiografen skulle hålla i 10 år, och valde heltäckningsmattor som snabbt blev ofräscha. Till biografen Down Town i Malmö valde han att kombinera ihop de fulaste färgerna han visste – orange och lila. Rigolettos salonger byggdes upp med dålig lutning, med dukar som satt för högt upp och med rundade hörn. De arkitekturiska konstverken i entrégången fick nu trängas med flipperspel.

1983 såg inte Dagens Nyheter att de ville behålla SF och var då villiga att sälja. Europa Film som hade varit framgångsrika under viss tid innan var villiga köpare, men godkändes inte av Näringsfrihetsombudsmannen då bolagen tillsammans skulle utgöra en för dominerande part av biograffilmsmarknaden. Istället ansågs Sandrew vara mer lämpade av NO, men när avtalet var färdigt stoppade Bonnierföretagen, som var majoritetsägaren till Dagens Nyheter, affären och köpte själva upp SF - vilket godkändes av NO.

Europa Film tog istället över Ri-teatrarna och blev Sveriges största biografägare under 1983. Men efter några dåliga filmsatsningar som blev tunga förlustaffärer, kom det till kända att Europa Film hade svåra ekonomiska svårigheter under 1984. Företagets situation blev ohållbar och skulle säljas. Då blev Svensk Filmindustri intresserade av att överta Europa Film, vilket NO godkände med vissa krav på Bonnier och SF.

SF började hädanefter göra om sin verksamhet helt och hållet.

Efter en smärtsam rationaliseringsprocess redde emellertid Svensk Filmindustri så småningom ut sin nerkörda ekonomi, avskedade personal, lade ner biografer och byggde upp biografer, bolagiserade och utvidgade och internationaliserade en verksamhet som snart omfattade praktiskt taget alla sektorer av bildmediavärlden: produktion, distribution, biografdrift som tidigare med därtill också TV-produktion, video

²⁶ Bergan, 57

och betal-TV-verksamhet i Sverige och produktion och distribution av film och video i Danmark och Norge.²⁷

Redan 1980, innan de blev Bonnierägda, började SF med sin multibiografsatsning och kom att kalla sina nybyggda multibiografer för Filmstaden. Först ut var Filmstaden i Stockholm. I mitten av 80-talet, nu som Bonnierägda, började SF med konceptet att utveckla en större massa filmstäder. Till skillnad från de övriga biografernas multibiografsatsningar, ansåg SF att det var viktigt för publiken att sitta bra och kunna se duken ordentligt. Duken skulle vara så stor som möjligt. När SF byggde upp filmstäderna fick salongerna de karaktäristiska röda och svarta färgerna.

3D-filmen lanserades på nytt i slutet på 1970-talet och början på 1980-talet. Senast den lanserades dessförinnan var på 50-talet för att få folk att gå på bio i konkurrens med televisionen, nu lanseras den av samma anledning bara att konkurrensen bestod av videon istället för tv:n. Den populära filmen Hajen kommer ut i 3D, men folket tar inte till sig formen nu heller, utan klagar fortfarande på åksjuka, yrsel och ont i ögonen.

2.12 Biobesöken stabiliseras (1980-1990-talet)

1983 skulle det gamla filmavtalet ta slut, men då stiftelsen såg sig ha haft en viktig påverkan på filmens utveckling i landet skrevs ett nytt avtal. Den nya filmavtalet gav fortfarande SFI 10% från biografavgifter, men en videoavgift tillkom och kvalitetstödet togs bort. Istället utökades stödet för filmer med konstnärliga ambitioner. Genom videoavgiften fick SFI in relativt mycket pengar, vilket gynnade den svenska filmen. 1990 bildade Sandrew bolag med Metronome, och kallade sig för Sandrew Metronome.

Under 1970-talet låg biografbesöken minst på 17 157 034 (år 1972/73) och högst 22 816 615 (år 1969/70). På 1980-talet sjunker biografbesöken, de är som mest 20 528 579 (år 1979/80) besökare, men som minst 13 973 375 (år 1986/87) besökare. 1992/93 är biografbesökarna låga 13 202 135, men det är också det lägsta biografbesökarantalet under den tid som statistik har förts från Svenska Filminstitutet (statistik har förts sedan 1963/1964 på SFI).

Biografstatistiken under 1990-talet och 2010-talet fram till år 2008 har legat runt 14-15 miljoner besök - ibland lite mer, ibland lite mindre.

²⁷ Furhammar, 351.

Svensk Filmindustri som nu är en del av Bonniersföretagen delas år 1998 upp i två fristående bolag, AB Svensk Filmindustri som distribuerar och producerar film, och SF Bio AB som äger och driver den största biografkedjan.

2.13 Nya filmvisningsformat (1990-2000-talet)

Utomhusbio var under 90-talets början en aktivitet som förekom väldigt sällan i Sverige, och få aktörer fanns på marknaden. 1996 startades en utomhusbioverksamhet i Norrköping genom filmföreningen Flimmer som växte och blev alltmer populär. År 2004 började Flimmer anordna en Sverigeturné med utomhusbion. Utomhusbion ses nog inte som en konkurrent för filmbolagen, utan snarare som ett kompliment för filmen.

dvd-formatet lanserades kommersiellt i Japan 1996. Formatet var liksom VHS-formatet ett lagringsformat där filmen kunde sparas. De stora fördelarna med dvd-formatet var bilden och ljudets betydligt bättre kvalitet. Dessutom kunde man på en dvd-skiva fylla mycket mer innehåll än på ett videoband, detta öppnade upp möjligheter för extramaterial till filmerna. dvd-formatet kom till Europa och Sverige år 1998. Efter en trög start var tillväxten snabb. År 2002 såldes 5 424 248 filmer.

Napster, skapades som en fildelningssajt för privat bruk, men växte snabbt till allmänt intresse. När väl idén var kläckt började allt fler fildelningsprogram att skapas. Att datoranvändare gjorde upphovsrättsliga dokument, så som musik och film, tillgängliga för andra datoranvändare på nätet var olagligt. Under 2000-talet blev även illegal nedladdning av film allt vanligare. Det gick nu att ladda ner filmer gratis, och processen var mycket enkel för en datorvan person.

Något som varit signifikativt för film- och biografbranschen i filmhistorien var att gå i protest mot biografens nytillkomna konkurrenter. Fildelningen var naturligt mer avskydd än all annan konkurrens, då det inte var lagligt och upphovsmännen inte fick betalt för sina verk genom att illegal fildelning bedrivits. Att stoppa den illegala fildelningen var svårt, och därför försökte filmbranschen även att ta fram legala alternativ av nedladdad film på nätet.

SF Anytime blev verksamma som ett video on demand-bolag från Bonnierkoncernen år 2000. Video on demand innebar att man kunde hyra film och tv-program lagligt över nätet via bredbandsuppkoppling för en viss kostnad. Ett problem med tjänsten var att många video on demand-visningsbolag bara kunde erbjuda sina filmer till datoranvändare med PC-datorer.

2.14 SF Bio mot monopol (2000-talet)

År 2001 tillträdde ett nytt filmbolag in på den svenska biografmarknaden. Filmbolaget var AMC Theatres, en av de största amerikanska biografägarna. Samtidigt som det kommersiella brittiska centrumet Heron City byggdes upp vid Kungens Kurva (ett köpcentrum i kommundelen Segeltorp i Huddinge kommun). Här ville de skapa möjligheter för att blanda butikskommers med mat, film och andra nöjen. AMC Theatres byggde här upp en av Nordens största biografer. Med 18 toppupprustade salonger skulle de ta upp konkurrensen med Sandrew och SF Bio. Lisa Ronson uttalar sig i Eskilstuna Kuriren:

Två skäl var avgörande när man valde Sverige och Stockholm för sin andra etablering. Det kommersiellt perfekta läget intill Ikea och de andra varuhusen och svenskarnas rykte om att snabbt ta till sig marknadens nyheter betydde mycket.²⁸

År 2003 köpte SF Bio upp rättigheterna från AMC Theatres. Enligt Stockholms kulturrapport från 2004 hade SF Bio på kort tid lyckats öka publiktillströmmen på Heron City.

I en personlig intervju jag gjorde med Anders Ericsson, enhetsansvarig på teater och film på Skövde kommun till detta examensarbete kom det fram tänkbara anledningar till varför AMC Theatres inte kunde överleva:

Biografen i Kungens kurva, det var ju ett amerikanskt bolag som startade upp där. Men SF släppte ju inte sina filmer dit, så de fick ju slå igen och sen köpte SF biografen. SF satt ju på sådana avtal med diverse distributörer så de stora publika filmerna som SF hanterade direkt, de fick inte dem. I och med att man inte får 5-10 av de mest publika filmerna, då går inte biografen runt. Då behöver man några sådana storfiler hela tiden. Är det fullsatt där går man på någon annan istället. Tappar du någon av de här filmerna så kommer de inte över huvud taget.²⁹

Kjell Furberg styrker detta på sin egen hemsida:

Nu bjuds näraliggande megabiografen AMC i Kungens Kurva, på andra sidan kommungränsen till Huddinge, ökad konkurrens. Vågens första program är storfilmerna "Sagan om ringen", som inte visas på AMC eftersom distributören SF inte levererar film till AMC.³⁰

Sagan om Ringen var den tredje mest sedda filmen mellan 1993 och 2006 i Sverige, den sågs av 1 942 763 biobesökare.³¹ Filmen producerades i Sverige av SF Bios systerbolag Svensk Filmindustri. Både SF Bio och Svensk Filmindustri är bolag inom Bonniers.

²⁸ Rolf Sundblad, *Tempel för kommers och kultur*, Eskilstuna Kuriren (2008-07-10).

²⁹ Anders Ericsson, personlig intervju.

³⁰ Kjell Furberg, <http://www.algonet.se/~furberg/sidor/event.html>, (2008-05-17).

³¹ Svenska Filminstitutet, *Filmåret i siffror 2006*, (2008-05-17)

Under 2000-talet fanns det två stora biografkedjor i Sverige. Den ena var SF Bio, den andra var Sandrew Metronome. Ända fram till år 2004, då Sandrew Metronome var klara för att sälja sina biograf rättigheter i Sverige till SF Bio. I Dagens Nyheter från 13/8 2004 gick det att läsa flera kommentarer till affären. Annika Estassy, tidigare VD på Sandrew Metronome bio kommenterade:

Vi gör det av lönsamhetsskäl givetvis. Det är en liten marknad som inte växer tillräckligt mycket för att två stora operatörer ska verka där samtidigt.³²

Parterna var överens, nu var det upp till Konkurrensverket att avgöra om detta var acceptabelt. Samtidigt tyckte flera inom branschen att detta var olyckligt. Svenska Filminstitutets dåvarande VD Åse Kleveland kommenterade:

Jag skulle se det som väldigt beklagligt. Inte minst på biomarknaden är det oerhört viktigt att det finns flera aktörer både för publikens skull och för de som gör film.³³

Mattias Nohrborg, dåvarande VD för distributionsbolaget Triangelfilm som satsade på kvalitetsfilm uttalade sig också:

Det är aldrig bra när en kommersiell aktör har monopol. Utbudet blir likformigt. Sandrew har haft en annan profil än SF och nu blir bara en kedja kvar.³⁴

Den 27 oktober 2004 beslöt sig Konkurrensverket för att de skulle starta en undersökning i frågan. När undersökningen var klar beslöt Konkurrensverket att SF Bios köp av Sandrew Metronome skulle "påverka biografmarknaden i Sverige mycket negativt. SF Bio blir då bli i princip ensam innehavare av biosalonger i stora delar av landet, vilket väsentligt hämmar konkurrensen".³⁵

Fast Sandrew Metronome fick strax därefter ändå en ny ägare – detta var Triangelfilms dåvarande vd Mattias Nohrborg. Företaget fick namnet Astoria Cinema och affärsmodellen var att förena kvalitet och kommersialism. Till en början gick det enligt ägaren själv mycket bra. Under det första året halverades Sandrew Metronomes förlust, och Astoria Cinema lyckades få visa flera storfiler som *King Kong* och *Walk the Line* – men även om förlusten halverades från Sandrew gjorde de en förlust på 9 miljoner kronor år 2005. Då hade filmbolaget satsat mycket pengar. Ny logotype, specialskriven musik, de hade hittat det

³² Jalal Lalouni, *SF kan få biomonopol*, Dagens Nyheter 2004-08-13 (<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=297515>)

³³ Jalal Lalouni, *SF kan få biomonopol*, Dagens Nyheter 2004-08-13

³⁴ Jalal Lalouni, *SF kan få biomonopol*, Dagens Nyheter 2004-08-13

³⁵ Pressmeddelande från Konkurrensverket, *Konkurrensverket vill stoppa SF Bios köp av Sandrews biograf*, 2005-01-25

perfekta digitala biograf ljudet med hjälp av en ljudkonsulent från Hollywood och totalrenoverat biografen Royal i Stockholm.

Under 2006 byggde Astoria Cinema en filmstad som de kallade den modernaste biografen i Europa. Samma år den 9 oktober lämnade Astoria Cineman in en företagsrekonstruktion, och valde då att endast satsa på storstäderna och sålde sina landsortsbiografer till SF Bio. Alla dessa landsortbiografer utom i Lund, Uppsala och Borlänge lades då ner. Istället satsade Astoria enbart på Stockholm, Göteborg och Malmö. Anledningen till detta låg i att de hade skulder på 79 580 570 kronor, varav 22 miljoner var prioriterade fordringar.³⁶

SF Bios dåvarande VD Jan Bernhardsson kommenterade Astorias fall i Dagens Nyheter den 8/10 2006:

För oss som kan biografekonomi har det egentligen bara varit en tidsfråga innan det skulle spricka. Det är inte så många finesser på ett järnspett i vår bransch. Vi har hyreskostnader, personalkostnader och filmkostnader och så vet man ungefär hur mycket filmerna drar in.³⁷

Mattias Nohrborg skyllde på distributörerna:

Jag hade fått ett skriftligt löfte från de fem största filmdistributörerna om att de skulle leverera film, men vi hade inget att visa i tre och en halv månad. Har man inga filmer att visa tjänar man inga pengar. Jag satt i möten varje vecka med distributörerna om detta. Det är förklaringen till att vi nu har nått en lösning som jag är nöjd med. Astoria lever vidare i storstäderna.³⁸

I och med den dåliga ekonomiska situation som Astoria var i slutade de att betala de pengar de fick in för filmavtalet. VD:n för Svenska Filminstitutet Cissi Elwin skrev i ett debattinlägg till Dagens Nyheter den 27/7 2007:

När Astoria tog över Sandrews gick man in som en av aktörerna på den kommersiella biografmarknaden. Då måste man också följa de spelregler som finns i filmavtalet. Att man inte klarade det är beklagligt.

Däremot visar Astorias konkurs och Sandrews tidigare stora ekonomiska problem hur svårt det är att driva kvalitetsbiograf på kommersiella villkor. Därför är det nu nödvändigt att hitta nya former för att den smalare filmen ska överleva på biograf i Sverige.³⁹

³⁶ Markus Wilhelmsson, *Spelet bakom Astorias haveri*, Dagens Nyheter, 2006-10-08

³⁷ Markus Wilhelmsson, *Spelet bakom Astorias haveri*, Dagens Nyheter, 2006-10-08

³⁸ Markus Wilhelmsson, *Spelet bakom Astorias haveri*, Dagens Nyheter, 2006-10-08

³⁹ Cissi Elwin, *SFI söker nya former för kvalitetsfilm*, Dagens Nyheter 2007-07-27

Trots att Astoria sålde sina landsortsbiografer fick de inte ekonomin att gå ihop. I juni lämnade Mattias Nohrborg posten som VD för Astoria, då även distributionsbolaget Triangelfilm som han ägde hade gått i konkurs. Den nye VD:n Jonny Jergander lyckades inte rädda företaget, i juli 2007 hade Astoria lämnat in en konkursansökan. Redan i augusti 2007 hade Svenska Bio köpt upp Astoria Cinemas biografer. Då SF Bio ägde 49% av Svenska Bio, betydde detta att SF Bio tillsammans med Svenska Bio ägde då ungefär 80% av biografmarknaden – vilket många påpekat vara en monopolställning, eller utav vissa kallat ”nästanmonopol”.

Strax innan Svenska Bio köpt upp Astoria Cinemas biografer, och strax efter att Astoria Cinema lämnat in en konkursansökan skrev Mattias Nohrborg ett öppet brev till Dagens Nyheter. Jag kommer här nedan citera en del av den texten:

Denna dominans hotar inte bara kvaliteten och mångfalden på svenska biografer, utan även den fortsatta inköps- och distributionsverksamheten av kvalitetsfilm.

En del, inte minst svenska medier, påstår att bion är dödsdömd. Samma sak har sagts varje gång detta visningsrum tappat publik till andra utbytbara medier. Men när nyhetens behag lagt sig har publiken alltid kommit tillbaka. Biografens överlevnad är inte hotad, däremot finns det strukturella och vissa tekniska problem. Om nu inköpen/distributionsordningen av kvalitetsfilmer minskar och är hotad, vad blir då kvar? Jo, det lättköpta och strömlinjeformade. Framför allt de filmer där språket antingen är svenska eller engelska. Att följa en ny lovande kinesisk eller en fransk regissör blir förenat med en komplicerad jakt via utländska kanaler för dvd-försäljning. (...)

Sambandet med visningssituationen på bio är tydligt. Är intresset för mindre kommersiellt gångbara filmer på landets enda biografkedja litet, hur ska då inköparna våga ta in filmerna? Den dominerande aktören SF måste våga och lova ta ansvar för hela bredden, även kvalitetsfilmerna, och hitta nya organisationsformer för hur man ska hantera sin egen dominans på ett ansvarsfullt sätt. (...)

I dag tas det också många regionala och kommunala initiativ ute i landet. Tillsammans med dessa borde SFI hitta samarbetsformer för att stärka biograferna.⁴⁰

3. Biografverksamheten i Sverige idag

Vid tidpunkten jag skriver detta (2008-05-18) är det denna syn jag har av biografverksamheten i Sverige. Jag har medvetet valt att inte gå in på djupet hur de digitala

⁴⁰ Mattias Nohrborg, *SFI har agerat fel*, Dagens Nyheter 2007-07-25

förhållandena ser ut på biograf- och filmmarknaden i Sverige idag, utan detta går att läsa mer utförligt under den fjärde punkten - *Biografens digitalisering*.

3.1 Typer av filmgrupper

Idag talas det om två olika typer av film i den svenska filmbranschen, vilka ofta brukar delas in i två läger. Då vissa filmbolag satsar på någon av dessa typer, och filmbranschen ofta tar upp dessa termer känns det viktigt att få dessa förklarade. En tredje typ av film talas det lite mer sparsmakat om, men kan alltså förekomma och därför beskriver jag den också.

Hollywood-film/mainstream-film/kommersiell film/storfilm/konventionell film

Termerna används titt som tätt och syftar ofta på amerikanska påkostade hollywoodproducerade filmer, men beteckningarna (utöver "Hollywood-film"), behöver inte innebära att de är producerade i Hollywood eller för den delen är från USA. Däremot har beteckningarna gemensamt att filmerna är skapade med vinstsyfte, och är tilltänkta att nå en större publik. Filmerna brukar lanseras med en stor marknadsföringsbudget, och brukar i Sverige kopieras upp i ett stort antal kopior

Exempel på sådana här typer av filmer skulle kunna vara: *Sagan om Ringen*, *Harry Potter*, *Arn* och *Spider Man*.

Kvalitetsfilm/smal film/art house-film/konstnärlig film/experimentell film/independentfilm

Beteckningarna står för filmer som karakteriseras av att skilja sig från mainstream-filmen. Filmerna kan vara berättade på ett okonventionellt sätt, det kan vara historier som känns viktiga att berätta och filmer som ofta är skapade med liten budget. Då den engelskspråkiga filmen dominerar den svenska biografmarknaden idag brukar icke-engelskspråkiga filmer ofta förknippas med denna beteckning, men självklart finns det storfilmer som är icke-engelskspråkiga och amerikanska filmer som klassas som kvalitetsfilmer också. Filmerna brukar i Sverige lanseras med få antal kopior, men ofta få god kritisk bedömning i pressen. Många inom branschen tycker inte om beteckningen "kvalitetsfilm" just för att ingen borde kunna säga vad som är kvalitet för åskådaren.

SFI ger stöd åt denna typ av filmer, och betecknar begreppet "kvalitetsfilm" enligt följande:

- Filmer med ett högt konstnärligt värde

- Filmer som formmässigt bryter ny mark och för filmkonsten framåt⁴¹

Exempel på sådana här typer av filmer skulle kunna vara: *Zigenarnas tid*, *En kärlekshistoria*, *Cinema Paradiso* och *The Squid and the Whale*.

Mittenfilmer/mellanfilmer

Mittemellan dessa två läger hittar vi så kallade mittenfilmer, som även vissa skulle kalla för b-filmer. Begreppet mittenfilmer är inte så väl använt, men kan förekomma. Mittenfilmen kan ha haft en god idé men ofta enligt filmbolagen inte blivit något lyckat resultat - men måste ändå ut på bio för att filmbolagen ska kunna få in pengar för den. Det kan också vara filmer som filmbolagen tror kommer att locka alltifrån en skaplig publik till en stor publik.

Mittenfilmerna passar då alltså inte in i varken facket inkomstdrivande kommersiell storfilm eller smal kvalitetsfilm. I pressen brukar ofta dessa typer av filmer få dålig kritisk bedömning, däremot brukar filmerna tryckas upp i relativt många filmkopior. Dessa filmer kan också ingå i paket med storfiler, vilket gör att ett bolag ger ut en storfilm ifall mittenfilmen följer med.

Exempel på sådana här typer av filmer skulle kunna vara: *Brudens bästa man*, *Are We There Yet*, *Dukes of Hazzard* och *Gangster*.

3.2 Visning av biograffilm

Idag finns det biografer runt om i hela landet. Under denna punkt beskriver jag vilka typer av biografer som finns i Sverige, och var dessa biografer är belägna.

Fakta om biografer i Sverige från Filmägarnas kontrollbyrå räknat januari 2008

Totalt finns det 710 biografer, utifrån dessa finns det 1049 filmdukar/salonger.

- SF Bio äger 239 salonger (av dessa är 221 aktiva)
- Folkets Hus och Parker äger 221 salonger
- Svenska bio äger 91 salonger
- Eurostar äger 39 salonger
- Folkets bio äger inga biografer men tar hand om 15 salonger i biografer som innehåller namnet Folkets bio
- Carl-Stefan Rydén (Cinema-scenen) äger 14 salonger

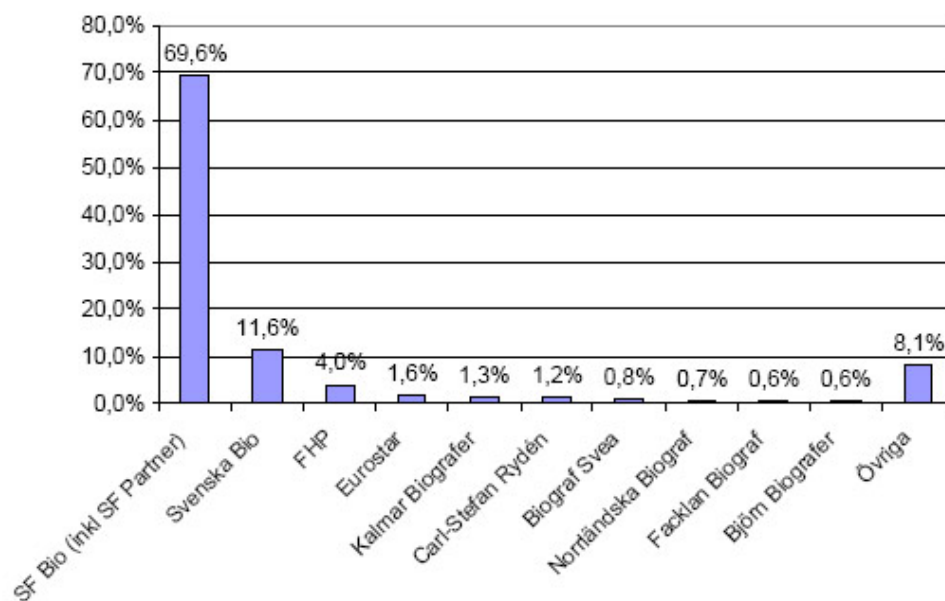
⁴¹ Svenska Filminstitutet, *Handlingsplan för insatser inom biograf- och distributionsområdet 2008-2010*, nov 2007

- FHP/SF Sundsvall äger 10 salonger
- Norrländska biograf AB äger 10 salonger
- Biograf AB Svea äger 8 salonger
- Övriga salonger är 402 stycken

Våra Gårdar, Bygdegårdarna och Sveriges Förenade Filmstudios äger inga biografsalonger men bedriver verksamhet i många svenska städer.

Marknadsandel biografägare

Tredje kvartalet 2007 (juli-sept):

Källa: SFI

Biovisningar arrangeras i Sverige idag till största delen genom:

- SF Bio
- Svenska Bio
- Folkets Hus och Parker
- Eurostar
- Folkets Bio
- Sveriges Förenade Filmstudios
- Våra Gårdar
- Bygdegårdarna
- Kommunala biografer
- Filmfestival
- Cinematek

- Privata biografier

Se en mer utförlig lista på biografägare i Sverige i bilaga 1.0.

3.3 Distribution av biografiffilm

Distribution av biofilm innebär att distributören säljer sina filmvisningsrättigheter till en biografverksamhet.

Tony Ahlgren är försäljningschef på Svensk Filmindustri och innehar en distributörs arbetsuppgifter, han beskriver dessa här:

Att gentemot alla biografier och visningsorganisationer i Sverige förhandla fram visningsvillkor, allt ifrån när filmen ska ha premiär, storlek på salonger, föreställningar, antal, ända fram till fördelningen mellan biograferna och filmen. Jag ansvarar för hela kedjan, från premiär tills att filmerna är färdigspelade – och ska mackulerats (Tony Ahlgren i en intervju till denna avhandling om framtidens biografier. Intervjun utfördes 30/4 2008).

Se lista på filmdistributörer i Sverige i bilaga 2.0.

3.4 Andra visningsformer av film än traditionell bio

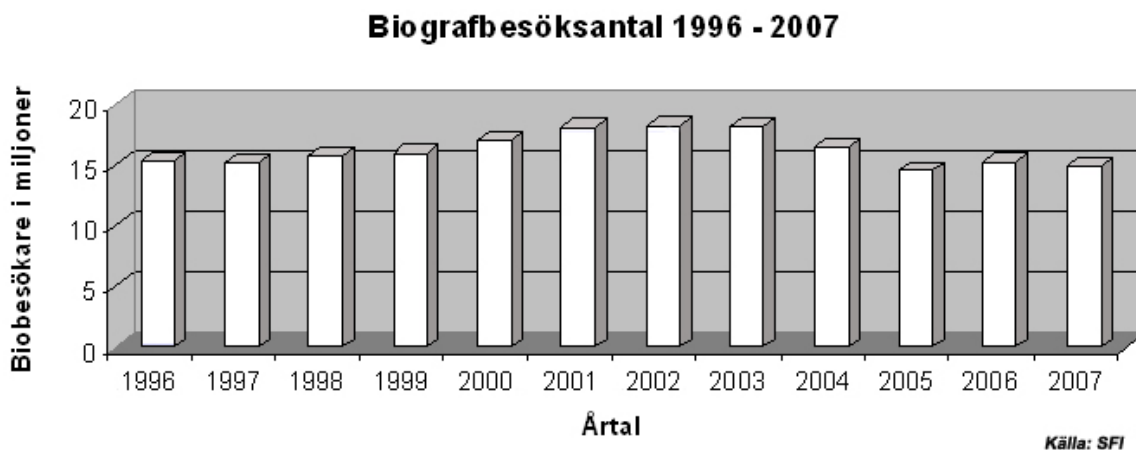
Idag finns det till skillnad från filmens barndom många visningsformer där det är möjligt att ta del av en film, här följer några mer eller mindre populära visningsformer:

- **TV-kanaler**
- **VHS**
- **Dvd**
- **Hemmabiosystem**
- **Blue-ray / hd-dvd**
- **Dator**
- **Museum**
- **Utomhusbio**
- **Portabel mediaspelare**

Se en mer detaljerad lista av visningsformer i Sverige i bilaga 3.0.

3.5 Biografpubliken

De senaste tio åren har biografpubliken hållit sig stabilt runt 14-15 miljoner biobesökare per år. År 2001, 2002 och 2003 gick det särskilt bra för biografen, men detta kan mycket väl bero på de stora filmer som visades under dessa år, t ex filmerna om Sagan om ringen.

4. Biografkulturen i Skövde

Hur ser biografkulturen ut i en mellanstor stad idag? Jag har valt att undersöka biografkulturen i Skövde.

Skövde är en växande kommun. År 2005 passerades invånarantalet 50 000. I kommunen finns t ex mycket studenter, Högskolan i Skövde beräknar att det finns 8 000 studenter som läser hos dem.

I Skövde finns det två biografer. Dels är det den kommersiella Biostaden Saga ägd av Svenska Bio och dels är det den kommunala biografen Odeon som ligger i kulturhuset. Jag har gjort en enkätundersökning i Skövde angående biograf- och filmvanor. Jag har ställt fem frågor till 100 personer. Efter denna resultatredovisning av enkätundersökningen har jag tänkt diskutera biografkulturen i Skövde, då jag intervjuat Anders Ericsson, enhetsansvarig för teater och film på Skövde kommun, samt Mats Björkander, platschef på Svenska Bio och delvis ansvarig för Biostaden Sagas verksamhet.

4.1 Enkätundersökning

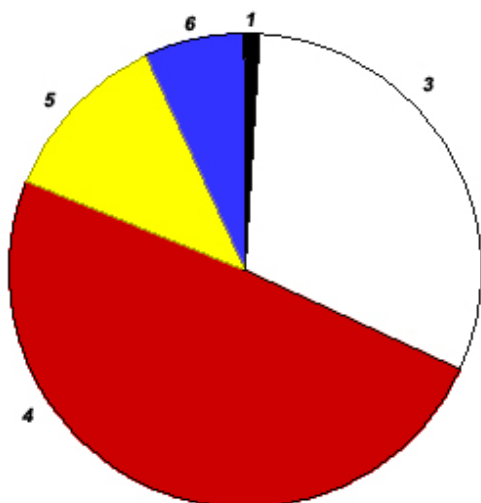
Jag har valt att visa en del av det resultat jag har fått fram här. Jag kommer att diskutera likheter och skillnader mellan olika målgrupper, samt ta med mina tankar kring varför det ser ut som det gör idag.

Övriga enkätundersökningsresultat går att finna i bilaga 4.0.

Fråga 1

Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

TOTALT

TOTALT

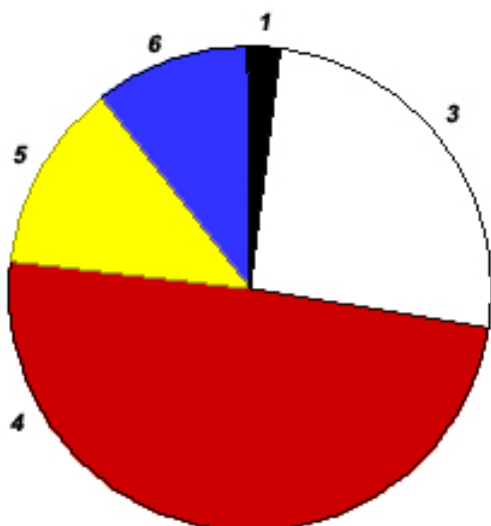
Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 1% - ca 1-2 ggr / vecka (1 svar)
- 2 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 3 31% - ca 1-2 ggr / månad (31 svar)
- 4 49% - ca 3-4 ggr / år (49 svar)
- 5 12% - ca 1-2 ggr / år (12 svar)
- 6 7% - mer sällan än 1-2 ggr / år (7 svar)

Totalt antal frågade: 100 st.

Totalt antal svar: 100 st.

STUDERANDE

STUDENTER

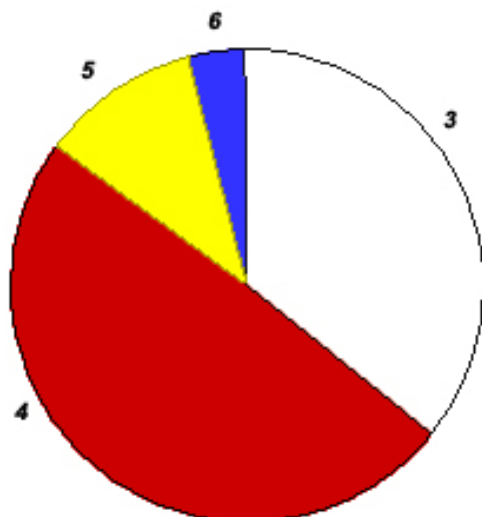
Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 2,1% - ca 1-2 ggr / vecka (1 svar)
- 2 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 3 25,6% - ca 1-2 ggr / månad (12 svar)
- 4 48,9% - ca 3-4 ggr / år (23 svar)
- 5 12,8% - ca 1-2 ggr / år (6 svar)
- 6 10,6% - mer sällan än 1-2 ggr / år (5 svar)

Totalt antal frågade: 47 st.

Totalt antal svar: 47 st.

ARBETANDE

ARBETANDE

Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 0% - ca 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 2 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 3 35,8% - ca 1-2 ggr / månad (19 svar)
- 4 49,1% - ca 3-4 ggr / år (26 svar)
- 5 11,3% - ca 1-2 ggr / år (6 svar)
- 6 3,8% - mer sällan än 1-2 ggr / år (2 svar)

Totalt antal frågade: 53 st.

Totalt antal svar: 53 st.

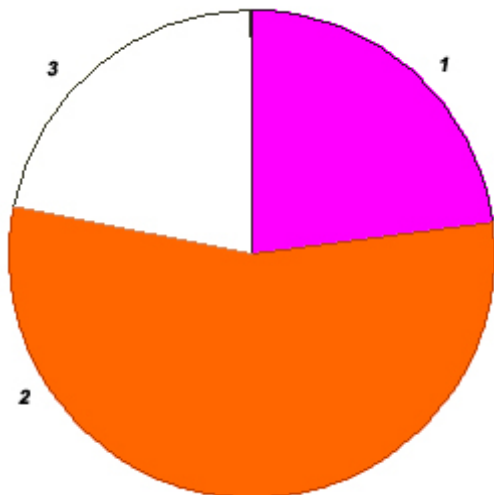
Enkätresultatet för fråga 1 visar att:

- Undersökningsgruppen ser på bio främst från 1-2 gånger per månad till 1-2 gånger per år, genomsnittligen 3-4 gånger per månad.
- Undersökningsgruppens arbetande personer ser något oftare på bio än de studerande.

Fråga 2

Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

TOTALT

TOTALT

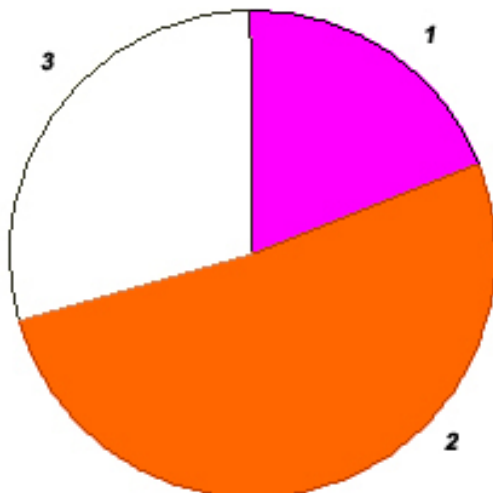
Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 23% - oftare än 1-2 ggr / vecka (23 svar)
- 2 55% - ca 1-2 ggr / vecka (55 svar)
- 3 22,0 % - ca 1-2 ggr / månad (22 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 100 st.

Totalt antal svar: 100 st.

STUDERANDE

STUDENTER

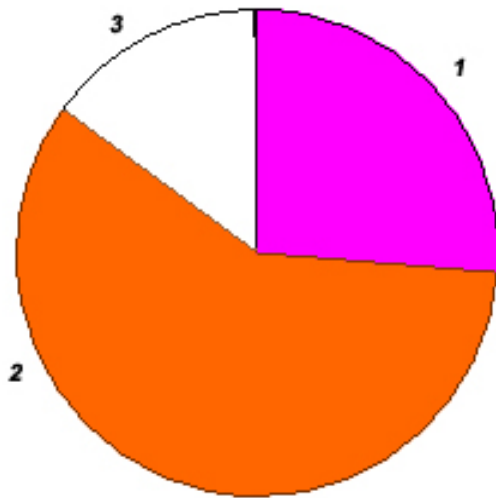
Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 19,1% - oftare än 1-2 ggr / vecka (9 svar)
- 2 51,1% - ca 1-2 ggr / vecka (24 svar)
- 3 29,8 % - ca 1-2 ggr / månad (14 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 47st.

Totalt antal svar: 47 st.

ARBETANDE

ARBETANDE

Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 26,4% - oftare än 1-2 ggr / vecka (14 svar)
- 2 58,5% - ca 1-2 ggr / vecka (31 svar)
- 3 15,1% - ca 1-2 ggr / månad (8 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 53 st.

Totalt antal svar: 53 st.

Enkätresultatet för fråga 2 visar att:

- Undersökningsgruppen ser på film i annan visningsform allt ifrån oftare än 1-2 gånger per vecka till 1-2 gånger per månad, vanligast 1-2 gånger i veckan.
- Undersökningsgruppens arbetande personer ser mer på film i annan visningsform än studenter.
- Genom svaren på fråga 1 och 2 går det att konstatera att de arbetande i undersökningsgruppen ser oftare på film än de studerande.

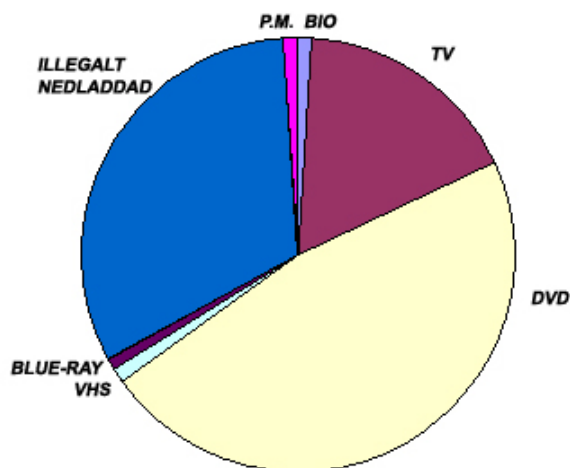
Fråga 3

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

Här fanns fler alternativ att välja mellan än de svar som jag visar. Alternativen var:

- Bio
- Tv
- Dvd
- Vhs
- Blue-ray
- Hd-dvd
- Piratkopierad film / olagligt nedladdad film (vilket är det samma som illegalt nedladdad),
- Via Internet (lagligt)
- Mobiltelefon
- Portabel mediaspelare
- Utomhusbio
- Annan visningsform... (där de som svarade själva fick skriva det mest lämpliga svaret).

TOTALT

TOTALT

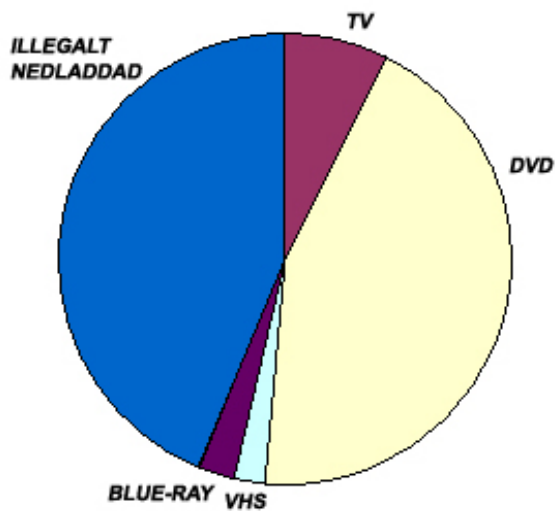
I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 1% - Bio (1 svar)
- 2 17% - Tv (17 svar)
- 3 47% - Dvd (47 svar)
- 4 1% - Vhs (1 svar)
- 5 1% - Blue-ray (1 svar)
- 6 32% - Illegalt nedladdad (32 svar)
- 7 1% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)

Totalt antal frågade: 100 st.

Totalt antal svar: 100 st.

MÄN

MÄN

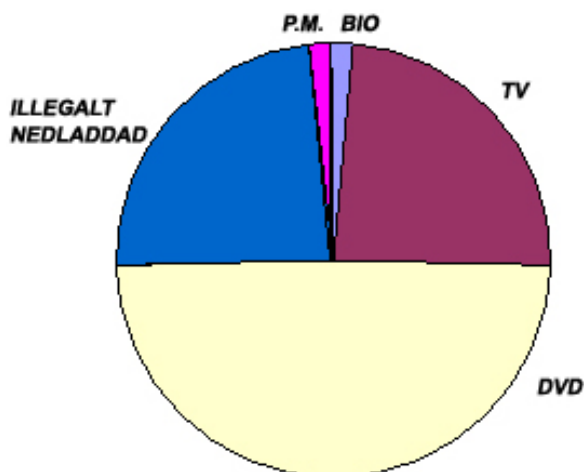
I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 0% - Bio (0 svar)
- 2 7,4% - TV (3 svar)
- 3 43,9% - DVD (18 svar)
- 4 2,4% - VHS (1 svar)
- 5 2,4% - Blue-ray (1 svar)
- 6 43,9% - Illegalt nedladdad (18 svar)
- 7 0% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)

Totalt antal frågade: 41 st.

Totalt antal svar: 41 st.

KVINNOR

KVINNOR

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 1,7% - Bio (1 svar)
- 2 23,75% - TV (14 svar)
- 3 49,1% - DVD (29 svar)
- 4 0% - VHS (0 svar)
- 5 0% - Blue-ray (0 svar)
- 6 23,75% - Illegalt nedladdad (14 svar)
- 7 1,7% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)

Totalt antal frågade: 59 st.

Totalt antal svar: 59 st.

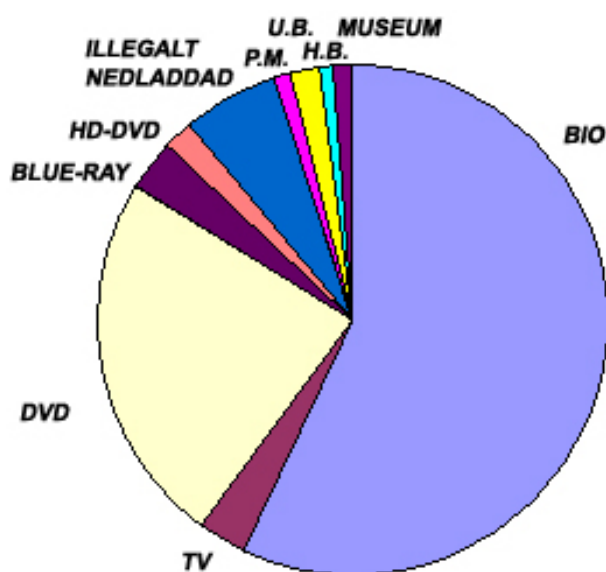
Enkätresultatet för fråga 3 visar att:

- Den vanligaste formen att se på film i undersökningsgruppen är via dvd, följt av illegalt nedladdad film och tv. De övriga alternativen var inte särskilt vanligt förekommande svar.
- Män ser oftare film genom illegal nedladdning än kvinnor i undersökningsgruppen.
- Kvinnor ser oftare film på tv än män i undersökningsgruppen.

Fråga 4

I vilken visningsform ser du helst en långfilm?

TOTALT

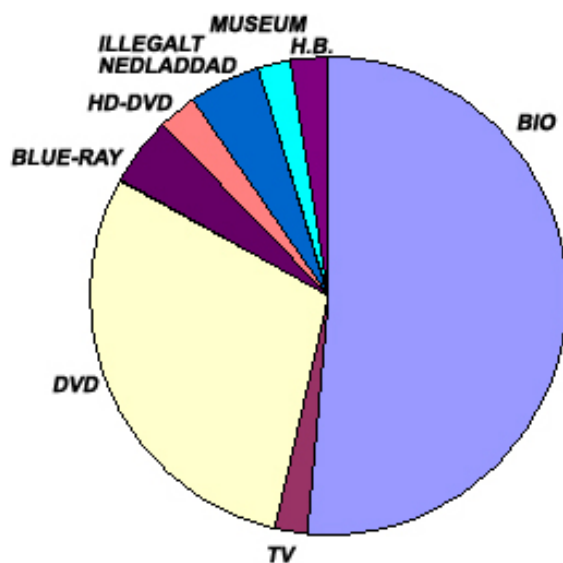
TOTALT

I vilken visningsform ser du helst en långfilm?

- 1 57% - Bio (0 svar)
- 2 3% - TV (3 svar)
- 3 24% - DVD (24 svar)
- 5 3% - Blue-ray (3 svar)
- 3 2% - HD-DVD (2 svar)
- 6 6% - Illegalt nedladdad (6 svar)
- 7 1% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)
- 5 2% - U.B. - utomhusbio (2 svar)
- 3 1% - Museum (1 svar)
- 3 1% - H.B. - Hemmabio (1 svar)

Totalt antal frågade: 100 st.
Totalt antal svar: 100 st.

MÄN

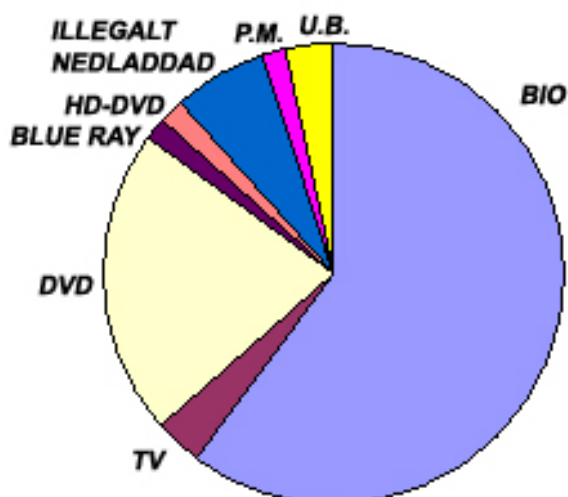
MÄN

I vilken visningsform ser du helst en långfilm?

- 1 51,3% - Bio (21 svar)
- 2 2% - TV (1 svar)
- 3 29,3% - DVD (12 svar)
- 5 4,9% - Blue-ray (2 svar)
- 3 2,4% - HD-DVD (1 svar)
- 6 4,9% - Illegalt nedladdad (2 svar)
- 7 0% - P.M. - Portabel mediaspelare (0 svar)
- 5 0% - U.B. - utomhusbio (0 svar)
- 3 2,4% - Museum (1 svar)
- 3 2,4% - H.B. - Hemmabio (1 svar)

Totalt antal frågade: 41 st.
Totalt antal svar: 41 st.

KVINNOR

KVINNOR

I vilken visningsform ser du helst en långfilm?

- 1 61% - Bio (36 svar)
- 2 3,4% - TV (2 svar)
- 3 22% - DVD (13 svar)
- 5 1,7% - Blue-ray (1 svar)
- 3 1,7% - HD-DVD (1 svar)
- 6 6,8% - Illegalt nedladdad (4 svar)
- 7 1,7% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)
- 5 3,4% - U.B. - utomhusbio (2 svar)
- 3 0% - Museum (0 svar)
- 3 0% - H.B. - Hemmabio (0 svar)

Totalt antal frågade: 59 st.

Totalt antal svar: 59 st.

Analys och diskussion angående undersökningsresultatet för fråga 1-4

För att samla de vanligaste svaren från undersökningsresultatet till en person går det att utläsa följande: En filmsugen skövdebo mellan 18-30 år gammal går helst till en biograf (ungefär 3-4 gånger per månad) för att få ut så mycket som möjligt av sin filmupplevelse. Annars tycker skövdebon väldigt mycket om att se på film. Han/hon ser nämligen film 1-2 gånger i veckan, oftast på dvd, men ibland även nedladdad film eller film på tv.

År 1956 statistikfördes 80 miljoner svenska biobesök, idag ligger de svenska biografbesöken runt 14-15 miljoner biobesök. Samtidigt har jag fått en klar bild av att svenskar ser mer på film idag än för 52 år sedan. Anledningen ligger i att det finns så många visningsalternativ idag. Detta blir än mer tydligt om man ser till denna undersökning. 1 person av de 100 tillfrågade svarade att den ser vanligast film på bio. Men fortfarande anser de allra flesta jag har frågat att bio är den bästa formen att se en film. Hur går den logiken ihop? Jag väljer i detta fall att fråga mig själv. Under mina tre år i Skövde har jag gått mycket på bio, anledningen har varit att jag har fått gå gratis på filmvisningar genom Föreningen Skövde Filmfestival. I Föreningen Skövde Filmfestival har jag varit med och valt film i repertoargruppen, som utgått ifrån filmer som inte den kommersiella biografen Saga har visat. Ifall jag bortser från dessa visningar har jag gått på bio tre gånger på tre år i Skövde. Den stora anledningen till detta är att Saga inte har visat de filmer jag velat se, filmer som jag istället har varit delaktig att välja in till Föreningen Skövde Filmfestivals filmvisningar. När det väl kom en film som jag ville se på Saga fanns det dock andra hinder, det största hindret var priset. 95 kronor för en student är ganska mycket pengar, speciellt ifall det är möjligt att se en film på hyr-dvd för 45 kronor eller gratisbio genom Föreningen Skövde Filmfestival.

Sällan var det dock jag hyrde en film för 45 kronor och såg den själv. Om jag väl hyrde en film var det i sällskap med kompisar. På samma sätt var det när jag väl gick och såg på kommersiell bio.

När väl en film som både mina kompisar och jag ville se på bio, tyckte samtliga att det kändes som det var värt pengarna. När vi inte tyckte att det var värt pengarna såg vi på tv eller möjligen hyrde en film istället. Då kunde vi helt plötsligt bestämma själva när vi skulle se filmen, i vilken miljö vi skulle se filmen (i en skön tv-soffa) och hur vi skulle se filmen (vi kunde själva välja om vi ville poppa popcorn och kommentera filmhändelser). På bio är du och ditt kompisgäng helt plötsligt inte ensamma om att se film och tidsmöjligheterna är inte lika stora. Detta gör att när man väl går på bio ska antingen biobesöket vara av yttersta klass, eller så ska möjligheterna till en visning (billigt, olika tidsmöjligheter och stort filmutbud) vara optimala. Detta var min åsikt som filmgalen student. Men nu är det ju tack och lov inte bara studenter som letar sig till biografen. Låt säga att det fanns en hel del föräldrar i undersökningsgruppen.

Enligt Mats Björkander, platschef på Svenska bio är familjefilmer något som går väldigt bra på Saga. Biobiljetter för barn är något billigare än för vuxna. Enligt ett filmexempel på SF:s hemsida kostar en barnfilmsvisning 65 kronor för barn under 12 år, barn över 12 år och vuxna får betala 95 kronor. En familj på två vuxna och två barn skulle enligt filmexemplet få betala 320 kronor för ett biobesök, vilket i snitt skulle bli 80 kronor per person. Ifall samma familj skulle hyra en film skulle det kosta ungefär 40 kronor, vilket skulle bli 10 kronor per person (dessutom betydligt billigare popcorn, godis och läsk).

Ifall en filmsugen vill slippa betala dyra pengar går det idag även att välja och vraka mellan många filmer på TV. Fler filmkanaler etsar sig fast i de svenska hushållen. Trots det var TV inte något vanligt svar när enkätundersökningsgruppen svarade på vilken visningsform de vanligast såg på film, den frågan dominerade svarsalternativen dvd och illegalt nedladdad film. Illegalt nedladdad film har stor fördel av att vara gratis, men det är inte den enda anledningen till att jag tror att det är så pass vanligt idag. Den stora anledningen till dvd-filmens och den illegalt nedladdade filmens popularitet tror jag ligger i att folket vill välja precis vad de vill se och när de vill se det. När människan inte blir styrd, då den vill koppla av på kvällen och väljer att se en film kan den genom dvd och illegalt nedladdad film i princip se den film de vill, vid precis den tidpunkten på dagen de vill. Jag tror inte det är en tillfällighet att många filmkanaler på TV sänder sina filmer dygnet runt och låter en film visas vid många olika klockslag. Det är ingen tillfällighet att tv-kanaler satsar på att visa sina tv-program på

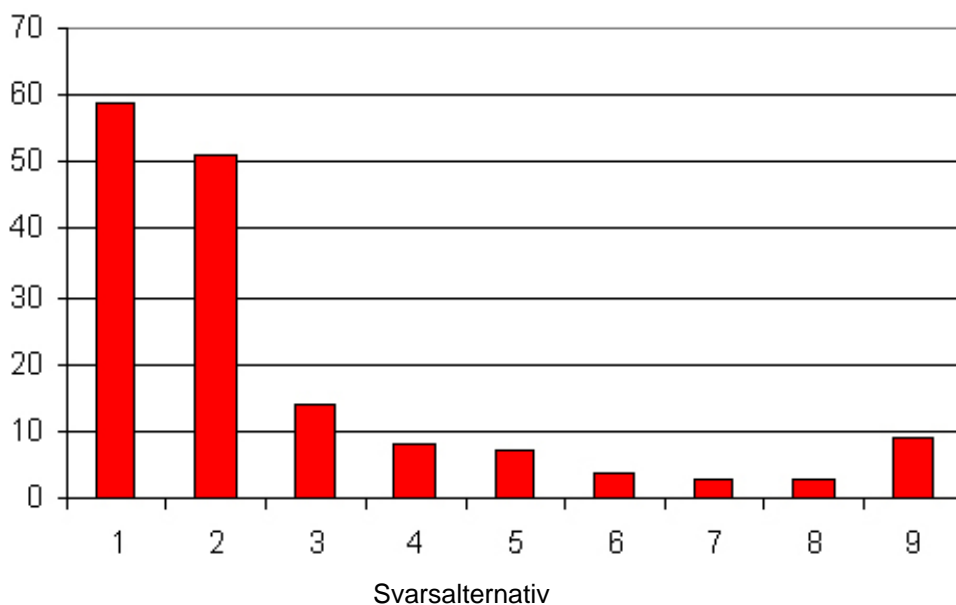
nätet för att folket ska få välja när de vill se det. Eller för den delen att dagens teknik kan erbjuda att pausa en film i direktsändning eller spela in program på hårddiskar. Lättillgänglighet och frihet vinner idag ofta över bildkvalitet. Ett exempel på det är den populära internetsidan YouTube där folk kan lägga upp och titta på filmsnuttar – helt utan kostnad, när de vill.

Fråga 5

Vad skulle kunna få dig att gå på bio oftare?

Vad anser då undersökningsgruppen skulle kunna få dem att gå på bio oftare? Jag valde att ställa denna extra fråga utan svarsalternativ.

Antal svar

TOTALT

Vad skulle kunna få dig att gå på bio oftare?

- 1 Billigare / bättre priser (59 svar)
- 2 Större filmutbud / bättre filmer (51 svar)
- 3 Mer tid (14 svar)
- 4 Mindre störningsmoment – mobil, popcorn, färre folk (8 svar)
- 5 Bekvämare stolar / fler dubbelsäten (7 svar)
- 6 Större bioduk / bättre ljud (4 svar)
- 7 Mer information om filmerna (3 svar)
- 8 Finns inget som skulle få mig att gå på oftare
- 9 Övrigt – t ex långa väntetider, förbjud reklam, mysigare (9 svar)

Totalt antal frågade: 100 st.

Totalt antal svar: 158 st.

Enkätresultatet för fråga 5 visar att:

- Det är tydligt att undersökningsgruppen tror sig oftare gå på bio ifall det vore billigare och ett annat filmutbud.
- Undersökningsgruppen verkar vara relativt nöjda med själva biobesöket – det är inte många som anmärker på stolar, bioduk, bioljudet, störningsmoment osv. Istället handlar det om pengar, filmkvalitet och till viss del tid.

Analys och diskussion angående undersökningsresultatet för fråga 5

Resultatet på denna fråga anser jag bekräftar min tidigare spekulation. Liksom mig anser många att priset och utbudet skulle kunna få dem att gå på bio oftare. Jag tror definitivt att fler folk skulle leta sig till biograferna ifall det fanns fler filmer som lockade. Jag tror de allra flesta filmskapare försöker göra så bra filmer de möjligen kan, men ofta anpassar de sig även till vad de tror är intressant för publiken.

En film i kommersiellt syfte måste tjäna in pengar. Jag tror liksom tidigare resonemang att valmöjligheter och tillgänglighet av filmer ökar intresset för folket att se på film. Alla människor är olika, alla har vi olika intressen, värderingar, tankegångar och så vidare, därför anser jag även att varje människa har sin egen personliga högst individuella filmsmak. Ju fler filmer som är tillgängliga på bio, desto fler möjligheter öppnar sig till ett biobesök. Fast då kommer problemet. När filmerna har en visning måste ju folket komma – om de inte kommer förlorar biografen stora pengar. Jag tror att en biografansvarig idag oftast väljer filmer efter vad han/hon tror sig få in mest pengar för. Därför väljer biografägaren i en lite mindre stad (som Skövde) ofta de filmer som har de mest kända skådespelarna, mest reklam i tidningen och tv-ruta, och vars handling de tror kan locka flest publik. På samma sätt är priset noga valt efter vad de tror folket är villiga att betala. Ifall biografbiljetterna skulle sjunka till hälften i pris måste folket gå dubbelt så mycket på bio. Att svara på ifall det är realistiskt eller inte känns som en alldeles för stor fråga i denna uppsats.

Just på grund av att Biostaden Saga i Skövde satsar på kommersiella filmer, för enligt mitt tycke dyra biobiljetter, gör att jag anser att filmutbudet rent kulturpolitiskt är svagt – med andra ord finns det för få olika typer av filmer att se på bio på Saga. Detta tror jag är en anledning till att Skövde bedriver den kommunalägda biografen Odeon.

4.2 Biograf Odeon

Skövdes biografiv formas idag av två bioografer. Den biograf som är kommunalt ägd idag höll först Folkets Hus verksamhet i under 1970-talet. Anders Ericsson, enhetsansvarig för teater och film på Skövde kommun berättar att när de la ner verksamheten hyrde Svenska bio in sig. Senare tillkom Föreningen Skövde Filmfestival, som hyrde in sig i lokalen. Kommunen köpte där efter biografen av Folkets Hus och byggde om. Biograflokalen återinvigdes år 1995. Här har Föreningen Skövde Filmfestival och Filmstudion sedan dess haft sin verksamhet. Idag bedrivs all möjlig verksamhet här enligt Anders Ericsson. Många av kulturföreningarna hyr lokalen, och det pågår mycket konferenser i biograflokalen. Det förekommer mindre konserter, och här bedrivs även skolbio väldigt framgångsrikt. Under skolåret 2006-2007 gjordes ca 10 000 skolbiobesök på Odeon.⁴²

Föreningen Skövde Filmfestival visar ordinarie filmvisningar två gånger i veckan på våren och hösten. Årligen arrangerar även föreningen en filmfestival som de senaste åren anordnats under hösten.

Då Odeon är kommunalt ägd är det en helt annan situation för den ideella Föreningen Skövde Filmfestival att visa film än för Biostaden Saga i Skövde.

År 2007 fick Föreningen Skövde Filmfestival ett bidrag på ungefär 250 000 kronor. Utav dessa pengar fick de 132 000 kronor som ett kommunalt bidrag för filmfestivalen och 50 000 kronor för övrig verksamhet av Skövde kommun. De fick även 60 000 kronor i bidrag från Västra Götalands Regionen. Bara föreningens filmhyra sammanräknat med biografhyra ligger på 195 000 kronor, om vi lägger till kostnaden för trycksaker och reklam ligger föreningens kostnader på 340 000 kronor. Utomhusbioarrangemanget de arrangerade förra året kostade föreningen 25 000 kronor, arrangemanget var för åskådarna gratis. Sammanlagt hade föreningen utgifter på ungefär 400 000, intäkterna låg på 463 000 (250 000 av dessa var bidrag). Det har gått från en ordentlig nedgång i fyra år till att 2007 gå plus igen, menar Föreningen Skövde Filmfestivals kassör Magnus Granlid.

Från att en film har haft premiär brukar det kunna ta minst 3-4 månader innan Föreningen Skövde Filmfestival har möjlighet att kunna visa filmen. När föreningen bokar filmer till sina

ordinarie visningar, bokar de filmer för en hel period (höst eller vår) på en gång. Detta gör att många distributörer inte vill släppa iväg filmer som gått på bio i 1-2 månader till föreningens filmvisningar. Då filmer ofta släpps på dvd allt tätare inpå biografsläpp idag än för några år sedan, visar Föreningen Skövde Filmfestival oftast 35 mm-filmer på bio samtidigt som de går upp på dvd, eller någon månad efter dvd-datum.

Huvudsyftet med biofilmvisningarna på Odeon är inte att gå med vinst, utan att ge folk alternativa filmer att se på bio.

4.3 Biostaden Saga

På 60-talet hade Skövde fyra kommersiella biografier. Sedan dess har tre av dessa försvunnit en efter en. Anders Ericsson, enhetsansvarig för film och teater på Skövde kommun säger:

Idag har Saga fem dukar, idag har vi fler biodukar än vad vi hade på 60-talet – det är mycket större utbud av film än vad vi hade då.⁴³

Biografstaden Saga är Skövdes enda kommersiella biograf. År 1989 byggdes Saga om från ensalongsbiograf till en biograf med tre salonger, för att något år senare byggas ut till fem salonger. Biografstaden Saga, ägd av Svenska Bio, visar filmer som kan klassas som mainstream-filmer, Mats Björkander som är platschef på Svenska bio säger:

Vi får ju kritik för att vi inte visar de här kulturella filmerna, men även om vi skulle göra det skulle vi inte få kopiorna. De går ju i Stockholm, Göteborg, Malmö och sedan universitetsstäderna Linköping, Uppsala, Umeå – sedan när det är dags för oss så är filmen ute på dvd.⁴⁴

Anledningen till att varken Saga eller Odeon ofta inte har möjlighet att visa dessa ”kvalitetsfilmer” förrän först 3-4 månader efter att de har haft biopremiär, beror på att distributören inte har tryckt upp tillräckligt många kopior. En analog 35 mm-kopia kostar idag runt 20 000 kronor. En distributör väljer att trycka upp en film efter hur mycket den tror sig kunna tjäna på filmen, och en ”kvalitetsfilm” blir därför inte högprioriterad.

Sagas biograf i Skövde är oerhört populär enligt Mats Björkander:

Jag tror den ligger på 25:e plats över hela Sverige statistiskt om man tittar på besökare. Våldigt bra med tanke på hur mycket invånare som finns i Skövde.⁴⁵

⁴² Anders Ericsson, personlig intervju

⁴³ Anders Ericsson, personlig intervju

⁴⁴ Mats Björkander, personlig intervju

⁴⁵ Mats Björkander, personlig intervju

Mats Björkander menar dock att det är vissa perioder som går bäst rent ekonomiskt och publikmässigt för Biostaden Saga. Julen är den klart bästa perioden, följt av sportlovet och sommartiden efter midsommar.

Den första sommarsolen – då vet vi att det går dåligt i 4-5 dagar. Sen när folk har haft det här 4-5 dagar, då vill de göra någonting annat. Det bästa för oss biografägare är att det är jättefint väder fram till klockan tre, sen halv fyra till fyra blir det lite halvkyligt.⁴⁶

Mats Björkander ser inte att den kommunalägda biografen i Kulturhuset är något hot, rent konkurrensmässigt, men förstår inte varför kommunen ger Föreningen Skövde Filmfestival så mycket i bidrag. Är det då inte en kulturpolitisk fråga att det ska finnas ett större biografutbud frågar jag Mats Björkander.

Det är ju en fråga på om kommunfolket tycker det. Här driver vi en verksamhet och vi får inte en spänn utav kommunen. Sen matar de ut pengar till dem med deras filmfestival, vi kunde ju ha haft filmfestival vi också. De fick ju hyra våran biograf, det var så det började. Det är en fråga på ifall folket fick reda på vad det kostar, om de verkligen skulle tycka att det är ok.⁴⁷

5. Biografens digitalisering

Digital bio är precis som biografen alltid har varit, en mötesplats för regelbunden visning av rörliga bilder. Skillnaden är att de rörliga bilderna inte projiceras genom en 35 mm-projektor utan med en digital projektor. De rörliga bilderna visas inte med hjälp av stora 20 000 kronors 35 mm-filmrullar med en vikt av 25 kg, utan från en filmserver, en kraftfull dator med stor kapacitet. Då den analoga filmen transporteras i filmlådor, laddas den digitala filmen ner till filmservern oåtkomlig för illegal nedladdning. En analog film blir precis som en VHS-kasset sämre ju mer den spelas. Den kan alltså bli repig och få sämre bildkvalitet, detta drabbas inte den digitala kopian av. Den digitala kopian bild kan heller aldrig studsas som en analog kopian bild kan göra i vissa avseenden.

Folkets Hus och Parker var först i Sverige med att digitalisera sina biografier år 2002. Enligt Richard Gramfors, projektledare för digitala projekt på Folkets Hus och Parker, var det viktigt för att kunna få filmer till landsortsbiograferna.

En analog kopia kostar idag ungefär 20 000 kronor vilket begränsar distributörerna. Landsorter kan få vänta på en analog kopia i flera månader. När den väl kommer, då den

⁴⁶ Mats Björkander, personlig intervju

redan är ute på dvd, kan den innehålla repor vilket gör att visningsbilden blir sämre för publiken. Med en digital kopia är detta inget problem då själva kopieringskostnaden försvinner. Richard Gramfors räknar med att det kostar 50-60 000 kronor för en film att ha premiär på 50 biografier digitalt, vilket skulle motsvara kostnaden av tre analoga kopior. Fraktkostnaden försvinner praktiskt taget, filmen blir alltså inte heller repig med tiden. Med andra ord ger den digitala kopian distributören mycket större möjligheter att distribuera filmkopior till mindre städer.

Länge har biografbranschen velat vänta på att den digitala standarden skulle bli bättre för att de ska gå över från analog till digital projektor. Idag är den så pass bra att detta inte är ett problem längre. Istället är problemet kostnaden.

I USA har en standard, kravspecifikation, tagits fram för digitala biografvisningar som ska gälla som världsstandard. Standarden är framtagen av DCI: Digital Cinema Initiative som är en organisation bildad av sex stora filmbolag (Disney, 20th Century Fox, Paramount, Sony Pictures, Universal och Warner Bros.) i USA. Eftersom de stora filmbolagen i USA står bakom standarden, får biografier runt om i världen förr eller senare troligen anpassa sig till standarden ifall de i fortsättningen vill ha kopior. Standarden bygger i korta drag på minst 2K-projektion och JPEG2000 som komprimeringsformat. K står för antalet bildpunkter horisontellt på filmduken, 2K är alltså 2000 bildpunkter horisontellt. Idag använder de flesta digitala biografier i Sverige 1.3-1.4K-projektorer, vilket alltså inte klarar standarden. Detta gör att digitala kopior från de stora amerikanska filmbolagen digitalt i framtiden troligtvis inte kommer att levereras. En komplett 2K-utrustning beräknas kosta cirka 750 000 kronor per biografialong.

Med den digitala projektorn är det möjligt att utnyttja tekniken genom att koppla projektorn till andra digitala källor som satellit, bredband, dvd, vhs, pc, tv, dv-cam och tv-spel. Detta gör att andra visningsmöjligheter än att visa film öppnar sig för biografen. Många landsortsbiografier har gjort succé i Sverige med sina operavisningar från Broadway som direktöverförts i hd-kvalitet till ortens biograf. Opera är ett arrangemang som förflyttats in i biografens lokaler genom digitaliseringen. Andra evenemang som lyfts in och testats av Folkets Hus och Parker är rockkonserter, sportsändningar och teateruppsättningar. Richard Gramfors, ansvarig för Folkets Hus och Parkers digitala satsningar, berättar:

⁴⁷ Mats Björkander, personlig intervju

Vi är precis nu i startgroparna med att börja med live-konferenser i hd-kvalitet via bredband, så att man skapa ett nätverk av biografer. Då ska man även kunna koppla upp sig mot utlandet, man skulle kunna ha en regissör som introducerar en film och svarar på publikens frågor i bild när den ser på publiken⁴⁸

TV-spel på stor duk menar Richard Gramfors också är kanonhäftigt. Nu finns det två konsoler som man kan köra i hd-kvalitet, allt sådant anser Richard Gramfors är perfekt att köra med digital projektor.

Den enda biografen som klarar DCI-kraven i Sverige idag är Spegeln i Malmö, ägd av Folkets Hus och Parker. I USA och Europa har digitala biografer växt under de senaste åren. Det är främst större biografkedjor som satsat.

6. Framtidens biografer

Intervjuerna gjordes den 23/4 -17/5 år 2008, intervjuerna var sammanställda den 22/5 år 2008.

Personer i filmbranschen som jag har intervjuat:

- **Tony Ahlgren**, försäljningschef på Svensk Filmindustri.
- **Mats Björkander**, platschef för Svenska bios biograf Saga i Skövde.
- **Kristin Engstedt**, biografafföreståndare på biograf Zita i Stockholm.
- **Anders Ericsson**, enhetsansvarig för teater och film på Skövde kommun, ansvarig för den kommunala biograflokalen Odeon (Skövde) och den verksamhet som begår där.
- **Astrid Friberg**, Sveriges Förenade Filmstudios.
- **Lars Gillegård**, biografkonsulent och filmsättare för Våra Gårdar.
- **Emma Gray Munthe**, frilansande journalist, skriver för bland annat Aftonbladet. Har tidigare varit recensent i SVT:s Filmkrönikan.
- **Richard Gramfors**, projektledare för Digitala Hus från Folkets Hus och Parker.
- **Johan Karlsson**, ordförande i Flimmer (förening som anordnar filmfestivalen i Norrköping och utomhusbio som anordnas i Norrköping och i många delar i Sverige) och ansvarig för filmverksamheten i Norrköpings kommun, därigenom ansvarig för den kommunala biografen Harlekinen.
- **Mattias Nohrborg**, tidigare vd för Astoria Cinema och grundare av den nedlagda distributionsbyrån Triangelfilm.

⁴⁸ Richard Gramfors, personlig intervju

- **Ramon Reismüller** handläggare för biografstöd och projektledare för Digital bio på Svenska Filminstitutet.
- **Thomas Runfors**, informationsansvarig för SF Bio.
- **Bettan von Horn**, ansvarig för svensk film på Folkets bios distribution.

Personer som har uttalat sig i tidsskrifter, som jag hämtat svar från:

- **Jan Bernhardsson**, VD för SF Bio.
- **Steve Södergren**, biodirektör på SF Bio.
- **Mats Kullander**, etableringschef på SF Bio.

Hur kommer framtidens biografier att förändras för publiken? Jag har undersökt detta genom ett antal intervjuer med folk i filmbranschen. Svaren diskuterar jag under de närmaste sidorna utifrån mina tankar. Jag kommer att dela in diskussionen kring olika underrubriker, vilka jag anser är betydande för publiken. Detta utgår ifrån fyra aspekter: Vad publiken kommer att kunna se på bio, var det kommer att kunna gå att se på bio, hur den bioupplevelsen kommer att vara och till sist ifall biografen som medium kommer att hålla sin popularitet.

6.1 Ensidigt filmutbud

SF Bio har idag ungefär 70% av alla biobesök. Svenska bio har ungefär 10% av alla biobesök och ägs till 49% av SF Bio. SF Bio är ett bolag inom Bonniers där även produktionsbolaget och distributören Svensk Filmindustri ingår. Mer om vägen till den position SF Bio har idag går att läsa under punkt 2.14 i detta examensarbete och följa under den historiska bakgrunden.

Ramon Reismüller på Svenska Film Institutet påpekar:

Det finns inget annat land som har en aktör som är så dominant, som har så stor andel av marknaden. Det brukar i alla fall finnas två eller tre stycken, och det fanns ju här också så länge Sandrew och Astoria hade hälsan⁴⁹

Frågan är hur filmutbudet påverkas av att SF Bio har vad som kallas för nästan-monopol? Mattias Nohrborg tog över Sandrews biografier och skapade företaget Astoria Cinema som skulle motverka SF Bios monopolställning, men Astoria Cinema gick i konkurs. Idag ser Mattias Nohrborg kritiskt till SF Bios stora övertag på marknaden:

Ideologiskt är det alltid en fara för yttrandefriheten när centrala medier monopoliseras, när en part/ett bolag bestämmer vad som ska visas och i förlängningen vad som ska produceras. Konsekvensen blir att inköpare av film blir rädda att ta risker med alltför

exklusiva filmer, och därmed tappar utbudet bredd och mångfald. Idag kan vi se att antalet icke-anglosaxiska och icke-svenska filmer är få, nästan obefintligt. Det finns inte många europeiska och asiatiska filmer på biorepertoaren, och det presenteras och introduceras inte många nya och intressanta regissörer.⁵⁰

Richard Gramfors, projektledare för den digitala satsningen på Folkets Hus och Parker är liksom Mattias Nohrborg extremt kritisk till biografmarknaden i Sverige, och framförallt till SF Bios monopolställning. Gramfors berättar:

Idag bestämmer SF premiärdatumet, de bestämmer i vilken salong filmen ska gå upp i på bio, de bestämmer dealen - hur intäkterna ska fördelas, och de bestämmer i princip vilka filmer som ska få gå på bio⁵¹

De flesta jag har talat med till detta examensarbete har ansett just att SF Bios monopol är dåligt för biografmarknaden just för att de då anser att det blir ett ensidigt filmutbud. Johan Karlsson, ansvarig för filmverksamheten i Norrköpings kommun diskuterar SF:s monopol:

Inte bra för de själva ens. Det är skit att det finns en handlare på orten. Finns det två ökar intresset. Bioannonserna i tidningen blir mindre, liksom folks möjlighet att jämföra. Det ligger ju i vårt ursinne att gå till en marknad och välja och vraka. Vad är det som visas på bio idag, nej det var inget bra – då går vi och hyr en film istället. Jag tror det är så illa för alla i biobranschen.⁵²

Att välja och vraka mellan filmer på SF Bios filmstäder anser jag att man idag i Sverige kan göra, men utbudet utanför Stockholm, Malmö och Göteborg är enligt mig väldigt kommersiellt – det är de stora actionfilmerna och de animerade Disney-filmerna som dominerar marknaden. Ändå säger sig SF satsa på så kallad kvalitetsfilm som gör utbudet mer varierat genom Smultronstället – en satsning för att lyfta fram ett bredare utbud. Johan Karlsson kommenterar denna satsning:

Det är ju en oerhört blaffig affär att skamfria sitt rykte. Det är jättebra filmer de visar, men tittar man på statistiken så är det utanför Stockholm, Malmö och Göteborg usla besökssiffror på de här Smultronstället-filmerna. Det är prestigeprogramläggningar. Jag skulle kunna tänka mig att många av de filmerna skulle gå bättre på Harlekinen i Norrköping, Zita i Stockholm, Roxy i Örebro eller Kino i Lund som har en annan inställning och kontakt med sin publik.⁵³

⁴⁹ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

⁵⁰ Mattias Nohrborg, personlig e-postintervju

⁵¹ Richard Gramfors, personlig intervju

⁵² Johan Karlsson, personlig intervju

⁵³ Johan Karlsson, personlig intervju

Problemet är att många av kvalitetsfilmerna idag inte kommer till de mindre biograferna i de något mindre städerna än Stockholm, Malmö och Göteborg förrän de har släppts på dvd. Johan Karlsson beskriver att Harlekinen velat visa Wes Andersons *Darjeeling Limited*, men fått nej av SF-distributionen för att den var tänkt att gå upp på Filmstaden i Norrköping. Enligt Johan Karlsson har filmen inte visats, och han menar då att *Darjeeling Limited* inte kommer att visas på bio i Norrköping. Ifall den skulle bli tillgänglig för Harlekinen i Norrköping skulle det ha varit kring dvd-datumet, och då är inte filmen lika intressant, menar Johan Karlsson.

I en digital värld kan inte svaret nej baseras på att vi inte har tillgång på filmen, det är inte ett argument. Då kan det bli ett annat problem att SF bokar den filmen exklusivt under hela perioden. Det är ett annat problem, det är ett mycket större problem framöver.⁵⁴

Johan Karlsson tror att det kommer bli revolution i Sverige ifall SF säger nej och väljer att inte sätta upp filmer på någon annan biograf än på SF Bios salonger. Anders Ericsson, enhetschef för teater och film i Skövde kommun, drar paralleller till USA, som han kallar för ”kommersialismens högberg” och jämför detta med hur det såg ut i USA innan andra världskriget. Anders Ericsson förklarar:

I Sverige så sitter regeringen och tittar på exakt samma situation, kanske något nyanserad, men i princip. SF producerar film, SF distribuerar film och SF visar film.⁵⁵

Thomas Runfors, informationsansvarig på SF Bio tycker inte att filmmarknaden har förändrats till det negativa nu när SF Bio har ett så kallat ”nästan-monopol”.

Nu när vi hamnat i den här situationen i och med att Astoria gick i konkurs har vi ju sagt att vi har ett stort ansvar för att ta hand om alla typer av film. Det har egentligen inte så stor skillnad, för vi har alltid visat smalare film också på biografer. Men vi ska komma ihåg att det är filmbolagen som tar fram kopior, det är de som marknadsför sina produkter, så tar de fram en liten smal film i tre kopior så är det klart att den försvinner i det här bruset när det kommer *Pirates of the Caribbean* och *Shrek* och allt vad det är.⁵⁶

Runfors säger att det är filmbolagen som tar fram kopior och då bestämmer hur de ska marknadsföra sina produkter. Samtidigt menar Anders Ericsson att SF själva producerar, distribuerar och visar film. Nu är det ju så att dessa skiljs åt genom två olika företag. Svensk

⁵⁴ Johan Karlsson, personlig intervju

⁵⁵ Anders Ericsson, personlig intervju

⁵⁶ Thomas Runfors, personlig intervju

Filmindustri producerar och distribuerar film, SF Bio visar film. I grund i botten ägs dock båda företagen av Bonniers.

Tony Ahlgren som är försäljningschef på Svensk Filmindustri och distribuerar film för SF säger så här om situationen med smalare film i en digital biograftid:

En smalare film, som distributören har valt att gå med 10 kopior, det är inte säkert att filmen vinner på att gå med 60 kopior istället, för att viss typ av film har svårt att fungera på vissa ställen – även om det är en billig kopia så kan det ju vara en dålig affär, men möjligheterna ökar.⁵⁷

Engstedt är biografföreståndare på Zita i Stockholm som fokuserar på smal film. Hon anser att SF är bra på stora kommersiella filmer, men inte på kvalitetsfilmer:

Det är filmer som behöver oftast gå ett tag, för det är mun-till-mun-metoden som får folk att gå och se den, för att man har inte råd att köra trailers på tv. SF är bra på att vara kostnadseffektiva, och så fort en film inte går bra så går den ner efter en vecka, medan hos oss kan en film gå i tre veckor och sedan helt plötsligt öka.⁵⁸

Emma Gray Munthe, frilansjournalist anser också att SF Bios monopolställning skadar filmutbudet på bio, men tillägger:

Men filmbolagen i Sverige måste överlag komma ifrån det här med att allt måste gå på bio, släppa mer filmer direkt på dvd och på video on demand - och de stora tidningarna måste börja ägna mer tid och utrymme åt filmer som släpps på andra plattformar än biograferna.⁵⁹

Emma Gray Munthe har en poäng här, men fortfarande anser jag att det är viktigt att visa olika typer av film just på bio. Ta bara den enkät jag gjorde i Skövde som ett exempel, 51 personer av de 100 svarande sa att de skulle gå på bio oftare ifall det fanns ett större filmutbud och 57% av undersökningsgruppen till enkäten ansåg att bio var den bästa visningsformen av film.

Astoria Cinema satsade på att visa ”kvalitetsfilm”, men klarade inte ekonomin – detta anser Mattias Nohrborg berodde på att bolaget var underkapitaliserat och tog över en alltför gammal och dyr organisation, men även uteblivna filmleveranser är en orsak enligt Nohrborg. Uteblivna filmleveranser verkar om man ska tro en del i filmbranschen inte bara vara svårigheter att få för biografägare på mindre orter, utan alltså även för de som äger biografer i

⁵⁷ Tony Ahlgren, personlig intervju

⁵⁸ Kristin Engstedt, personlig intervju

⁵⁹ Emma Gray-Munthe, personlig e-postintervju

större städer. Spegeln är en digital 2K-kvalificerad biograf i Malmö som jag rent spontant känner att det borde finnas en publikmarknad för att visa film i. Idag ägs biografen av Folkets Hus och Parker, och Richard Gramfors beskriver att även de har haft svårigheter att få filmer.

Det var en debatt i Sydsvenska Dagbladet om Spegeln, därför att SF kräver ensamrätt på sina filmer, och att de även tar in smalare filmer – sådana filmer som de troligen inte skulle kört normalt. Då kan inte distributörerna leverera till oss. Det är ett sätt att svälta ut oss. Det försökte vi berätta i Sydsvenskan, och SF sa att nej så är det inte. Sedan fick vår chef ett mail från Thomas Runfors där det stod att jag förutsätter att du är felciterad och att du tar tillbaka det du har sagt. Det är ett sätt att säga att vi har koll på er. Vi har inga bevis på att de blockerar oss, men det vi hör mellan skål och vägg från distributörerna tyder ju på det – det är väldigt tydligt.⁶⁰

Det är inte många som jag pratat med i filmbranschen som tror att det kommer att dyka upp någon konkurrent till SF Bio på biografmarknaden under den närmaste framtiden. Däremot görs det försök. Richard Gramfors säger:

Vi håller på att skapa ett nätverk idag av oberoende biografier med flera olika biografägare för att vara ett nätverk för distributörerna att vända sig till. Detta gör att distributören inte behöver gå till enskilda, utan kan gå till en samlad gruppering. Ok, ni har biografier i dessa städer, vi vill ha ut vår film här. Då kan det faktiskt bli, kanske inte en motpol, men en liten motvikt i alla fall. Vi hoppas att det här ska gå vägen (...)Det är ingen hemlighet att vi har som ambition att gå in i fler storstäder.⁶¹

Nätverket av oberoende biografier som Richard Gramfors talar om är utöver Folkets Hus och Parker även Folkets bio, samt kommunala biografier, en del privata biografägare och på sikt förmodligen även Våra Gårdar och Bygdegårdars biografier. Sedan min intervju med Richard Gramfors har Folkets Hus och Parker tagit över biograferna Royal på Kungsporsavenyn i Göteborg tidigare ägd av Svenska Bio och Kvartersbion på Södermalm i Stockholm⁶².

Richard Gramfors tillägger även:

Förutom vår nätverksbildning finns det en annan kommersiell aktör som vill dra igång digitala biografier - speciella eventbiofigrafer för stora Hollywood mainstream-filmer i de åtta största städerna⁶³

Gramfors meddelar att det är hemligt vilket bolag det gäller.

⁶⁰ Richard Gramfors, personlig intervju

⁶¹ Richard Gramfors, personlig intervju

⁶² <http://www.filmfrossa.se/nyheter/?ID=818>

Det finns många exempel på hur SF Bio har utnyttjat sin makt från de personer jag pratat med i filmbranschen. Det som går att säga om biografverksamheten i Sverige idag är trots allt att den lever, och detta tror jag mycket är tack vare SF Bio och för den delen Svensk Filmindustri. Att filmer som Arn producerats och marknadsförts väl har gjort att biobesökarna har kommit. Det är trots allt inte vanligt att de smala kvalitetsfilmerna hamnar överst på biotoppen idag, precis som Tony Ahlgren säger:

Det är många filmer som vi lämnar iväg med röda siffror, som de här storfilmerna får vara med och täcka då.⁶⁴

Jag har ingen aning om vilken kommersiell aktör som vill dra igång digitala biografier i de åtta största städerna som Richard Gramfors talar om, men jag hoppas för den biografkedjans skull att den dels har större resurser än Astoria Cinema hade vid sinn uppstart, samt att de lyckas få filmkopior av filmdistributörerna.

6.2 De små biografernas överlevnad

Det finns idag trots allt de som satsar på ett mer mångsidigt filmutbud för att komplettera SF Bios filmurval eller för att överhuvudtaget skapa ett biografutbud på en mindre ort. Dessa är Folkets bio, Folkets Hus och Parker, Våra Gårdar, Bygdegårdarna, Eurostar, filmstudio-rörelsen, kommunala biografier, privata biografier, filmfestivaler runtom i landet med flera. Frågan är hur framtiden ser ut för dessa, speciellt med tanke på digitaliseringens påverkan.

De flesta inom filmbranschen som jag pratat med är överens om att de små biograferna har mycket att vinna på en digitalisering. Genom att de är digitaliserade tror de flesta att det blir lättare för dem att få aktuell film, vilket också gynnar dem. Detta beror mycket på att det blir billigare att kopiera en film för digitalt bruk än för analogt. Utöver film har de små biograferna även möjlighet att bredda sitt utbud med andra digitala evenemang som opera, sport och konserter. Detta anser många jag pratat med i filmbranschen kan göra att de små biografier som visar film två-tre gånger i veckan, kan fylla ut sin biografaktivitet med andra evenemang, vilket då kan göra att det är lättare att gå runt ekonomiskt. Anders Ericsson uttalar sig:

Förutsättningen för att överleva som biograf är att man digitaliserar sig. Antingen så gör man det, eller så lägger man ner biografen. När man har gjort den här förändringen på SF Bio och Svenska Bio och så vidare så kommer aldrig de stora filmdistributörerna att

⁶³ Richard Gramfors, personlig intervju

⁶⁴ Tony Ahlgren, personlig intervju

släppa ut en analog kopia igen. Då blir ju de biografen som inte går över kommunens lilla biografmuseum.⁶⁵

Det är många i filmbranschen som jag pratat som håller med Anders Ericssons resonemang om att ifall den lilla biografen inte digitaliserar sig så tror de att många biografen blir tvungna att slå igen. Men att digitalisera en biograf är ju en extremt stor kostnad. Återstår då gör den stora frågan, hur ska biograferna finansiera digitaliseringen? Ramon Reismüller, handläggare för biografstöd och projektledare för Digital bio på Svenska Filminstitutet säger:

De måste försöka få fram pengar själva, de måste prata med kommunen, med staden, de måste få ett offentligt stöd på något sätt – det kan vara en form av ett långsiktigt räntefritt lån, eller hur man nu konstruerar den modellen. Sedan måste alla distributörer vara med och hjälpa till med en slant.⁶⁶

Anders Ericsson påpekar att ha en biograf på en liten ort är oerhört viktigt. Han menar att om man förlorar en biograf så har inte kommunen så stora framtidsutsikter. Kristin Engstedt, biografföreståndare på Zita, anser också att det är viktigt med biografen på små orter och att det borde komma pengar utifrån.

Folkets bio har en biograf i Tollerred som visar film två dagar i veckan, de har 30 stolar – men folk åker 30 mil för att se på bio (...)Tollerreds bio har inte en miljon kronor. Det handlar ju om politik. Man skulle vilja att politikerna såg fördelen med biografen – för det handlar så mycket mer om en biograf. Det är det offentliga rummet, möjligheten att se film och träffas. Det finns ju de städer i Europa där staten har gått in och subventionerat, men än så länge ser man ju inget intresse i det från den svenska regeringen. Jag tror inte det i dagsläget. Jag hoppas att det kommer att ske inom tio år.⁶⁷

Filminstitutet har nu trots allt tagit fram ett förslag på hur man ska finansiera småortsbiografen. Ramon Reismüller förklarar:

Det Filminstitutet har föreslagit då är ett antal åtgärder åt kulturdepartementet och kulturministern och sagt att nu måste det fram en offentlig satsning som delfinansierar småortsbiografen med investeringskostnader, för de kommer inte att mäkta med det själva. Samtidigt försöker vi stimulera kommunerna att börja bry sig mer om sina biografen och andra aktörer, som de regionala resurscentrena, så det finns ett nätverk runt biografen. Många börjar nu också inse att det finns risk för att deras biografen kommer kanske att försvinna helt och hållet, det vill de inte. Biografen kan vara en av många

⁶⁵ Anders Ericsson, personlig intervju

⁶⁶ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

⁶⁷ Kristin Engstedt, personlig intervju

parametrar i en ords trivsselfaktor t ex, vem vill bo på en ort utan biograf – inte jag i alla fall.⁶⁸

Johan Karlsson menar att den här frågan är den stora stötestenen just för att staten inte går in och ger stimulansbidrag:

Jag tror att det är så att man kommer att lösa det genom att tekniken blir billigare. Jag tror också att man i framtiden kommer att kunna välja teknik, alltså idag kan du ju inte det. Idag kan du få igenom din bil på besiktningen oavsett om den kostar 3000 eller en miljon. När det gäller biograf pratar man om 2K-standarden. Du kan tänka dig att du kan jobba med en något billigare projektor för en mindre duk kopplat med en mindre stad, men det är inte så stor skillnad i pris. Där tror jag vi kommer se skillnader framöver när det gäller 2K, den här branschstandarden, genom att jobba med salonger som har 50-60 platser på mindre orter, ha en anläggning som kostar en tiondel av priset, eftersom priset sjunker.⁶⁹

Många inom branschen är skeptiska till att de små biograferna kommer att överleva i framtiden, just för att kostnaden med digitaliseringen blir för stor. Thomas Runfors tror inte på mindre biografier annat än i storstäderna:

Men att ha en Zita-biograf i Karlstad? I Karlstad har vi kanske 200 000 biobesökare per år och då visar vi de här publikdragande filmerna. Hur mycket skulle Zita ha i Karlstad? 10 000 besök. Det är liksom verkligheten på något sätt. Har vi det tufft som visar stora breda filmer, då har kvalitetsbiograferna ännu tuffare, det är klart. Men i Stockholm funkade det, och även till viss del i Göteborg.⁷⁰

När de flesta är positiva till digitaliseringen för de små biograferna tycker Astrid Friberg som representerar Sveriges Förenade Filmstudios att det finns både positiva och negativa sidor:

Det underlättar ju om alla filmer som finns idag kan vara digitaliserade. Vi har ju väldigt mycket filmer som så att säga gamla filmer som finns kvar i distribution, och vi försöker hålla en hel del kvar i distribution, och även de mindre bolagen för att de förutsätter att det är sådana rörelser vill se. Då undrar jag hur man gör då. Hur blir det med de gamla filmerna? Kommer de gamla projektorerna finnas kvar? En del säger att det ska gå på en natt, medan en del tror att det tar ett år.⁷¹

Ja, kommer de gamla projektorerna att finnas kvar? Thomas Runfors svarar:

Av nostalgi kan man väl behålla en och annan 35 millimetersprojektor, när det inte finns digitala kopior, om man ska visa på något sätt retrospektivt. Men vi gör ju det så väldigt sällan, det är inte riktigt vår grej att visa gamla filmer. Det finns det andra som är bättre på.

⁶⁸ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

⁶⁹ Johan Karlsson, personlig intervju

⁷⁰ Thomas Runfors, personlig intervju

Filmfestivaler eller klubbar och så vidare. Vi visar det som är nytt, det är våran affärsidé att visa det senaste.⁷²

Mats Kullander som är etableringschef på SF Bio menade i en intervju i filmtidsskriften Filmrutan, Nr 1 år 2007, att när SF Bio ställer om till digital visning åker de gamla projektorerna ut:

Vi har rätt ont om plats i våra maskinrum.⁷³

Anders Ericsson tror inte det kommer att vara några problem för den kommunalägda biografen Odeon att digitaliseras:

Det är kommunledningen som ska fatta beslut. Jag argumenterar för det här, jag menar det öppnar upp dörrarna för internationella föreläsningar, fotboll, idrott och konserter. Du kan ta ner världen i realtid till Skövde. Det vore ju dumt ifall politikerna av ekonomiska orsaker eller brist på insikt skulle säga nej. Ärligt talat tror jag inte det, inte i Skövde.⁷⁴

Däremot tror Anders Ericsson att många mindre biografier är tvungna att läggas ner i framtiden.

Prislappen blir så hög att ekonomin klarar inte av det, då man måste tänka på andra åtaganden som de måste göra vad det gäller skol, äldreomsorg. En och annan kommun kommer att tappa sina biografier.⁷⁵

Lars Gillegård som är biografkonsulent och filmsättare på Våra Gårdar, tror inte att alla de 70-talet biografier som Våra Gårdar bedriver verksamhet på kommer att finnas kvar i framtiden.

Vi har väldigt små biografier. Jag tror att ett 20-tal av dem kommer att läggas ner, men vi kanske kan överta andra biografier istället – det hänger på det lokala intresset. Valsjöbyn har 100 invånare - då kan man fundera över ifall de ska ha en digital anläggning för en halv miljon, vem är det som finansierar sådant? Det kommer att ske en nedläggning av mindre biografier.⁷⁶

Folkets bio samt Folkets Hus och Parker har idag digitaliserat en del av de biografier som de bedriver filmverksamhet på. Dessa biografier tillhör den tappra skalan av få digitala biografier i Sverige idag, enligt SFI:s ADB(Arbeitsgruppen digital bio)-rapport från den 14 augusti 2006

⁷¹ Astrid Friberg, personlig telefonintervju

⁷² Thomas Runfors, personlig intervju

⁷³ Filmrutan Nr 1 år 2007,

⁷⁴ Anders Ericsson, personlig intervju

⁷⁵ Anders Ericsson, personlig intervju

⁷⁶ Lars Gillegård, personlig intervju

finns det 73 digitala biografialonger i Sverige. Bettan von Horn är distributionsansvarig för Folkets bios svenska filmer:

Vi själva har digitaliserat sex stycken biografer med elva salonger, för det var så långt pengarna räckte. Vi sökte pengar från framtidens kultur. Vi gjorde det därför att visa svensk dokumentärfilm som vi gör på bio. Många av dem är digitalt inspelade och det är en fruktansvärt dyr process att blåsa upp dem till 35 mm, vilket gjorde att det är så få filmer per år som man satsade pengar på att de blev på 35 mm. (...) Det här blir ännu mer viktigt för dokumentärfilmer som ofta handlar om kanske brännande ämnen som leder till ett stort medialt genomslag, då är det viktigt att de visas medan de diskuteras.⁷⁷

Problemet med Folkets bios och många av Folkets Hus och Parkers digitala biografer idag är att de inte uppfyller de krav som tagits fram i USA från DCI med t ex 2K-projektorer. Richard Gramfors förklarar:

Vi kämpar för överlevnad för våra biografer, därför har vi valt 1.4K projektorer och de servrar som fanns därför att det var det som man kunde ha råd med för tillfället och som också ger hög kvalitet. Men genom att DCI nu fått genomslag för sin linje runt om i världen, så är det ju bara att gilla läget.⁷⁸

Detta betyder att de digitala biografverksamheterna som Folkets bio och Folkets Hus och Parker driver, måste investera i ny digital utrustning ifall de i framtiden vill visa de amerikanska bolagens filmer.

6.3 De stora biografernas digitalisering

Många i filmbranschen som jag pratat med tror att alla biografer måste gå över från analogt till digitalt inom kort för att överleva efter att SF Bio digitaliserat sig. Eftersom SF Bio är en så stor aktör på marknaden tror de flesta att distributörerna inte kommer att vilja släppa analoga filmkopior när SF Bio väl har gått över till digital utrustning.

SF Bio har redan idag 450 stycken digitala projektorer, men dessa används till att visa reklam och är inte tillräckligt bra för att kunna visa långfilm. Då många små biografer anser att det är viktigt att skaffa digital utrustning för att de ska få tillgång till mer aktuell film, har SF Bio inte detta problem - de får den film de vill ha idag. Frågan är då, när kommer SF Bio att digitalisera sig till den grad att de kan visa långfilm? Thomas Runfors svarar:

Ja, på SF bio har vi ju sagt att det kommer ju – självklart. Men vi ser ingen anledning att vi ska vara först. Sen kan det ju vara så att branschen ställer om och hittar nya spelregler

⁷⁷ Bettan von Horn, personlig intervju

⁷⁸ Richard Gramfors, personlig intervju

som gör att det är ekonomiskt fördelaktigt att byta då. Men det är väl rimligt att tro att det ligger inom ett femårsperspektiv eller något sådant.⁷⁹

När väl SF Bio bestämmer sig för att digitalisera sina biografier tror Thomas Runfors att det kommer att ske på alla SF Bios biografier.

Annars måste vi ju ha både analoga och digitala kopior, då kan vi visa filmen på den biografen men inte på den. Idag kan vi visa samma film på alla biografier.⁸⁰

Det troliga är också att även Svenska Bio följer med när SF Bio digitaliseras. Denna tanke bekräftas också av Mats Björkander som är platschef på Biostaden Saga. Då SF Bio idag har 221 aktiva biosalonger i Sverige är digitaliseringen ett ekonomiskt problem. Frågan gäller då hur digitaliseringen ska finansieras? Runfors säger:

Det finns ju olika lösningar på det här. Amerikanerna föreslår något som kallas för Virtual Print Fee. (...) Oavsett vilket system man väljer så kommer det att bli en stor kostnad för varje biografialong⁸¹.

Richard Gramfors förklarar att Virtual Print Fee är en finansieringsmodell som används i USA där distributörerna är med och betalar för den digitala utrustningen (då det ses som en större fördel för dem än för biograferna att bion digitaliseras). Distributörerna betalar lika mycket för en digital kopia som för en analog. Det är ungefär 80% billigare att göra det digitalt, och då använder man de här 80 procenten till att betala utrustningen under 7-8 års tid. Alla Hollywood-bolagen är med i det och betalar, så den digitala bion har under denna tid inga större fördelar för dem. Gramfors fortsätter:

I Sverige finns det två sidor av det, det ena är att Folkets Hus, Bygdegårdarna och Våra Gårdar - småbiografier ute i landet - kör för lite film, det blir inte tillräckligt mycket pengar in för att man ska kunna använda det. Därför kommer det inte bli där. I storstäderna har jag otroligt svårt att se Disney, Sony, Fox, UIP och de här betala för SF:s utrustning, jag har väldigt svårt att se den bilden.⁸²

Ramon Reismüller tror däremot att Virtual Print Fee kan bli verklighet i Sverige. Han diskuterar biografernas digitalisering på detta sätt:

Först och främst krävs det affärsmodeller som innebär att distributörerna är med och finansierar biografernas investeringar, det är distributörerna intresserade av när det gäller

⁷⁹ Thomas Runfors, personlig intervju

⁸⁰ Thomas Runfors, personlig intervju

⁸¹ Thomas Runfors, personlig intervju

⁸² Richard Gramfors, personlig intervju

de biografer som har stora marknadsandelar – i Sverige pratar vi om SF Bio och Svenska Bio. De kommer säkert att kunna förhandla sig till ett så kallat Virtual Print Fee-avtal.⁸³

Oavsett hur SF Bio finansierar sina kostnader tror de flesta, i den grupp personer jag pratat med i filmbranschen, att de stora biograferna kommer att vara digitaliserade inom en 3-10 års period. Fast samtidigt kan det ligga i det Johan Karlsson säger:

Digitalbio har man diskuterat i 10 års tid, och man har sagt 3-5 år fram, nu är vi där och fortfarande säger man 3-5 år.⁸⁴

Det som är skillnaden idag i jämfört med diskussionerna för 10 år sedan är att den digitala tekniken har blivit mycket bättre och att det har tagits fram en standard för digital bio som många av de amerikanska filmbolagen stödjer. Virtual Print Fee-avtalen gäller under de närmaste åtta åren vilket gör att 2K-standarden som minimikrav lär hålla för dessa år. Tekniken går oerhört fort fram, idag finns även 4K-teknik för biografvisningar, men är enligt mina källor väldigt ovanligt förekommande. Ingen vet när 4K-teknik kommer att sjunka i priset och bli en marknadsmässig konkurrent mot 2K-tekniken. Detta gör att ifall SF Bio skulle satsa på att uppgradera sina biografer till digital utrustning enligt 2K-standarden, kan de några år senare vara tvungna att uppgradera sina biografer ytterligare ifall de vill åt en ännu bättre visningsteknik. Vem vet, kanske även 4K blir ett krav i framtiden. Någon gång måste man ändå hoppa på tåget. Folkets Hus och Parker hoppade på tåget tidigt i Sverige och började att visa filmer med 1.3-1.4K projektorer, vilket de och deras biopublik har haft mycket glädje av under åren.

6.4 Censuren

Ett problem som finns idag när det gäller digitala visningar i Sverige är också censurproblematiken. Idag granskas alla kommersiella filmer av censuren innan de går ut till biograferna. Ett censurkort följer då med varje filmkopia av filmerna. Detta censurkort kostar 975 kronor per kopia av film. Richard Gramfors kommenterar:

Förr så var det så att man hade en censurkort som följde med filmkopian på 970:- och då kunde den visas på 50 biografer, det blir ju inte så mycket per bio. Men nu, även om vi ska ladda ner en sådan här liten hårddisk och tanka ner i alla servrar så kommer de att räkna varje bio som simultant kör filmen som en bio där man måste ha ett kort. Så plötsligt blir det dyrare att köra digitalt än att köra analogt för distributörerna.⁸⁵

⁸³ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

⁸⁴ Johan Karlsson, personlig intervju

⁸⁵ Richard Gramfors, personlig intervju

Denna fråga har tagits upp på Filminstitutet, och det har diskuterats. Det skrivs i SFI:s digitala rapport från 1 mars 2007 följande:

De 975 kr som i dag tas ut per kopia/ tillståndskort utgör ett ekonomiskt hinder för vidare spridning av lågbudget-, kort- och dokumentärfilm samt ungas egna filmer. En översyn av regelverket för filmcensuren bör snarast genomföras och en ändring genomföras som innebär att filmägaren betalar en avgift på 975 kr för tillståndskort för den första digitala kopian. Detta kort kan förslagsvis sedan kostnadsfritt mångfaldigas av filmägaren och användas för efterföljande kopior av samma filmtitel, liksom på de biografier där filmen ligger i servern, och kan visas simultant.⁸⁶

Ifall inte censurproblematiken kommer att lösas, kommer kostnaden 975 kronor att påverka dels distributörerna, men även biografägarna och då i sin tur även publiken. Distributörens kostnader ökar, vilket gör att biografägare troligen får betala mer och det blir inte så lättillgängligt med smal film som många hoppas. Jag tror dock att den här problematiken kommer att lösa sig.

6.5 Biografen möter konkurrensen

Idag möter biografen konkurrens från många olika visningsfönster av film och många andra nöjen. När biografen introducerades år 1895 såg världen helt annorlunda ut än vad den gör idag. Att biografen idag fortfarande är i liv tyder på dennes kraft att hela tiden utveckla och förnya sig. I grund och botten tror jag att biografens grundtanke är väldigt lyckosam. Människor kan genom att gå till biografen komma ut ur hemmet, möta människor och förenas i en mörk lokal där man ser en film eller tar del av andra visningsmöjligheter. Samtidigt anser jag inte att det är det minsta underligt att biografen har tappat besökare genom åren.

Idag har biografen runt 14-15 miljoner besökare per år i Sverige, samtidigt har möjligheterna för film blivit oerhört omfattande. Vid undersökningsenkäten till detta examensarbete fanns det nio andra visningsalternativ av film utöver just biografen att välja mellan – ändå valde vissa personer det sista alternativet, ”annan visningsform”, när de skulle svara på frågan i vilken visningsform de helst skulle vilja se film. Nu kan vissa av dessa alternativ kopplas ihop. TV är det vanligaste visningsfönstret för dvd, vhs, blue-ray och hemmabio-lösningar. Datorn kan vara visningsfönstret för illegalt nedladdad film och video on demand. Mobiltelefonen är idag även en form av en portabel mediaspelare, båda är visningsformer av

⁸⁶ *Digital bio rapport 1 mars 2007, Svenska Filminstitutet*

film. Min enkätundersökning gav resultatet att de flesta personer i undersökningsgruppen, allra oftast såg film genom visningsformen dvd eller illegalt nedladdad film. Just illegalt nedladdad film ser de som jag pratat med i filmbranschen, och som uttalat sig i frågan, vara den största konkurrenten mot biografen. I takt med teknikens utveckling ser även en del av dem jag pratat med i filmbranschen att blue-rays genomslag på marknaden kommer att öka konkurrensen än mer. Därför tror jag, och många med mig, att det är viktigt för biografen att hela tiden utveckla sig. En del i denna utveckling är digitaliseringen, men många i filmbranschen påpekar att det inte kommer att räcka med att digitalisera sig för att lyckas med en biografverksamhet. Frågan är då, hur ska en lyckad biografverksamhet bedrivas för att publiken ska lockas av att komma?

Delvis är SF Bios koncept klart. Redan på 1980-talet byggde de upp filmstäder, multibiografer, där biografen nu bestod av vanligtvis runt 8-12 salonger. Detta har SF Bio trots är framtiden länge, och det har visat sig vare en framgångsväg. Vad de nu önskar kunna erbjuda är något mer än bara en biografvisning.

Jag tror man får jobba mer med kringtyr. I Norrköping springer man ju igenom där, man känner inte att man är på biografen. Men det var då när man byggde det för 20 år sedan. Jag tror man ska ha en snygg foajé där man kan se på trailers, ta en kopp kaffe och äta någonting. Jag tror då mer på Bergakungen. Det tror jag är framtidens biograf. Vi kommer nog inte bygga Bergakungen överallt, men det konceptet i alla fall.⁸⁷

Filmstaden Bergakungen invigdes den 18 november 2006. Jag tror det knappast var någon tillfällighet att den hade premiär just före den bästa tiden för de stora biograferna – julen. Filmstaden Bergakungen är just en riktig kommersiell och, för att vara i Sverige, lyxig biograf hela vägen ut. Den har salonger med 18 meters filmdukar med perfekt sikt och väl framtagna fåtöljer. Det är platta tv-skärmar för information om filmer i foajén. Det finns en finare restaurang och ett café. Filmstaden har 13 salonger plus en VIP-salong. Två av de vanliga salongerna har en rad med extra bekväma stolar och extra stort benutrymme, dessa betalar man som gäst 20 kronor extra för. VIP-salongen har justerbara skinnfåtöljer och parkettgolv i ek. En timme innan föreställningen öppnar en liten bar utanför salongen där det är möjligt att plocka åt sig läsk och popcorn som då ingår i priset. Thomas Runfors kommenterar VIP-salongen:

⁸⁷ Thomas Runfors, personlig intervju

Det tror jag är viktigt för folk som vill ha det lilla extra. Verkligen ha alternativ, bjuda ut tjejen och vara lite flott⁸⁸

Den biograf som Thomas Runfors förespråkar, tilltalar säkerligen de svenskar som anser att de kan unna sig något extra utan att behöva tänka på att det blir en dyr kostnad. 59 stycken av 100 tillfrågade personer ansåg i min enkätundersökning i Skövde att de skulle gå oftare på bio ifall det vara billigare – utav dessa tror jag inte många skulle gå oftare på bio ifall de fick betala extra för en bekvämare stol. Däremot var det sju stycken personer i min undersökningsenkät som svarade just att de skulle gå oftare på bio ifall det fanns bekvämare stolar eller fler dubbelsäten, för dessa vore det säkerligen intressant. För en medelinkomsttagare eller en vanlig student tror jag inte det finns en framtid för VIP-salonger – men som komplement i en större stad har VIP-salongerna säkerligen mycket att vinna. Richard Gramfors tror liksom Thomas Runfors på att biografen behöver utveckla sina salonger.

Jag tror folk vill ha en bättre miljö, bättre teknik med bild och ljud och en bättre miljö än hemma - en optimal miljö. Jag tror definitivt på designade biografer med en vinbar i ena hörnet, med fotpallar, fåtöljer och allt möjligt sådant där, men jag tror också att det kommer att bli jätkligt dyrt. Det kommer ju att vara ett fåtal salonger som kommer att kunna ha det, jag tror inte det kommer att bli allmänt.⁸⁹

På Folkets Hus och Parker försöker man istället göra små förbättringar som kan leda till att besökaren trivs bättre. Precis som på SF Bio tror Richard Gramfors på att ta bort stolsrader för att skapa benutrymme, vilket då gör att besökaren får en positiv effekt och återkommer. Fast på många små biografer kretsas inte tankarna kring biografens komfort.

På de mindre orterna kämpar man för livet, där handlar det inte om att man ska köpa bekväma fåtöljer, där handlar det om ifall man kan få film överhuvudtaget.⁹⁰

Om många i filmbranschen som jag pratat med är kritiska till att SF Bio har monopol, ges det på vissa håll istället beröm för deras koncept. Kristin Engstedt, biografafförstandare på Zita säger:

SF är jättebra på det de gör. Jag går också på SF-biografer, äter popcorn och ser på Pirates of the Caribbean – det gör de bra. De är kostnadseffektiva, och det måste man vara.⁹¹

⁸⁸ Thomas Runfors, personlig intervju

⁸⁹ Richard Gramfors, personlig intervju

⁹⁰ Richard Gramfors, personlig intervju

⁹¹ Kristin Engstedt, personlig intervju

SF Bio får även beröm för sin marknadsföring, här av Ramon Reismüller:

(...) SF Bio och Svenska Bio är duktiga bioägare. De utvecklar sina koncept hela tiden. Det senaste är att du kan boka filmer per sms och titta på trailers i mobilen, som lär ha utökat biljettförsäljningen. De är framåt och på.⁹²

Richard Gramfors tror precis som Thomas Runfors att det gäller för biograferna att satsa på att besökaren känner sig välkommen till biografen.

Om man bortser från tekniken, om man bortser från komforten i bion så tror jag inte det längre kommer att fungera att bara sätta in en annons i tidningen, sätta sig i biografkassan och sedan hoppas att det kommer folk. Jag tror man måste jobba mycket med evenemangsbetonat och jippobetonat. Skapa helkvällar där det händer en massa saker som våra operakvällar, där du får se den röda mattan med marschaller med en liten fördrink, snittar och champagne i pausen, eller kaffe och bullar beroende på vad man kan få tillstånd till. Man kan ta dit en operasångerska som inleder visningen och berättar om kvällens opera. Man skulle kunna göra helkvällar med fotboll, där man kör FIFA- eller UEFA-tv-spel innan och gör turneringar.⁹³

Det är flera i filmbranschen som jag pratat med, som anser att caféer, restauranger och barer i anslutning till biografen är en framtid. Ramon Reismüller ger ett intressant exempel med Everyman Cinema Club, som satsar på lyxiga biografupplevelser i Hampstead.

Det är regissörsbesök och skådespelarbesök, du kommer inte in i biografen utan i en bar. Det är små mysiga rum här och där. Du kan välja att köpa biljett så att du ligger ner i skinnsoffor och tittar på film, dricka champagne och äta rysk caviar – det dyraste ner till parkettplats. Så det finns nischat för olika tycke och smaker, försäljning av prylar. Det senaste de utvecklat är tv-program de sänder via Sky, där de helt enkelt filmar av de regissörer och skådespelare som möter publiken på bio. Det är produktutveckling det.⁹⁴

Likt SF Bios VIP-salonger tror jag inte det kommer att kunna erbjudas en biografverksamhet likt Everyman Cinema Clubs i Sverige, däremot är det just själva idéerna om att skapa någonting mer för besökaren som har betydelse. Idag bjuder vissa filmstudior och filmfestivaler in regissörer och anordnar filmdiskussioner, det tror jag kan vara väldigt fördelaktigt där intresse finns. Att som Folkets Hus och Parker försöka skapa helkvällar vid

⁹² Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

⁹³ Richard Gramfors, personlig intervju

⁹⁴ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

sina operavisningar med champagne och snittar, tror jag precis som ölförsäljning vid fotbollsmatcher är en god idé.

Ett problem för många biografer har varit att få biografbesökare att komma på dagtid. Den kommunala biografen Harlekinen i Norrköping har därför satsat på att inrikta filmutbudet för billigare matinéfilmer för barn, seniorbio för pensionärer och babybio för barnlediga föräldrar. Även studentbio anordnas på Harlekinen i samarbete med studentkåren där studenter får se film för ett rabatterat pris. Detta är verksamheter som idag bedrivs på många biografer i Sverige. En annan möjlighet skulle kunna vara att ta in ett program av filmer från ett speciellt land där det finns ett intresse på orten, t ex att visa grekisk film i samarbete med den grekiska föreningen - vilket möjligheterna med digital bio skulle kunna öppna.

Ifall biograferna försöker sig på fler mervärden för biobesökarna och nischar sin verksamhet tror jag också att biopubliken hittar till biografen även i framtiden – trots hård konkurrens.

6.6 Digitala evenemang

Att Folkets Hus och Parker började digitalisera sina biografer redan år 2002 och sedan fortsatt den utvecklingen, har gjort att erfarenheter av den svenska publikens intressen av att se digitala evenemang på bio har ökat. Folkets Hus och Parker själva trodde att rockkonserterna skulle locka mest publik av de digitala direktöverförda visningarna som de nu hade möjlighet att visa, men där hade de fel. Istället har operorna varit det som lockat allra mest folk. Under två säsonger har 11 operavisningar från Metropolitan lockat 25 500 biobesökare till Folkets Hus och Parkers biografer. Det är dock oklart exakt hur många biografer som har visat dessa operor, men Anna-Karin Thelin, informationsansvarig på Folkets Hus och Parker, menar att det rör sig om 20-30 stycken per opera under den senaste säsongen.

Operor och rockkonserter är alltså två applikationer som har blivit tillgängliga för biograferna genom den digitala utrustningen. Andra events som Folkets Hus och Parker har kunnat locka med är Melodifestivalsvisningar, sportsändningar t ex fotbolls-VM samt teateruppsättningar. Publikantalet har varierat på dessa tillställningar, helt beroende på vilken biograf och ort det handlat om.

Genom digitala arrangemang öppnar biografen upp för möjligheter att visa annat än film. Detta tror jag både kan ha goda och mindre goda sidor med sig. Den goda sidan är att det kan

locka en ny publik till biografen, och ifall besökaren har en positiv bild av biografen är det mycket möjligt att det kan locka till fler filmer. Runfors anser:

Det är väl ett sätt att för en mindre biograf hålla sig levande på en liten ort.⁹⁵

Den inte fullt så goda sidan är att det kan bli en mättnad, eller som Johan Karlsson uttrycker det:

Vad man får för effekt ifall man börjar visa det här över hela Sverige är att intresset för det kommer att öka till en viss gräns, sen kommer det här kittlande inslaget att försvinna. Vi har varit och sett operan nu i några år – nu visas den över hela Sverige.⁹⁶

Ifall det skulle bli så att intresset börjat sjunka successivt för t ex operorna, och filmutbudet på orten är i betydligt mindre skala och lockar mindre besök, kan det bli svårt att vinna tillbaka den stora trogna filmpubliken. Fast så länge inte de digitala evenemangen blir alltför många och ensidiga tror jag det för mycket gott med sig. Det är också min allmänna uppfattning att en biograf ska visa en brett utbud av film, men även kunna ta in digitala evenemang som komplement för att vara lyckad.

De flesta inom filmbranschen som jag har pratat med anser också att andra digitala evenemang än film gynnar biografverksamheten och de flesta ser en marknad för många av dessa upplevelser.

6.7 3D – biografens räddning?

Varje gång 3D lanserats tidigare i filmhistorien har det varit för att få folk att gå på bio istället för att ägna sig åt den nya mediekonkurrenten. På 1950-talet konkurrerade biografen med TV, och det var då 3D lanserades för första gången. På slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet var det videon som växte sig allt mer populär. Under båda de tidsperioder där 3D prövats har det varit en fluga, en så kallad hype, som har varit populär under en kortare period, men som dött ut i det långa loppet. Vad är det då som har gjort att 3D-vågen testas nu igen? Enligt Richard Gramfors är det åter ett sätt att få folk att gå på bio istället för att välja en annan medieform, denna gång visningsformer hemma och nedladdning. Anledningen till att biosatsat på 3D tidigare, och även nu är för att 3D-effekten är mycket svår att komma åt hemma.

⁹⁵ Thomas Runfors, personlig intervju

⁹⁶ Johan Karlsson, personlig intervju

Den nya 3D-vågen bygger på en digital visningsteknik, med andra ord krävs det digital bio för att visa 3D. Genom 2K går det att köra två videoströmmar, en för vänster öga och en för höger öga. Bilden är stillastående och bildhastigheten går att snabba upp till 144 bilder i sekunden – växlingen mellan vänster och höger öga går väldigt snabbt. Genom detta blir det en väldigt kraftfull 3D-effekt som inte har kunnat visa sig med den analoga tekniken.

Denna gång 3D-film lanseras på bio satsas det stora pengar i USA. Redan finns det 3D-filmer på marknaden, och fler är det tänkt att bli. Många kända amerikanska regissörer planerar och är igång med 3D-produktion. I USA har detta triggat utvecklingen till att bygga upp digitala biografer. Jan Bernhardsson, VD för SF kommenterar:

Vi ser att det börja röra på sig nu, även om det går ganska långsamt, säger han.

I dag finns det ungefär 1 000 biografer runt om i världen som utrustats med den nya 3d-tekniken. Över hälften finns i USA.⁹⁷

I Sverige håller SF Bio på bygga upp en 3D-biografsalong som beräknas vara klar under hösten 2008. SF Bios biodirektör Steve Södergren säger:

Om publiken kommer och det produceras tillräckligt många filmer utökas installationerna till Göteborg och Malmö, och sedan universitets- och landsortsstäderna i slutet av 2009 - i bästa fall. Anledningen till dröjsmålet är att det tar tid att digitalisera SF:s 240 salonger. Varje salong kostar cirka 1,7 miljoner att installera, och om ett par år har utrustningen blivit både bättre och billigare.⁹⁸

Ramon Reismüller på SFI introducerade den 3D-testvisning jag fick beskåda i Filmhuset på Bio Victor den 24 april 2008. Då fick man precis som jag läst i historieböckerna ta på sig 3D-glasögon, nu dock mer avancerade än tidigare. Upplevelsen var helt annorlunda än en vanlig biovisning. Ramon Reismüller själv tror på 3D-möjligheterna.

Den tekniska förutsättningen och intresset från studiorna, filmskaparna framförallt tolkar jag som att det blir något mer än en fluga. Med det menar jag inte all film kommer att göras så här. Men det kommer att finnas en rätt stor marknad som ökar snabbt över hela världen och nu i Europa så installeras det 3D-möjligheter på många biografer.⁹⁹

Problemet förr i tiden var att folk kunde bli illamående och fick yrsel. Jan Bernhardsson, menar att detta inte kommer att ske med den nya 3D-tekniken. Detta var ändå just de klagomål jag fick höra från publikens reaktioner efter den 3D-testvisning av filmtrailers som

⁹⁷ David Noaksson, Dagens Nyheter, *SF öppnar 3d-biograf*, 2008-04-22

⁹⁸ TT-Spektra, Kvällsposten, *SF testar 3D-film i höst*, 2008-04-22

⁹⁹ Ramon Reismüller, personlig telefonintervju

jag fick beskåda i Filmhuset. Många i filmbranschen som jag pratat med är också skeptiska eller osäkra till det nya formatet. Richard Gramfors är en av dessa, just för att historien talar emot 3D.

3D är idag i gengäld mycket bättre än vad det har varit, men ska det bli något så tror jag man måste ändra berättarspråket så man inte gör en massa filmer där det pekar ut en massa pilar, svärd och pekfingrar ut i salongen för det kommer folk att tröttna på. Varför jag känner störst skepsis till det är för att Hollywood nu planerar fram till år 2011 - 27 filmer i 3D. Jag undrar om inte det blir mättat.¹⁰⁰

Andra aspekter för 3D-biografen är biljettpriserna. Denna faktor tror jag är väldigt viktig. De flesta inom branschen som har nämnt 3D-biografpriser har trott att biljettpriserna kommer att öka för 3D-film. Hur mycket den prisökningen kommer att ligga på kan avgöra ifall 3D-film kommersiellt kan lyckas eller inte.

"Branschen har ju hoppats på 3D. Det har ju dragit tre gånger så mycket publik i USA som 2D, och biljettpriset är tre gånger så dyrt som vanlig film. Men jag har väldigt svårt att se en barnfamilj betala 150 kronor per barn för att se en tecknad barnfilm och nästan allting är ju animationer som är på gång" säger Richard Gramfors.

Samtidigt som jag kan hålla med Richard Gramfors resonemang har Johan Karlsson en viktig poäng.

Det finns nog en psykologi i det där. Vi höjer det inte lite, utan vi höjer det jättemycket. Då blir folk så där, vänta det här kostar mycket - det här måste vi testa. Det kostar en rejäl slant, men då måste det vara bra. Sen tror jag också att när väl en stor grupp har gått på de här besökena, så är ju inte deras villighet att fortsätta betala så lika mycket som den första upplevelsen de har fått. Dessutom kommer alla filmbolagen trycka ut sina filmer i 3D mer och mer och mer. Det blir en slags mättad marknad, därför kommer det att sjunka till nästan ett normaltillstånd inom några år, kanske något år – två. Normal biljettprisnivå, med en viss justering uppåt varje år. Det är ett sätt att betala av en del investeringar, sen har man också sett att det blir ett snack kring det.¹⁰¹

Jag anser att många av de filmer som drar mycket publik idag på bio är effektfulla filmer som inte lägger så stor vikt vid en engagerande historia. Just att skapa en engagerande historia menar alla de personer som jag har pratat med, och uttalat sig i frågan, vara det primära i en filmupplevelse. Just att effektfulla filmer fungerar på bio, tror jag kan göra 3D-filmen stor. Däremot tror jag liksom Richard Gramfors, Johan Karlsson med flera att det blir en mättnad av 3D-film ifall den engagerande historien inte involveras. I början kommer säkert många

¹⁰⁰ Richard Gramfors, personlig intervju

åskådare att vara nyfikna på 3D-tekniken och dras med av mediet. När mediet efter en tid inte blir en lika häftig upplevelse kommer åskådarna att lägga större vikt vid historien, och då ska historien bara kompletteras av att den är visad i 3D, och inte på grund av 3D-tekniken göra att det blir svårare att sätta sig in i filmen – eller för den delen bara vara effektsökande.

På Legoland och på Tekniska Museets Cino⁴ i Stockholm har det prövats att skapa 4D-bio. Om 3D står för den tredimensionella bilden, är 4D en 3D-filmvisning plus en verklig upplevelse som påverkar mer sinnen än bara hörsel och ljud. På Cino⁴ rör sig biofåtöljerna, det stänker vatten och blåser. I filmen *Flyg!* går det att prova på att uppleva hur det skulle kunna vara att flyga likt en fågel, samtidigt ger den kunskap om hur människan (i flygplan) och fågeln kan hålla sig svävande i luften. Denna visningsform kombinerar alltså nöje med lära och ger en total upplevelse. Cino⁴ öppnades i januari 2007 på Tekniska Museet. När många museum minskade sina besökarantal ökade Tekniska Museet sina med 60% under året 2007¹⁰². Det som gör Cino⁴ populärt är nog alla nya intryck och upplevelser som den ger, men här blir även historien viktig. Tekniken och upplevelsen ger därmed historien en ytterligare dimension.

Johan Karlsson berättar för mig om en väldigt spännande vision där just 4D-tekniken kan användas till mycket annat än kommersiella filmer:

Man kan tänka sig att filmer och programverksamhet vänder sig till andra grupper än vad de gjort tidigare, inte bara actionfilm. Ta seniorbion på Harlekinen här. Det är jättestort verkligen. Vi har fyra grupper som kommer, det är fullt varenda gång och vi kommer att utöka det. Vi har räknat att det kommer 1000 besök per år bara när det gäller seniorbio. Den gruppen som kommer med seniorer, den gruppen är ganska penningstarka, de har hälsan, de är nyfikna och vill resa. Men sen när de kanske inte kan resa, när de är för gamla, så är de fortfarande intresserade av att se världen. Då tänker jag naturdokumentärer i 3D, så kallade resefilmer i 3D. Man skulle kunna åka till Nordpolen och Sydpolen, om nu det finns kvar om några år – så skulle man kunna känna kylan som kommer, det kommer något simulerat snöfall, isflak som bryts och så börjar det skaka. Då tycker jag det är spännande att tänka på att man har jobbat med den här tekniken, och breddat den och inte bara att sälja popcorn och visa actionfilm där det händer häftiga grejer. Det samma gäller skolbio, att koppla den tekniken till undervisning. Alltså ren undervisningsfilm, lära barn hur man levde på bronsåldern och så jobbar man med animerad film i 3D, med ljud, bild, känsel och lukteffekter för att öka förståelsen.¹⁰³

¹⁰¹ Johan Karlsson, personlig intervju

¹⁰² Adam Svanell, Svenska Dagbladet, *Tekniska museet ökade mest 2007*, januari 2008

¹⁰³ Johan Karlsson, personlig intervju

6.8 Framtidens biograf

Först och främst tror jag att det finns en framtid för biografen, men det gäller att biografverksamheten sköts ordentligt. När väl den digitala projektorn är i hamn får inte biografägaren slappna av, utan det är då han/hon ska börja jobba. Den digitala biografen ger massor av möjligheter, men då gäller det att det finns personer som är engagerade och gör något av möjligheterna.

Utav de möjligheter som öppnas för biografen tror jag att många visningsmöjligheter för biografen kan bli bra ifall de marknadsförs rätt. 3D-filmen kommer säkerligen att vara populär till en början och locka till besök, men minska i popularitet allt eftersom. Tekniken kan utnyttjas till mycket, men det gäller att de filmer som kommer ut i 3D är av ett blandat utbud. Alla filmer passar inte heller för 3D-visning. En konventionell romantisk komedi eller en dokumentär om sten-sax-och-påse har troligen inte mycket att vinna på att visas i 3D, men däremot behöver det ju inte betyda att 3D-tekniken bara ska utnyttjas till effektfulla actionfilmer.

Utöver de stora filmstäderna, tror jag framtidens biograf kan se väldigt olika ut, beroende på vilken publik biografen är riktad till. Med tanke på hur många små filmverksamheter som finns ute i landet, och med tanke på hur många små orter som idag har biografverksamhet, kommer det att hända mycket när digitala kopior ersätter analoga kopior. De biografer som får bidrag och överlever digitaliseringen får stora möjligheter till att få den film de vill ha, de andra tror jag försvinner. Därför gäller det att kommuner runt om landet, Svenska Filminstitutet, den svenska kulturpolitiken och andra stödorganisationer hjälper de små biograferna med bidrag.

Vissa biografer tror jag kan vinna på att försöka bevara biografens äldre utseende, just för nostalgins skull, däremot tror jag att många kommersiella biografer behöver hela tiden följa med utvecklingen – annars finns det risk för att många väljer att se film på någon av alla visningskonkurrenter till biografen.

I Norrköping är man i startbygget av Norrköpings Visualiseringscenter. Detta är en form av biograf som inte är speciellt vanlig i Sverige. Visualiseringscentret är ett samarbete mellan kommunen, universitet, näringslivsparken och det interaktiva institutet. Från kommunens håll byggs det salonger och medialabb.

Med en visualiseringsdom för minst 100 personer i Bergs kraftstation. Kraftstationen kommer att sammanlänkas med det intilliggande huset ("Paradiset") där en större utställnings- och labbmiljö skapas. På bottenplanet byggs ett café. Ytor kommer att finnas för spännande evenemang och på de översta våningarna ska forskare och olika produktionsteam ha sina arbetsplatser.¹⁰⁴

Johan Karlsson tror på Visualiseringscentret.

Kanske att vi får se vissa specialunderhållnings- och kulturhus som växer fram, där man kommer att kunna se film, där också fokus ligger på annat. Träffas och umgås. Ta en öl, eller äta någonting och se på film som en del av hela upplevelsen. Se annat också, annat innehåll. Det tror jag Visualiseringscentret är ett utmärkt exempel på.¹⁰⁵

Mattias Nohrborg är pessimistisk inför framtidens biografier, men ser möjligheter till en framtid:

Framtidens biografier kommer att vara få till antalet, och endast finnas på vissa orter. Biografen kommer främst att vara ett marknadsfönster för filmens fortsatta liv i andra medier. Enda möjligheten att rädda biografen i en vidare bemärkelse är att kommuner och stat tar ekonomiskt ansvar, och att de biografier utanför SF skapar ett starkt och kreativt nätverk. Men det krävs även att biografen blir roligare och bättre. Det måste vara en samlingsplats för möten mellan människor, tillsammans med många mervärden (restaurang, bar mm), en plats där man har kul tillsammans med andra människor.¹⁰⁶

I form av att konkurrensen idag anses vara hård från andra visningsfönster måste biografen tillgodose publikens önskemål. Den största gruppen av biografpublik i Sverige idag tror jag går på bio för att de vill se film, och då ser de film som ett nöje. I en allt stressigare vardag vill folk koppla av när de går på bio, de vill se något underhållande. Just på grund av konkurrensen från andra visningsfönster tror jag att folk inte går så ofta på bio som de gjort under biografens historiska glansdagar. Eftersom biografpubliken inte går ofta på bio, är de desto mer noggranna med att filmen de ser på bio ska vara av god underhållning. Därför tror jag många väljer att gå på filmer med kända skådespelare, filmer vars handling bygger på en känd historia och är en typ av film de sett förut – folket vill ju inte köpa grisen i säcken, de vill betala för något de vet att de kan lita på är underhållning. Därför tror jag dessa kommersiella filmer som *Spider Man 3*, *Pirates of the Caribbean* och *Sagan om ringen* lockar mycket folk.

¹⁰⁴ Norrköpings kommun, *Nu bygger vi Norrköpings visualiseringscenter –C*, feb 2008 (<http://www.norrkoping.se/organisation/nyheter/2008/nu-bygger-vi-norrkopings/index.xml>)

¹⁰⁵ Johan Karlsson, personlig intervju

¹⁰⁶ Mattias Nohrborg, personlig e-postintervju

Just behovet av att vilja veta att biobiljetten är värd priset tror jag gör att många väljer att gå på smalare filmer först efter några veckor när de hört någon vän/väninna prata gott om filmen. Detta gör att en smalare film kan få mest publikintäkter under den tredje veckan den visas. Smalare film kan också ses som ett alternativ för den publik som vill ha variation i filmutbudet och vill åt något annat med en film än bara underhållning för stunden. Därför är kvalitetsfilmen oerhört viktig för filmkulturen.

Biografpubliken är extra kräsen till att gå på bio idag, och väljer därför sina speciella tillfällen – de andra filmerna kan de ladda ner på nätet eller senare hyra på dvd. Däremot tror jag inte att biografpubliken kommer att sluta att gå på bio så länge biografen erbjuder något de inte har möjlighet att kunna se hemma till ett rimligt pris. Kringarrangemang, att publiken får välja vad de vill se och uppleva på bio samt att visningsförhållandena är i publikens önskemål tror jag därför är nyckelmoment i framtidens biograf.

7. Slutsats

Jag har fått intrycket av att många människor idag ser en pessimistisk framtid för biografen. Även jag har varit inne på dessa negativa banor. Konkurrensen är hård från andra nöjen, och när det gäller film är det inga större problem för den som skulle vilja ladda ner en bioaktuell film illegalt till sin dator. Det går alltså att välja att se en film gratis hemma, istället för att ta sig till en biograf för att betala en inte alltför billig biobiljett.

Att den framtida digitala satsningen på biografen som alla som jag pratat med verkar vara ense om kommer att komma, ska lösa dessa problem av sig självt tror jag inte är möjligt. Det jag varit inne på tidigare, och som jag vill påpeka mer än en gång är att en digitaliserad biograf är en möjligheternas biograf, vilket inte är detsamma som en fulländad biograf. En digital biograf kan visa digitala filmer, filmer som är billigare att kopiera upp och transporteras. Detta ger möjligheten för distributören att i större utsträckning skicka den film biografen vill ha, och biografen får möjligheten att i större utsträckning välja sina visningar. Utöver film kan en digital biograf nu även direktöverföra opera, sportevenemang och konserter i hög kvalitet. Biografen har därför möjlighet att vara en stor kulturell mötesplats för människor.

För att biografen ska bli en närmast ultimata mötesplats anser jag att den behöver anpassas till biografbesökaren och utvecklas i takt med den övriga utvecklingen. SF Bio har genom god

marknadsföring och krafttag till nya metoder tagit den svenska biografmarknaden med storm. De har när andra biografer fallit lyckats etablera sig och idag är de en tydligt markant stor aktör på den lilla marknaden Sverige. Efter SF Bio:s dominans kommer närmast Svenska bio, som i sin tur ägs till 49% av SF Bio. SF Bio tillhör i sin tur Bonniers, precis som distributören och produktionsbolaget Svensk Filmindustri. SF Bio och Svenska bio sammanräknat äger närmare 90% av den svenska biografmarknaden, därför har SF Bio genom sin dominans enligt många jag pratat med kunnat styra den svenska biografmarknaden lite hur de själva velat.

Jag tror däremot att konkurrens är en vinnande metod. SF Bio satsar på kommersiell film, och har lyckats väl med det. Däremot har de fått kritik för att inte variera sitt utbud. Samtidigt är det flera jag pratat med som menar att SF inte bara bestämmer vilka filmer de ska visa, utan kan styra distributörerna till att inte släppa vissa filmer till andra biografer. En anledning till detta har enligt distributören varit för att kostnadsrisken med att släppa filmer till mindre biografer har varit för stor. I och med en digitaliserad biografmarknad hoppas många att distributörerna ser en möjlighet i att lämna ifrån sig sina filmer även till mindre biografer, då kostnaden för att kopiera upp filmen inte blir densamma.

Förr eller senare tror jag att den svenska biografen som vill visa nyare filmer måste gå över till en digital utrustning. Fast biografdigitaliseringen i sig är en oerhört dyr utgift som många biografer inte ser sig ha råd med i dagsläget. Detta är ett stort problem som inte har någon solklart lösning.

Vidare i mina funderingar kring mötesplatsen bio tror jag att kringarrangemang och nya visningsätt är en gyllene väg att gå för biografen. Jag tror att biografer behöver karaktär. Ifall SF visar film i biopalats och biostäder med popcorndofter lockar en viss publik, kan en kulturbiograf med vinmingel och diskussionsforum locka en helt annan. Det är många föreningar, företag och kommuner som idag arbetar aktivt med att försöka skapa en bättre mångfald på den svenska biografmarknaden, och med bättre förutsättningar tror jag det kan gynna hela biografmarknaden och filmkulturen i stort.

Jag ser mig själv fortfarande väldigt kluven till biografens framtid. Men ifall de allra flesta biografer kommer att kunna digitalisera sig, få tillgång till aktuell film, ligga någorlunda i pris med vad folket anser är rimligt samt anpassa biografen till publikens önskemål när det gäller

visningsförhållanden tror jag att det finns en ljus framtid för biografen i Sverige. Biografen har överlevt i över 100 år. Biografen har inte alltid burits fram på en framgångsvåg, men fortfarande finns den kvar i människors hjärtan - så länge biografen som mötesplats stannar kvar där kommer biografen fortsätta att leva.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Bergan, Ronald, (2006), *Eyewitness Companion – Film*. London: Dorling Kindersley Limited, 2006.

Bergan, Ronald, (2006), *Allt du behöver veta - Film*. Malmö: Damm förlag AB, 2007.

Furberg, Kjell (2000), *Svenska biografier*. Stockholm: Bokförlaget Prisma (P.A. Norstedt & Söner AB), 2000.

Furhammar, Leif, (1991,1999) *Filmen i Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Bra Böcker, 1999.

Press

Elwin, Cissi, ”SFI söker nya former för kvalitetsfilm”, *Dagens Nyheter*, (2007-07-27).

[<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=674764>]

Konkurrensverket, ”Konkurrensverket vill stoppa SF Bios köp av Sandrews biografier”, pressmeddelande från Konkurrensverket, (2005-01-25).

[http://64.233.183.104/search?q=cache:INQIDHBmlbsJ:www.kkv.se/t/NewsPage_____1064.aspx+p%C3%A5verka+biografmarknaden+i+Sverige+mycket+negativt.+SF+Bio+skulle+d%C3%A5+bli+i+princip+ensam+innehavare+av+biosalonger+i+stora+dela+r+av+landet,+vilket+v%C3%A4sentligt+skulle+h%C3%A4mma+konkurrensen&hl=sv&ct=clnk&cd=1&gl=se]

Lalouni, Jalal, ”SF kan få biomonopol”, *Dagens Nyheter*, (2004-08-13).

[<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=297515>]

Noaksson, David, ”SF öppnar 3d-biograf”, *Dagens Nyheter* (2008-04-22).

Nohrborg, Mattias, ”SFI har agerat fel”, *Dagens Nyheter* (2007-07-25).

Svanell, Adam, ”Tekniska museet ökade mest 2007”, *Svenska Dagbladet* (2008-01-08).

[<http://www.kvp.se/noje/film/1.1133023/sf-testar-3d-film-i-host>]

Sundblad, Rolf, ”Tempel för kommers och kultur”, *Eskilstuna Kuriren* (2008-07-10).

[http://www.ekuriren.se/hermes/article/EK_20010208_23_1_4.html]

TT-Spektra, ”SF testar 3D-film i höst”, *Kvällsposten* (2008-04-22).

[<http://www.kvp.se/noje/film/1.1133023/sf-testar-3d-film-i-host>]

Wilhelmsson, Markus, ”Spelet bakom Astorias haveri”, *Dagens Nyheter*, (2006-10-08).

[<http://www.dn.se/Dnet/jsp/polopoly.jsp?d=2204&a=578797&previousRenderType=2>]

Bilder

Magasin.se, 2008-05-10.

[<http://www.magasin.se/film/index.php?p=format>]

Tidsskrift

Filmrutan, Nr. 1 2007

Handlingar, Rapporter & Verksamhetsberättelser

Svenska Filminstitutet, "Digital Bio – Rapport 1 mars 2007", SFI (mars 2007).

[http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_SFI_PDF/RAPPORTER%20OCH%20DOKUMENT/DIGITAL%20BIO%201%20MARS%202007.PDF]

Svenska Filminstitutet, "Handlingsplan för insatser inom biograf- och distributionsområdet 2008-2010", *SFI* (nov 2007).

[http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_SFI_PDF/FILMAVTALET/HANDLINGSPPLAN%20FÖR%20INSATSER%20INOM%20BIOGRAF-%20OCH%20DISTRIBUTIONSOMRÅDET%20071120.PDF]

Svenska Filminstitutet, "Filmåret i siffror 2006", SFI (juli 2007).

[http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_SFI_PDF/RAPPORTER%20OCH%20DOKUMENT/VB_2006_DELA.PDF]

Internet

Norrköpings kommun, "Nu bygger vi Norrköpings visualiseringscenter –C", Norrköpings kommuns webbplats (feb 2008). [<http://www.norrkoping.se/organisation/nyheter/2008/nu-bygger-vi-norrkopings/index.xml>]

Filmfrossa, "FHP tar över biografier...", Filmfrossa (2008-05-21).

[<http://www.filmfrossa.se/nyheter/?ID=818>]

Kjell Furberg, "VÅGEN återinvigd", Kjell Furbergs webbsida (2008-05-17).

[<http://www.algonet.se/~furberg/sidor/event.html>]

Tomas Malmlöf, "DVD-marknaden i Sverige", C-uppsats (2003).

[<http://epubl.luth.se/1402-1773/2003/068/LTU-CUPP-03068-SE.pdf>]

Jan Gradvall, "Piraternas paradiset", Filmnyheterna (2007-10-05).

[<http://www.filmnyheterna.se/Arkiverade-nyheter/Nyheter/2007/Piraternas-paradis-NY/?id=62416&read=false&58405=false>]

<http://www.sfi.se>

<http://www.varagardar.org>

<http://www.sf.se>

<http://www.folketsbio.se>

Personliga intervjuer

Ahlgren, Tony. Försäljningschef - Svensk Filmindustri, Stockholm 2008-04-23, Gamla Filmstaden. Stockholm, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Björkander, Mats. Platschef Svenska Bio – Biostaden Saga, Skövde 2008-05-07, Biostaden Saga. Skövde, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Engstedt, Kristin. Biografföreståndare - biograf Zita, Stockholm 2008-04-23, biograf Zita. Stockholm, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Ericsson, Anders. Enhetsansvarig för teater och film - Skövde kommun, Skövde 2008-05-07, Stadshuset. Skövde, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Friberg, Astrid. Sveriges Förenade Filmstudios, Stockholm 2008-05-15, telefon. Skövde, *personlig telefonintervju - ljudinspelning.*

Gillegård, Lars. Biografkonsulent och filmsättare - Våra Gårdar, Stockholm 2008-05-15, telefon. Skövde, *personlig telefonintervju - ljudinspelning.*

Grandlid, Magnus. Kassör – Föreningen Skövde Filmfestival, Skövde 2008-05-15, telefon. Skövde, *personlig telefonintervju.*

Gray Munthe, Emma. Frilansjournalist, Stockholm 2008-05-07, e-post. Skövde, *personlig e-postintervju.*

Gramfors, Richard. Projektledare för Digitala Hus - Folkets Hus och Parker, Stockholm 2008-04-29, Folkets Hus och Parkers huvudkontor. Stockholm, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Karlsson, Johan. Ansvarig för filmverksamheten – Norrköpings kommun, samt ordförande för Flimmer, Norrköping 2008-05-09, Biograf Harlekinen Konstmuseet. Norrköping, *personlig intervju - ljudinspelning.*

Nohrborg, Mattias. Frilansande barnfilmskonsulent, tidigare VD för Astoria Cinemas och Triangelfilm, Stockholm 2008-05-17, e-post. Skövde, *personlig e-postintervju*.

Reismüller, Ramon. Handläggare för biografstöd och projektledare för Digital bio – Svenska Filminstitutet, Stockholm 2008-05-13, telefon. Skövde, *personlig telefonintervju - ljudinspelning*.

Runfors, Thomas. Informationsansvarig SF Bio, Stockholm 2008-04-24, Gamla Filmstaden. Stockholm, *personlig intervju - ljudinspelning*.

von Horn, Bettan. Distributionsansvarig för svensk film – Folkets Bio, Stockholm 2008-04-24, Folkets Bios huvudkontor. Stockholm, *personlig intervju - ljudinspelning*.

Faktaupplysning

Thelin, Anna-Karin. Filmassistent, information, hemsida. Folkets Hus och Parker, Stockholm 2008-05-16, telefon. Skövde, *personlig telefonintervju*.

Bilaga 1

Biografvisningar i Sverige arrangeras genom:

SF Bio

SF Bio har biografverksamhet på över 20 stycken orter i Sverige. SF Bio visar film på analog utrustning i biografer belägna i större och medelstora städer i Sverige. SF Bio tillhör Bonniers¹⁰⁷.

Svenska Bio

Svenska Bio har biografverksamhet på över 20 stycken orter i Sverige. Svenska Bio ägs till 49% av SF Bio. Svenska Bio visar filmer på medelstora och små orter, och äger även några få biografer i stora städer¹⁰⁸

Folkets Hus och Parker

Folkets Hus och Parker stödjer och stimulerar föreningars verksamhet. Biografverksamhet är bara en av alla dessa aktiviteter. Folkets Hus och Parker bedriver biografverksamhet på 215 orter i landet, vilket gör dem till den biografkedja i Sverige som har flest biografer utspridda i landet. Folkets Hus och Parker anordnar utöver film t ex även digitala evenemang.

Folkets Hus och Parker bedriver biografverksamhet på 45 digitala biografer med server.

Eurostar

Äger 16 biografer varav fem av dessa är belägna i Stockholm. Utöver Stockholm visar Eurostar film på bio i medelstora och små orter.¹⁰⁹

Folkets Bio

Är en ideell kulturförening vars biografer ägs av den lokala föreningen som är medlem i Folkets Bio. Riksorganisationen sköter import och distribution av film.

Folkets Bio bedriver biografverksamhet på 15 orter i Sverige (varav dessa innehar 21 salonger): Stockholm, Göteborg, Lund, Umeå, Jönköping, Malmö, Luleå, Västerås, Kalmar, Visby, Växjö, Örebro, Östersund, Gerlesborg och Tollered.¹¹⁰

¹⁰⁷ <http://www.sf.se>

¹⁰⁸ <http://www.sf.se>

¹⁰⁹ <http://www.eurostar.se>

11 av de biografer som har biografverksamhet och som bedrivs av Folkets bio är idag digitala med 1.4K-projektor och DV-cam uppspelning.¹¹¹

Sveriges Förenade Filmstudios

Sveriges Förenade Filmstudios (SFF) är en folkrörelse som organiserar över 100 filmklubbar (filmstudior) runt om i landet. SFF är en fristående, idéell förening som är politiskt och religiöst obunden. Filmstudiorna väljer filmer själva och marknadsför sig själva. Grundidén är att det ska finnas en möjlighet för alla orter att se bra film. Filmstudiorna är ofta belägna på orter där det finns behov av att visa kvalitetsfilm, vilket ofta brukar vara på mindre och mellanstora orter.¹¹²

Våra Gårdar

Våra Gårdar är en riksförening för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler. Målet för Våra Gårdar är bland annat att värna om de allmänna samlingslokalerna och att verka för att fler helnyktra miljöer etableras i landet.

Våra gårdar har biografverksamhet på ett 70-tal biografer med ett par hundratusen besök, och står för ca 1% av biografernas omsättning i landet. Biograferna programsätts centralt av Våra Gårdars programsättningskedja. Biografverksamheten bedrivs främst på mindre orter.¹¹³

Bygdegårdarna

Är en allmän samlingslokal, tillkommen på bygdens initiativ och öppen att hyra. Välkomnar alla - alla med demokratisk värderingsgrund. Bärs av, i huvudsak, ideella insatser från människorna i bygden. Ger möjlighet till gemenskap och fest, kunskap och kultur. Ger människan möjligheter att växa och bygden möjligheter att utvecklas.

Bygdegårdsbio är ett samarbetsnamn på filmverksamheten i Bygdegårdarnas Riksförbund och Förbundet Vi Unga. I 50 bygdegårdar finns biograf och på 150 orter bedrivs filmklubbsverksamhet av bygdegårdar och medlemsorganisationer.

¹¹⁰ Folkets bio

¹¹¹ Richard Gramfors, Folkets Hus och Parker

¹¹² www.sff.se

¹¹³ www.varagardar.se, Lars Gillerud – biografkonsulent på Våra Gårdar

Alla har lika rätt till att få se film på biograf och vårt mål är att det skall finnas biografier i hela Sverige. Vårt arbete inriktas på att utveckla och stödja biografier på små orter.¹¹⁴

Kommunala biografier

Kommuner kan äga biografier på olika orter. Dessa biografier kan t ex användas till uthyrning för visningar av skolbio, filmfestivaler och filmstudiovisningar. Dessa biografier kan även användas som möteslokal för föreningar inom kommunen, och andra uthyrningar för t ex kulturaktiviteter.

Filmfestival

Filmfestivaler anordnar visningar på flera svenska orter. Filmfestivalerna brukar förknippas med många filmvisningar under en speciell period, och brukar hyra in sig i olika biografier på orten. Större filmfestivaler som Göteborg International Film Festival och Stockholm International Film Festival brukar ta in många filmer som inte fått eller kommer att få biopremiär i Sverige, samt bjuda på förhandspremiärer. Vissa filmfestivaler nischas, t ex Franska Filmfestivalen som visar film förknippad med Frankrike eller språket franska. Det finns även mindre filmfestivaler på mindre orter runt om i landet t ex Bengtsfors & Ed Filmfestival.

Cinematék

”Cinematéket finns i Stockholm, Göteborg och Malmö. Cinematéket har funnits sedan 1964. Under 2006 hade våra 1 037 visningar c:a 48 600 besökare. Under samma period såldes i Stockholm, Göteborg och Malmö 6 742 medlemsskort. Cinematékets uppgift är att hålla filmhistorien levande genom att visa klassiker och retrospektiver, temaserier och ny utländsk film som inte får kommersiell distribution i Sverige, samt att ordna diskussioner och föreläsningar med regissörer, forskare och filmhistoriker”.¹¹⁵

Privata biografier

Vissa biografier ägs inte av något filmbolag eller kommun utan är helt privata. En sådan biograf är Fyrisbiografen i Uppsala som har drivits av familjen Annell sedan 1931.

¹¹⁴ www.bygdegardarna.se (kontrollerad 2008-05-18)

Bilaga 2

Visningsfönster av film:

TV-kanaler

Idag är möjligheterna att se film på TV oerhört stora. Utbudet är oerhört stort dels på statliga kanaler och reklamfinansierade tv-kanaler. Många tv-kanaler visar idag enbart film.

Vhs

En vhs-spelare som vanligtvis är kopplad till tv gör det möjligt att se filmer inspelade på vhs-band. dvd-tekniken har idag i stort sett konkurrerat ut vhs-tekniken.

Dvd

Dvd-spelaren som vanligtvis är kopplad till tv gör det möjligt att se dvd-filmer. Denna teknik är enligt många undersökningar den vanligaste visningsformen av film i Sverige idag.

Hemmabiosystem

Idag är det möjligt att skapa sin egen bio i hemmet. Denna form kan se väldigt olika ut beroende på utrustning. Vanligt förekommande är en dvd-spelare i kombination av antingen en större hd-tv i form av lcd eller plasma, eller film via en projektor mot en filmduk. I kombination med surroundljud anser många att detta är en utomordentligt god ersättare mot den vanliga bion.

Blue-ray / hd-dvd

För att filmen ska få ytterligare bättre bild är det idag möjligt att byta ut DVD-spelare mot en blue-ray- eller hd-dvd-spelare som ger filmen ytterligare bättre bildmöjligheter.

Dator

Att se film via datorn, eller koppla datorn till tv:n är idag en av de absolut vanligaste visningsformerna av film. Den illegala nedladdningen av film är en stark orsak till detta, men det är även möjligt att ladda ner film lagligt via Video on demand.

Museum

¹¹⁵ www.sfi.se (kontrollerad 2008-05-18)

För att ta ett exempel kan den experimentella filmens visning idag ofta förekomma på museum, där visningsformen vanligtvis innefattar en projicerad bild eller via en tv i ett mörkt rum.

Utomhusbio

Utomhusbio är en form av visning av film, där film visas i utomhusmiljö projicerad mot en duk.

Portabel mediaspelare

Genom den digitala teknikens utveckling är det idag möjligt att ta med sig filmvisningar var man än är genom portabla mediaspelare. Detta kan vara alltifrån en mp3-spelare med videomöjligheter, portabel dvd-spelare med visningsfönster och mobiltelefon

Filmdistributörer i Sverige

Denna lista är inte fullständig, men innehåller de största distributionsbolagen i Sverige.

- Atlantic Film

Enligt min egen tolkning distribuerar Atlantic Film kvalitetsfilm spritt från olika länder.

- Buena Vista Distribution

Är Walt Disney Studios Motion Pictures distributionsbyrå, som enligt min egen tolkning producerar främst amerikanska familjevänliga filmer.

- Folkets bio

”En ideell kulturförening, medlem i den lokala föreningen som driver biografen på orten. Alla lokala föreningar har en riksorganisation som driver en import, en distribution, av film”. (Bettan von Horn i en intervju till detta examensarbete om framtidens biografer. Intervjun utfördes 1/5 2008).

Folkets bio distribuerar kvalitetsfilm från hela världen.

- Noble Entertainment

En independentfilmdistributör för den skandinaviska marknaden sedan 2002.

(www.nobleentertainment.com, 2008-05-18).

- NonStop Entertainment AB

Är en del av Millienium Media Group AB. Distribuerar kvalitetsfilm i Norden och Baltikum. Startades 1998. (www.nonstopentertainment.com, 2008-05-18).

- Nordisk film

Distribuerar sina egna filmer och andra skapares filmer till biografer genom den nordiska marknaden. (www.nordiskfilm.com, 2008-05-18).

- novemberfilm

Drivs av Martin Sörnäs och är enligt min egen tolkning en oerhört liten distributör som satsar på smal film. (www.novemberfilm.com, 2008-05-18).

- Sandrew Metronome

Är enligt dem själva en av Nordens ledande filmdistributörer. En distributör som enligt egen tolkning distribuerar film främst från engelskspråkiga länder och Sverige. (www.sandrewmetronome.com, 2008-05-18).

- Scanbox Entertainment

Distribuerar film i Skandinavien. Enligt egen tolkning tar distributören idag in en relativt bred spridning av filmer främst från engelskspråkiga länder. (www.scanbox.com, 2008-05-18).

- Sony Pictures Entertainment

Distribuerar film över hela världen. Enligt min egen tolkning handlar det i princip om amerikanska filmer. (www.sonypictures.com, 2008-05-18).

- AB Svensk Filmindustri

Producerar och distribuerar film främst i Norden. Enligt min egen tolkning distribuerar SF mycket svensk film, men även utländska produktioner främst från engelskspråkige länder – men det förekommer även distribution av andra länders produktioner. (www.bonnier.se, 2008-05-18).

- Starlet Media

Distribuerar film i en väldigt liten utsträckning av smal kvalitetsfilm. Drivs av Mikhail Busnyuk. (*Filmrutan* nr 4 2007).

- Svenska Filminstitutet

Distribuerar film från Sveriges arkiverade filmer. (www.sfi.se, 2008-05-18)

- Twentieth Century Fox Sweden AB

Ett amerikanskt filmbolag som enligt min tolkning distribuerar främst populärfilm från USA. (www.foxfilm.se, 2008-05-18).

- United International Pictures AB

En av världens ledande filmdistributörer, samägt av Universal och Paramount. Enligt min tolkning distribuerar UIP främst amerikanska produktioner, dels populärfilm och dels kvalitetsfilm. (www.uip.com, 2008-05-18).

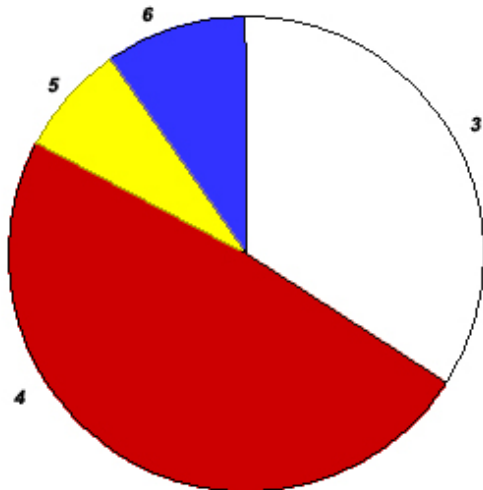
Bilaga 3

Ytterliggare svar till enkäten:

Fråga 1

Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

MÄN

MÄN

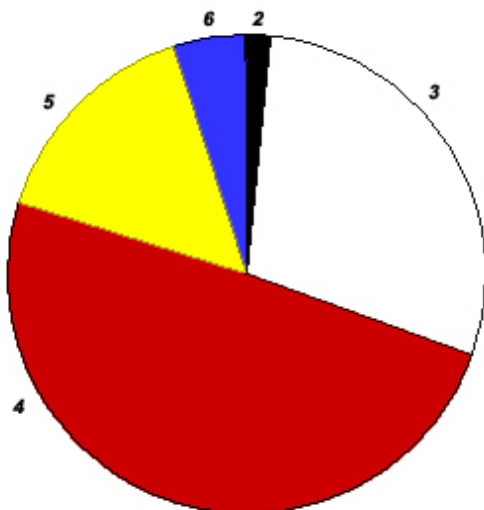
Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 2 0% - ca 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 3 34% - ca 1-2 ggr / månad (14 svar)
- 4 48,8% - ca 3-4 ggr / år (20 svar)
- 5 7,3% - ca 1-2 ggr / år (3 svar)
- 6 9,8% - mer sällan än 1-2 ggr / år (4 svar)

Totalt antal frågade: 41 st.

Totalt antal svar: 41 st.

KVINNOR

KVINNOR

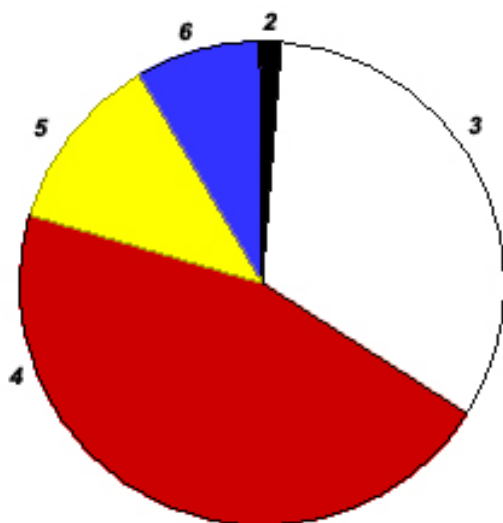
Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 2 1,7% - ca 1-2 ggr / vecka (1 svar)
- 3 28,9 % - ca 1-2 ggr / månad (17 svar)
- 4 49,1% - ca 3-4 ggr / år (29 svar)
- 5 15,2% - ca 1-2 ggr / år (9 svar)
- 6 5,1% - mer sällan än 1-2 ggr / år (3 svar)

Totalt antal frågade: 59 st.

Totalt antal svar: 59 st.

18-24 ÅR

18-24 ÅR

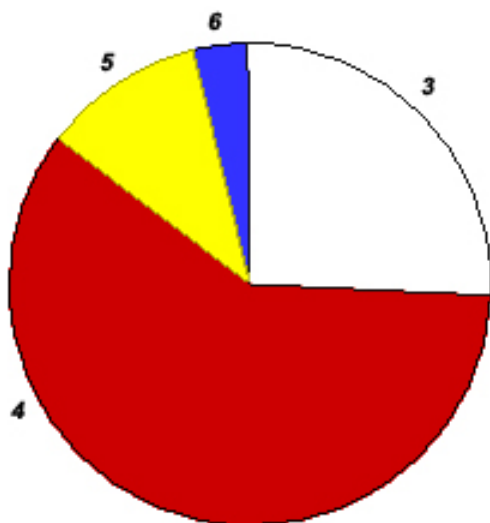
Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 2 1,4% - ca 1-2 ggr / vecka (1 svar)
- 3 32,9% - ca 1-2 ggr / månad (24 svar)
- 4 45,2% - ca 3-4 ggr / år (33 svar)
- 5 12,3% - ca 1-2 ggr / år (9 svar)
- 6 8,2% - mer sällan än 1-2 ggr / år (6 svar)

Totalt antal frågade: 73 st.

Totalt antal svar: 73 st.

25-30 ÅR

25-30 ÅR

Hur ofta ser du en långfilm på en biograf?

- 1 0% - oftare än 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 2 0% - ca 1-2 ggr / vecka (0 svar)
- 3 25,9% - ca 1-2 ggr / månad (7 svar)
- 4 59,3% - ca 3-4 ggr / år (16 svar)
- 5 11,1% - ca 1-2 ggr / år (3 svar)
- 6 3,7% - mer sällan än 1-2 ggr / år (1 svar)

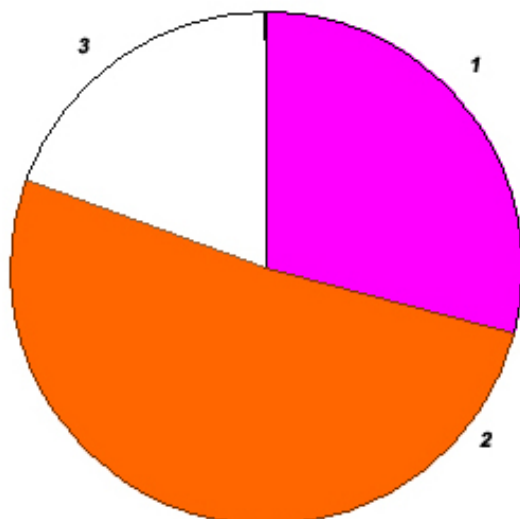
Totalt antal frågade: 27st.

Totalt antal svar: 27 st.

Fråga 2

Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

MÄN

MÄN

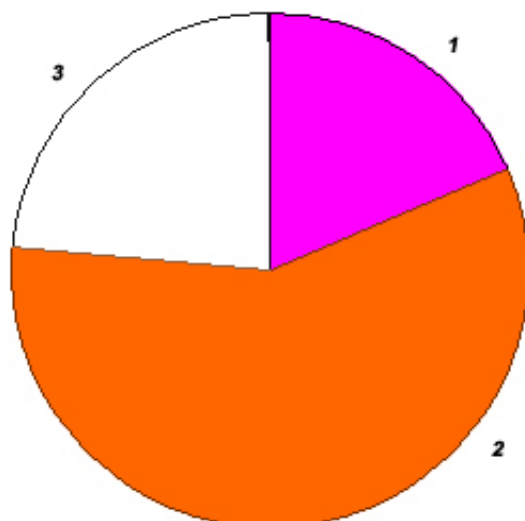
Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 29,3% - oftare än 1-2 ggr / vecka (12 svar)
- 2 51,2% - ca 1-2 ggr / vecka (21 svar)
- 3 19,5 % - ca 1-2 ggr / månad (8 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 27st.

Totalt antal svar: 27 st.

KVINNOR

KVINNOR

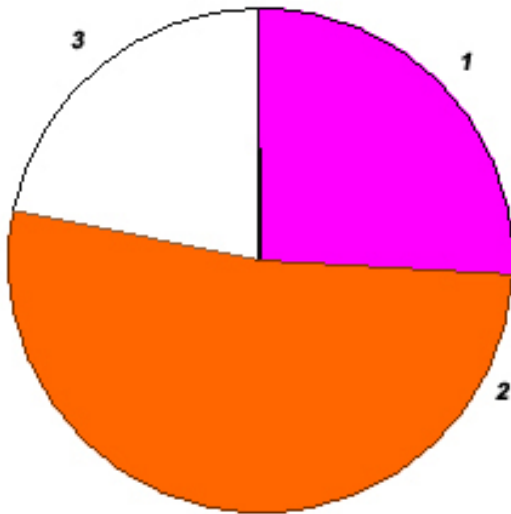
Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 18,7% - oftare än 1-2 ggr / vecka (11 svar)
- 2 57,6% - ca 1-2 ggr / vecka (34 svar)
- 3 23,7 % - ca 1-2 ggr / månad (14 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 59st.

Totalt antal svar: 59 st.

18-24 ÅR

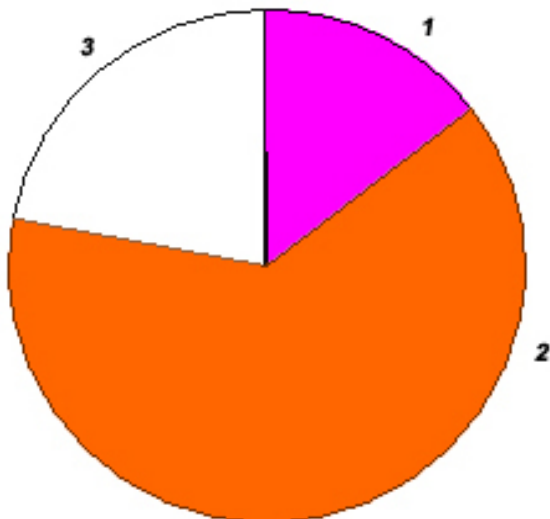

18-24 ÅR Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

- 1 26% - oftare än 1-2 ggr / vecka (19 svar)
- 2 52,1% - ca 1-2 ggr / vecka (38 svar)
- 3 21,9 % - ca 1-2 ggr / månad (16 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 73st.
Totalt antal svar: 73 st.

25-30 ÅR

25-30 ÅR Hur ofta ser du en långfilm i någon annan visningsform?

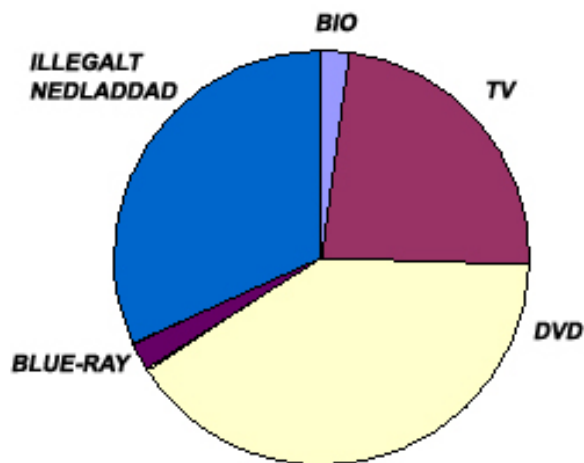
- 1 14,8% - oftare än 1-2 ggr / vecka (4 svar)
- 2 63% - ca 1-2 ggr / vecka (17 svar)
- 3 22,2 % - ca 1-2 ggr / månad (6 svar)
- 4 0% - ca 3-4 ggr / år (0 svar)
- 5 0% - ca 1-2 ggr / år (0 svar)
- 6 0% - mer sällan än 1-2 ggr / år (0 svar)

Totalt antal frågade: 27st.
Totalt antal svar: 27 st.

Fråga 3

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

STUDERANDE

STUDENTER

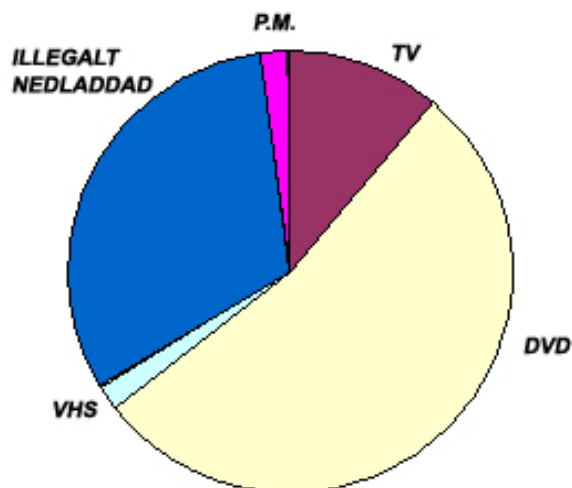
I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 2,2% - Bio (1 svar)
- 2 23,4% - TV (11 svar)
- 3 40,3% - DVD (19 svar)
- 4 0% - VHS (0 svar)
- 5 2,2% - Blue-ray (1 svar)
- 6 31,9% - Illegalt nedladdad (15 svar)
- 7 0% - P.M. - Portabel mediaspelare (0 svar)

Totalt antal frågade: 53 st.

Totalt antal svar: 53 st.

ARBETANDE

ARBETANDE

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 0% - Bio (0 svar)
- 2 11,3% - TV (6 svar)
- 3 52,8% - DVD (28 svar)
- 4 1,9% - VHS (1 svar)
- 5 0% - Blue-ray (0 svar)
- 6 32,1% - Illegalt nedladdad (17 svar)
- 7 1,9% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)

Totalt antal frågade: 47 st.

Totalt antal svar: 47 st.

18-24 ÅR

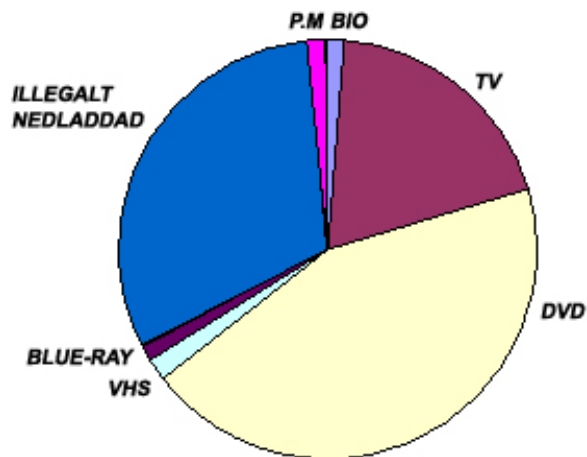
18-24 ÅR

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

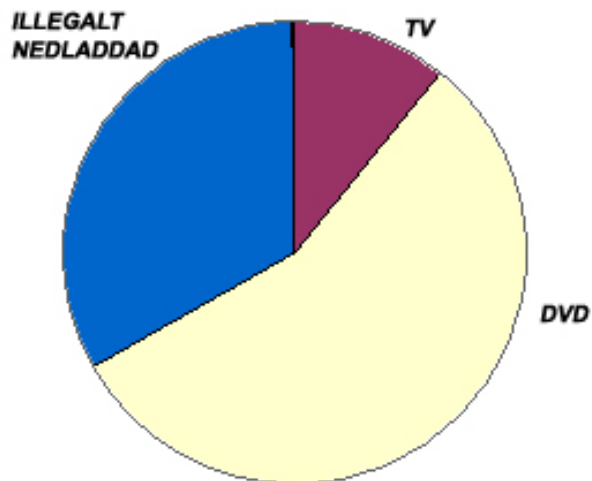
- 1 1,4% - Bio (1 svar)
- 2 19,1% - TV (14 svar)
- 3 43,8% - DVD (32 svar)
- 4 1,4% - VHS (1 svar)
- 5 1,4% - Blue-ray (1 svar)
- 6 31,5% - Illegalt nedladdad (23 svar)
- 7 1,4% - P.M. - Portabel mediaspelare (1 svar)

Totalt antal frågade: 73 st.

Totalt antal svar: 73 st.

25-30 ÅR

25-30 ÅR

I vilken visningsform ser du vanligast en långfilm?

- 1 0% - Bio (0 svar)
- 2 11,1% - TV (3 svar)
- 3 55,6% - DVD (15 svar)
- 4 0% - VHS (0 svar)
- 5 0% - Blue-ray (0 svar)
- 6 33,3% - Illegalt nedladdad (9 svar)
- 7 0% - P.M. - Portabel mediaspelare (0 svar)

Totalt antal frågade: 27 st.

Totalt antal svar: 27 st.